תנ״ך · אחרונים · אלשיך · נביאים

מראות הצובאות על שמואל ב

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מראות הצובאות על שמואל ב

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מראות-הצובאות-על-שמואל-ב/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611160902 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 6
פסוק ו 6
פסוק יז 6
פסוק יח 6
פסוק יט 7
פסוק כא 7
פסוק כב 8
פסוק כד 10
פסוק כה 11
פסוק כו 12
פרק ב 13
פסוק א 13
פסוק ז 13
פסוק י 13
פרק ג 14
פסוק ט 14
פסוק כז 15
פסוק כח 15
פסוק לב 15
פסוק לו 16
פסוק לז 17
פסוק לח 18
פרק ד 18
פסוק ד 18
פסוק ה 18
פסוק ז 19
פרק ה 20
פסוק א 20
פסוק ו 21
פסוק ח 21
פסוק ט 23
פסוק יז 23
פסוק יט 24
פסוק כ 24
פסוק כב 25
פרק ו 25
פסוק א 25
פסוק ב 26
פסוק ג 27
פסוק ו 28
פסוק ח 29
פסוק טז 29
פסוק כא 30
פרק ז 30
פסוק א 30
פסוק ה 31
פסוק ו 32
פסוק ז 32
פסוק ח 33
פסוק ט 33
פסוק י 34
פסוק יב 34
פסוק יד 36
פסוק יח 37
פסוק יט 38
פסוק כ 39
פסוק כב 39
פסוק כג 40
פסוק כד 41
פסוק כה 41
פסוק כז 42
פסוק כח 43

פרק ח 43
פסוק יד 43
פסוק טו 44
פסוק יח 44
פרק ט 45
פסוק א 45
פסוק ב 45
פסוק ד 45
פסוק ז 45
פסוק י 45
פרק י 46
פסוק ב 46
פרק יא 47
פסוק ג 47
פסוק ד 48
פסוק ח 48
פסוק יא 49
פסוק כה 49
פסוק כו 49
פסוק כז 50
פרק יב 51
פסוק א 51
פסוק ד 53
פסוק ה 55
פסוק ו 55
פסוק יג 56
פסוק טז 56
פסוק יח 57
פסוק כד 58
פרק יג 59
פסוק א 59
פסוק יב 60
פסוק יג 60
פסוק יד 60
פסוק יח 61
פסוק כא 61
פסוק כד 62
פסוק לט 62
פרק יד 63
פסוק א 63
פסוק ב 64
פסוק ה 64
פסוק ח 65
פסוק י 65
פסוק יג 66
פסוק יד 67
פסוק טו 67
פסוק יז 68
פסוק כה 69
פרק טו 70
פסוק ב 70
פסוק יד 71
פסוק יט 71
פסוק כז 71
פסוק לא 72
פסוק לד 72
פרק טז 73
פסוק ה 73
פסוק ו 73
פסוק ח 73
פסוק ט 73
פסוק כג 74
פרק יז 75
פסוק ג 75

פסוק ח 75
פסוק ט 76
פסוק י 76
פרק יט 77
פסוק כ 77
פסוק ל 78
פסוק מב 79
פסוק מג 79
פסוק מד 79
פרק כ 80
פסוק יז 80
פסוק יח 81
פרק כא 82
פסוק א 82
פסוק ב 84
פסוק ג 84
פסוק ה 84
פסוק ט 85
פסוק י 86
פרק כב 87
פסוק א 87
פסוק ב 87
פסוק ג 88
פסוק ד 88
פסוק ז 89
פסוק ח 89
פסוק ט 90
פסוק י 90
פסוק יא 91
פסוק יד 92
פסוק טז 92
פסוק יח 93
פסוק כ 93
פסוק כא 93
פסוק כג 93
פסוק כט 94
פסוק לא 95
פסוק לב 95
פסוק לג 96
פסוק לו 96
פסוק מ 97
פסוק מד 98
פסוק מה 98
פסוק מח 99
פסוק נ 99
פרק כג 100
פסוק א 100
פסוק ב 101
פסוק ג 101
פסוק ד 102
פסוק ה 102
פסוק ז 103
פסוק ח 105
פסוק יח 107
פסוק יט 108
פרק כד 108
פסוק א 108
פסוק ג 109
פסוק ד 110
פסוק י 110
פסוק יב 111
פסוק יז 112
פסוק כא 113

פרק א

פסוק ו

ויאמר הנער המגיד כו' יש מרבותינו אומרים כי היה עמלקי ממש ורצה להתגייר ולא קבלו ושזהו אומר פיך ענה בך כי עמלקי אתה וימיתהו ויש אומרים כי בנו של דואג היה ויש אומרים שהיה דואג עצמו וזהו אומר דמך על ראשך ביו"ד בין מ"ם לכף על כי דמים רבים של נוב היו על ראשו ואימר **והנה שאול נשען על חניתו** יהיה כי גם שהפיל עצמו על חרבו לא מת לגמרי מהנפילה ההיא וקם והיה **נשען על חניתו** ויאמר אלי עמוד נא עלי ומותתני כי אחזני השבץ ארז"ל שהוא עון נוב עיר הכהנים שהם לבושי תשבץ. ואחשוב לפי זה כי הקטיגור המשחית הנברא באותו עון היה מצערו עודנו גוסס על כן אמר ומותתני ויניחני ואשקוט ושמא תאמר הלא מיתתך כפרתך והנך גוסס והלא ירפה ממך ומה גם במה שאמר לו שמואל שע"י מיתתו ינוח ויהיה במחיצת שמואל הנביא לז"א כי כל עוד נפשי בי כלומר אמת הוא שאין כח לעון ההוא אחרי מותי לאחוז בי ולצערני אך כל עוד נפשי שלא יצאה לגמרי הוא כי נאחז בי ולא ירפני וז"א בי שחוזר אל השבץ הנז' לכן אל תניחני גוסס ומותתני לגמרי מיד ואשקוט עליו ואמותתהו ולבל יאשימהו על שהמיתו אמר כי לא יחיה אחרי נפלו לומר אד' הרוג הרגתי כי לא יחיה אחרי נפלו על חרבו כי גם שקם והיה **נשען על חניתו** ולא מת מנפולתו על חרבו עכ"ז היה כגוסס שלא יחיה כי אם שהיה מאריך שעה או שתי' נמצא שלא עשיתי כי אם שקרבתי מיתתו ויחזק בבגדיו ויקרעם וארז"ל מכאן שקורעים על נשיא ועל אב ב"ד שהוא יהונתן ועל רוב צבור וזהו ועל עם ה':

פסוק יז

ויקנן דוד כו'. לבל יראה חלילה שהיה שמח לאידם על דבר המלוכה ועל היותו נרדף ממנו כל הימים על כן נשא קינה לעיני כל ישראל ולבל יאמר איש כי עיקר הקינה היתה על יהונתן אהובו כי אם שאגבו הזכיר בה את אביו על כן אמר על שאול שהוא העיק' ואחריו **ועל יהונתן בנו**. עו' כיון שלא על בחינת מלך הספידו כי לא יתכן תהיה הקינה על זה כי הלא מאסו ה' ממלוך על ישראל ואיך יקונן על אבדן מלכותי על כן אמר על שאול כלו' בחינת היותי שאול בלי תואר מלך ועל כן לא אמר על המלך שאול:

פסוק יח

ויאמר הראוי הוא **ללמד בני יהודה קשת** לנקום נקמת שאול מפלשתים כאשר יהודה אביהם נצטער על בנימין והנה זאת **כתובה על ספר הישר** יודוך אחיך ידך בעורף אויביך

שהוא הקשת שצריכה יד כנגד עורף יראה כי יודו אחיו את יהודה ע"י הקשת יורה שמצטער בצרת אחיו לנקום נקמתם ע"י קשת:
או יאמר אוי לנו אחרי מות קדוש כזה כי מי יערב אל לבו לסמוך על זכיתו להתקרב אל האויב כ"כ קרוב שישיגנו בחרבו כי אם מרחוק ע"י קשת וזהו ללמד וכו' לומר מעתה צריך ללמד את בני יהודה המולכי' עתה קשת ללחום מרחוק **הנה כתובה על ספר הישר** ידך בעורף אויביך ישתחוו לך וכו' שהוא כי בזמן בא מלכותך שישתחוו לך בני אביך שהוא עתה תצטרך כקשת שהוא יד כנגד עורף:
או שיעור הענין אל תדמו שעולה על רוחי שבהסתלק מלכו' ימיני וימלכו בני יהודה שהם גבורים לא יפלו כי אדרבא עתה צריך **ללמד בני יהודה** ובכל לבי אני אומר כי **הנה כתובה על ספר הישר** כמדובר:

פסוק יט

הצבי ישראל כו'. בהחילו לבכות על שאול ראה והנה יוכל איש לדבר עד מתי אתה מתאבל על שאול ואומר שעל העדר זכותו צריך ללחום מרחוק והלא רבים חללים הפיל כהני ה' לזה שם פניו כמדבר עמו ואמר הצבי ישראל כו' לומר אתה שאתה צבי ישראל אם על במותיך שהוא גבעת הרמה יש חלל הוא אחימלך הכהן אשר נהרג שם עם מרעיו כלומר ועון זה המיתך **איך נפלו גבורים** אתך אשר לא הרגו את הכהנים כלומר א"כ הוי אומר כי לא על זה הומת שאול גם הוא כי אין אשמת דבר ההוא רק על דואג שהורה והעיד והמית והלא אמרתי **איך נפלו גבורים** אל יעלה על רוחכם כי לא כן לבי כי אם שחלשים היו בערכי ובערך גבורי יהודה אשר אתי כי הלא יענו במחולות הכה שאול באלפיו ודוד ברבבותיו כי אם כן היה יתעצבו פלשתים בשומעם כי מת שאול ואקום אני כי הלא הוגד בגת אל מלך פלשתים הלא זה דוד מלך הארץ אשר יענו במחולות הכה שאול באלפיו ודוד ברבבותיו ועכ"ז אני שהתגוררתי עם פלשתים יודע כי אדרבה לא נפלה חיתתי עליהם כי אם חתת שאול על כן אני אומר אל תגידו בגת כו' פן תשמחנה על מיתת שאול בנות פלשתים ולא ישימו לב עלי כי עיקר מוראם ממנו היה וכהתימו לבכות על העדר זכות שאול כמדובר קלל המקום שבו נפל.

פסוק כא

ואמר הרי בגלבוע כו' והוא כי הנה ארז"ל על פסוק עשר תעשר כו' שאומר הקב"ה אדם יש לו שדה ומוריד לה אריס למחצה לשליש ולרביע ואינה מועיל כל מה שעושה אם אין אני משיב הרוח ומוריד הגשם ומוריד הטל ואני שאני עושה לך כל אלה ומצמיח התבואה איני שואל אלא תרומה ומעשר א' מעשרה הרי כי בשכר תרומות ומעשרות

הב"ה מוריד טל ומטר ובזה יאמר **הרי בגלבע אל טל ואל מטר** עליכ' ואם תאמרו שבשכר התרומות לא יעצרו טל ומטר לז"א שגם לא יהיו **שדי תרומות כי** גם אין חפץ לא בהם ולא בשכרן וזהו **אל טל ואל ומטר** ושדי תרומות ג"כ לא יהיו מה שלא יהיה מטר הוא על **כי שם נגעל מגן גבורים** ובמקום שנגעל מגן גבורים גם לא ירדו גבורות גשמים ומה שלא יהיה טל אפילו למשוח פני הארץ ולעדנה בצד מה הוא על כי שם היה מגן שאול כאלו לא נמשח בשמן להחליק בו, החרב או' חנית בל יתקע בגופו כך המקום שהיה בו מגן שאול כאלו לא נמשח לא ירד בו אפילו טל למשוח וללחלח פני האדמה ואם נשים לב אל אמרו בשמן בפת"ח הב"ית ולא ננקדה הבי"ת בש"וא שהוא כאומרו בהשמן הידועה תהיה הכונה במה שידענו כי השמן העיקרי הידוע למשוח בו כהנים ומלכים הוא שמן המשחה אשר עשה משה והנמשח בו הוא המצליח והנה שאול לא נמשח בו כי אם בשמן אפרסמון אך דוד נמשח בשמן המשחה ועל כן היתה הצלחתו גדולה ובכל מלחמות שאול שהיה דוד יוצא היה נוצח כמפורש למעלה ונבא אל הענין אמר הלא אמרתי **כי שם נגעל מגן גבורים** והנה תאמרו כי על שאני לא יצאתי עמו נפל הוא ומחנהו על כי אני משוח בשמן המשחה מצליח מש"כ הוא לז"א לא כן הוא כי האמת הוא כי מגן הוא שאול בזכותו בלי היות עמו משוח בשמן המשחה הידוע כלומר בלי היותו אני עמו:

פסוק כב

מדם חללים כו' הנה עד כה דבר על שאול עתה ידבר על שניהם יחד שאול ויהונתן ועל פי דרכו יתן טעם שני לדחות עון נוב אצל העונש הלזה והוא כי דרך המוכחים לומר לשכנגדו לו יונח שדברך אמת אשיב על הנחתך ואח"כ מכחיש הנחתו מכח קושיא אחרת על דרך זה אמר דוד הנה מה שכל החי יתן אל לבו הוא עון נוב המית את שאול במלחמה ועל זה אמר בתחלה אם יונח שכך הוא כי הצבי ישראל שהוא שאול על במותיך חלל שהוא עון נוב הלא כמו זר נחשב שאם כן איך נפלו גבורים עתה עוקר ההנחה ואחרת עמה והוא כי א' משתי סיבות יחשוב איש א' ההשגחיית וא' טבעיית ההשגחיית הוא מחמת דם חללי הכהנים והטבעי' הוא כי מראות נפילת טובי גבוריו רפו ידי שאול ויהונתן וירך לבבם ונפלו.

אמר כי לא יתכן לא טעם זה ולא זה ובראשון היחל ואמר מדם חללי' הם הכהני' או מחלב גבור' הם מבחר גבוריו שראה שנפלו כד"א חלב הארץ חלב כליו' חטה ועל כן הרך לבם ונפלו אי אפשר כי אם הוא מדם חללי' קשת יהונתן שלא חטא בהם לא היה נסוג אחוה ואם מהטעם השני מחלב גבורים **חרב שאול לא תשוב ריקם** כי אדרבה יחס

לבבו כי גבור היה לנקום נקמת גבוריו על כן כלל הדברים הוא כי אין לבו לבכות עליהם כי המה הלכו למנוחות עולם העליון ואין לבכות כ"א לאובדים שנשארו לאנחות והוא כי יש בוכה את המת על עצמו שהוסר מן העולם ויש על ההנאה שהיה לו ממנו ויש על האובדים שחסר מהם צדיק שהלך למנוחות ועזבו אות' לאנחות אמר כי על עצמ' אין לדאג.

כי הנה שאול ויהונתן הנאהבי' לשמים והנעימי' לבריות רצה הק"בה יתאחדו במחיצה א' כאחת לע"ה ושמא תאמר כי אלו זכו לא היו מתים כאחת שתראה מות של אכזריות לז"א אדרבה מחמת חיבתם היה וזהו בחייהם ובמותם לא נפרדו והוא מעין מאמרנו על רות עם נעמי שאמרה כי המות יפריד ביני וביניך והוא כי שם כתבנו שכיונה נעמי באומרה יעש ה' עמכם חסד כאשר עשיתם עם המתים ועמדי שהוא כי הנה ארז"ל כי מה שעשו עם המתים הוא נתין תכריכיהם וגם ידענו מחכמי האמת כי נפש הוא נעש' מלבוש לנפש צדיק בעליתו אל המנוחה העליונה וע"ד זה תהיה נפש גיורת מלבוש אל נפש צדקת וזה יהיה מאמר נעמי יעש ה' עמכם חסד כאשר עשיתם עם המתים שהוא כי כאשר עשיתם להם מלבושים כך תעשו אתם מלבושים לנפש צדקת ויהיה עמדי שתלבש בכם באופן תהיו עמדי למעלה ולא נתקיים בשתיהן רק באחת שעל כן נכתב חסר ה"א וכשראתה רות כי כן והיתה מתאמצת ללכת אתה והיא אמרה לשוב אל עמה ואל אלהיה אמרה בסוף דבריה אל תחשבי כי אולי לא אהיה צדקת כמוך ועל כן תעצור לדחותני דעי כי כה יעשה לי אלקים כו' לומר אשר אמרת יעש ה' עמכם חסד כו' להיות מלבוש לנפש צדקת ושיהיה עמך אם בערפ' לא יתקיים בי יתקיים כי כה יעשה לי אלקים כמאמרך וכה יוסיף כי עמך אהיה בעה"ז ובע"ה כי רק המות בלבד הוא שיפריד ביני וביניך כי לא יהיה מפריד רק המות כי מיום מות הראשונה משנינו עד השנית נפרד אך לא אח' היות שנינו שמה כי אז נעמדה יחד.

ובזה נבא אל הענין אמר דוד הנה רצה ית' יהיו יחד שאול ויהונתן בעה"ז ובע"ה ולא בלב' שמחיצתן א' כי אם שגם לא יתפרדו מיום מות זה עד יום מות זה כי אם שגם המות לא יפריד כי ימותו כאחת באופן שבחייהם ובמותם לא נפרדו ושמא תאמרו והלא אחר ששניהם צדיקים היה טוב שימות יחד שבחייהם ובמותם לא יפרדו ויותן מותן ביד ה' ולא בחרב אויב לזה אני אומר מנשרים קלו כו' והוא ע"ד מה ששמעתי אומרים על מה שארז"ל שאמ' משה לפני הב"ה כשראה תורת רבי עקיב' וראה מיתתו אמר זו תורה וזו שכרה אמר לו הב"ה כך עלה במחשבה.

ושמעתי כי פירושו הוא שתוק ואל תתמה כי ע"י היות מיתתו כך זכה ועלה למעלה במעלה עליונה ודקה המתייחסת אל מחשבה מה שלא היה משיג אם היה מת מיתת עצמו וע"ד זה ארז"ל שאמר שמואל לשאול אם תמות ביד פלשתי' תזכה שמחר אתה ובניך תהיו עמי במחיצתי ושעל כן הלך הוא והוליך בניו כמוליכם לחופה וזה יאמר דוד אל תתמהו אם מתו ביד פלשתים עם היותם צדיקים כי הנה על ידי כן מנשרים הפורחים למעלה מכל עוף כנף ויותר מהפרש קלות לעלות שיש לנשר על יתר עופות קלו לעלות מעלה שהוא עד מחיצת שמואל השקול כמשה ואהרן ושמא תאמר איך יתכן וכמה אשמות מנו חכמים לשאול עם אשמת נוב עיר הכהנים לז"א ומאריות גברו והוא כי הנה גדולה גבורת הגבור הכובש את כעסו מהנוקם את נקמתו כי על כן לא ערבו לאנשי כנסת הגדולה דברי ירמיה ולא דברי דניאל שא' השמיט הגבור וא' הן הן גבורותיו הן הן נוראותיו שרואה וכובש אפו כי זה גדול מהלוחם ומתנקם וכן הוא בשאול ויהונתן שאומר לו שמואל אם תקבל ברצון ליפול ביד פלשתים תזכה להיות מחר עמי במחיצתי מיד קבל ולקח בניו לחרב כמו שמוליכם לחופה והוא יתב' קבץ פמליא של מעל' ואמר להם ראו בריה שיש לו בעולמי שאדם הולך לחופה ואינו מוליך בניו מפני העון שאול הלך ליפל בחרב ומוליך בניו עמו ואין ספק כי כבוש את יצרם לעשות כן גבורה תחשב יותר מגבורת אריה כמדובר כי על כן שיבחם ה' ואמר ראו בריה וכו' כי על כן נמחלו כל אשמותם לעלות מיד למחיצת שמואל הנביא וז"א תדע למה מנשרים קלו לעלות ולא עיכבו אשמותם על כי מאריות גברו במה שכבשו את יצרם ללכת עם בניו ליפול בחרב. וכן יורה מאמר ז"ל במה שתלה שמואל היותם מחר במחיצתו אל נפלו ביד פלשתים ויצדק בזה אומרו מחר כלומר בלי עכוב זמן לנכות חלאת דבר עד עלותם למחיצתו הגדולה: הרי שאין לבכות את הצדיק על אבדן עצמו וגם לא על הטעם השני שהוא על העדר ההנאה שהיתה לנו ממנו.

פסוק כד

וזהו **בנות ישראל אל שאול בכינה** שהוא על שאול מצד עצמו על זכותו כי גלה ממנו לא על ההנאה שהייתם נהנים ממנו וזהו על שאול מצד עצמו עם היות שהיה מלבישכם **שני עם עדנים** וכו' ולא תבכו על העדר ההנאה רק על שאול מצד עצמו:

או יאמר מ"ש אצלנו על משנת ר' יהודה בן תימא אומר הוי עז כנמר כו' שכלל שני גדרי מצות עשה באומרו עז כנמר וקל כנשר ושני גדרי מצות לא תעשה ברץ כצבי וגבור כארי והו' כי במצות עשה יש נמנע מהם פן ילעגו עליו ויחשבוהו למתייה' ומה גם אם מתחלה לא הכשי' מעשיו שעתה עליו ישחקו ויש שני עוש' אותן אך שמח בחלקו ולא

ירב' לו באומרו האם אעל' על כל קדושים אשר בארץ ודי לי אהיה כאחד מהבינוניים ועל שניהם אמר על הא' הוי עז כנמר נגד הלועגים עליך ועל השנית אמר וקל כנשר שאינו אומר די לי לראות כשאר העופות כי אם למעלה מכולן כך אתה עלה במצות על כל שאר העם ועל מלת יש צריך יהיה תמיד בורח מן העבירה נשמר מיצרו ומביט תמיד לאחוריו אם יש דבר אשר לא ידע לישמר והוא אחריו וזהו ורץ כצבי אם יראה איש מרחוק ברוח יברח ובמרוצתו לא ימיש תמיד מלהפך ראשו לאחוריו אם יש רודף כי לא יבטח במרוצתו בברחו אך אם לא נשמר ובא לידי עבירה אחר שכבר באה לידו מי ומי היכול לינצל לזה צריך גבורת אריה וכעובד' דרב עמרם חסידא שלא יכול לימלט עד שצווח נורא בי עמרם ואף גם ביוסף ארז"ל שאחר שהיה יחידי בבית אלמלא דיוקנו של אביו היה נכשל והוא מאמרנו על מאמר ריב"ז בביאור משלי יהי רצון שיהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם ועל זה יאמר וגבור כארי כלל הדברים כי סוף גדר מצות עשה הוא היות קל כנשר ותכלית שלמות מל"ת הוא גבור כארי

ובזה נבא אל הענין והוא כי אמר שאול ויהונתן הנאהבים ונעימים לכל ואשר רוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו אשר מתו יחד הוא כי בחייהם ובמותם לא נפרדו כי לבלתי יתאחר א' מהשני להיות במחיצה העליונה וזה בא' משני פנים או אם לא ימותו כאחד ויעבור זמן מזה לזה או אם היו מתים יחד מיתת עצמם אם האחד טהור ועולה מיד למחיצתו והשני יצטרך זמן עד ינכה חלאתו וע"ד זה אם שניהם יצטרכו ליטהר וזה יותר מזה יהיו זמן נפרדים אך במותם יחד ובמיתה קשה המטהרת שניהם יחדו מכל סיג המה יעלו יחד מיד בלי עיכוב ועל זה אמר בחייהם ובמותם לא נפרדו שהוא על ידי מותם כאחת ובמיתות משונו' ומה היה גדר צדקתם הלא הוא כי היו שלמי' במצות עשה ובמצות לא תעשה במצות עשה כי מנשרי' קלו שהוא גדר התנא באומרו וקל כנשר ושלמי' במצות לא תעשה כי מאריות גברו שהוא תכלית שלמות במל"ת אשר גדרו התנא באומרו וגבור כארי באופן שאין לבכות עליהם כי אם לאובדים ובכן בנות ישראל על שאול בכינה שאבדתם אותו **המלבישכם שני עם עדנים** כו' ואני אבכה את יהונתן כאשר יאמר צר לי עליך אחי יהונתן כו' כאשר יבא בס"ד:

פסוק כה

איך נפלו גבורים כו' אמר הנה דברנו על שאול ויהונתן כי שלמים הם אמר כי גם שאר גבורים שנפלו איך היה שנפלו אך הוא בתוך המלחמה כלומר שעתידים היו ליפול בזמן הזה אלא שאירע היות בתוך המלחמה והראיה מיהונתן כי הלא **יהונתן על במותיך חלל** בתמיה כלומר לא חטאת ועכ"ז נפלת משם ראיה אל שאר גבורים והנה היה אפשר

לומר כי אולי חטא בענין נוב שהודה ולא מיחה באביו לזה סמך ואמר צר לי עליך אחי כו' נפלאתה כו' שא"כ ודאי שמרוב אהבתו את דוד אם היה יכול להציל את נוב שהיה בגרמת דוד היה מציל:

פסוק כו

צר לי עליך כו' הנה ידוע כי האוהבים יבחנו מלבותם מה שחבירו אוהב אותו כי אם לבו נעים ושלם באהבתו עם חברו יורה כי גם לב חברו טוב עמו וזהו **צר לי עליך** לומר מאשר לבי מיצר עליך כי צר לי על העדרך יורה כי כן אתה היית עמי באופן שאומר אחי יהונתן כי גדר אחוה היתה בינינו וכן ראיתי בעיני כי **נעמת לי מאד** שהיית נעים ונאות לי מאד באופן כי **נפלאתה אהבתך לי מאהבת נשים** והוא כי גם שהנשים ינעמו ויאהבו את בעליהן כד"א ואל אישך תשוקתך עכ"ז לא יבצר כי בבא עליהן חבלי יולדה והיצר לה שנשבעת שלא להזדקק לו כמ"ש ז"ל שעל כן הוא הקרבן לידה אך אתה נפלאתה אהבתך מזה כי באהבתך לי גם בבא חבל לך מצד אהבתי שהיה מחרפך אביך עד בא עת שרצה להטיל בך החנית ואז יותר היית אוהבני ושם נפשך בכפך ומבקשני לגלות אזני ולהבריחני שזו מדרגה גדולה מאהבת נשים:

או יאמר כי הנה דרך שתי נשים של איש אחד לשנא זו את זו ואם יצוייר תהיה אהבה ביניהם כרחל ולאה שרחל עצמה הכניסה לביתה אין האהבה רק בהיות ששתיהן נשואות לאיש ההוא אך אם תכנס השניה ותתגרש הראשונה אין מקום לאהבה כלל אך אתה לא כן כי אני ואתה כשתי נשים צרות א' אתה בן מלך ויורש עצר ואני באתי בתחומך למלוך שהוא מעין שתי נשים צרות ואני נכנסתי לגרש אותך מהמלכות והודית לי ואמרת אתה תמלוך ואני אהיה לך למשנה ועכ"ז אהבתני הרי זו גדולה מאהבת נשים שלא תצוייר אהבה בהכניס הצרה ותצא הראשונה:

או יאמר מאהבת נשים לבעליהן כי האשה אל אישה תשוקתה עם היות שהוא ימשול בה כך אהבתני עם שאמשול בך ושאני הייתי מולך ואתה משנה והוא יותר על הנשים כי בנשים הוא כי על שבעלה אוהבה כגופו ומכבד' יותר מגופו מש"כ בנו כי בהיותי מלך ואתה משנה לי לא היה אפשר לכבדך יותר מגופי והנה ארז"ל מאהבת נשים זו מיכל ואביגיל מיכל בעה"ז ואביגיל בע"ה ויהיה הענין כי מיכל הצילתו ממיתת העה"ז כאשר שמרו את הבית להמיתו ואביגיל הצילתו ממות מעולם הבא שמנעתו מבא בדמי' ותצל את נפשו מדינה של גהינם:

פרק ב

פסוק א

ויהי אחרי כן כו' ראה עצמו בצקלג קרוב לפלשתים והוא הגיע זמן מלכותו והוא ידע שמלכותו יתחיל במעט ואח"כ יגדל על כל ישראל כמאמר יעקב ברוח קדשו גור אריה יהודה בתחלה גור ואחר כך אריה וזה רמז בשאלתו **האעלה באחת ערי יהודה** כלומר התהיה לי עליה **באחת ערי יהודה** שתהא שם התחלתי למלוך ויאמר ה' **עלה ויאמר דוד אנה אעלה** באיזה מקום אעלה במעלה ויאמר חברונה אשר שם יעקב שדבר ברוח קדשו מלכותו זאת ויעל שם וגם שתי נשיו שמרבה הגם פלגשיו וקרא לאביגיל אשת הכרמלי אחר היותה נשואה לו זה כמה הלא יהיה על כי מאז היתה נשואה לנבל ואמרה היא וזכרת את אמתך וארז"ל שפיל ואזיל בר אווזה ועינוי מטייפי שנתנה עיניה בו וזה יצדק במאמרנו שכתבנו על אומרה ועתה יהיו כנבל אויביך שהוא כי ברוח הקדש אשר היתה בה צפתה שבעוד עשרת ימים ימות ועל כן לא יפלא תת עיניה בו לאחרי כן והוא גם הוא הבין בדבריה ונתן לבו לכך וזה אחשוב כיון באו' ראי שמעתי בקולך ואשא פניך כלומר זכרני לעת הצורך והנה הוא יתברך מדקדק עם חסידיו ועל כן גם בהיותה אשת דוד מכנה אותה אשת נבל הכרמלי על תתו עינו בה גם שיהיה לאחרי מות אישה ואמר כי ואנשיו אשר עמו העלה דוד גם שהיו רובם משאר שבטים הביאם איש וביתו שהיו אנשים כלבבו אך לבל יראה שהיה בא ליקח הממלכה בזרועו על כן לא הושיבם עמו בחברון כי אם וישבו בערי חברון:

פסוק ז

ועתה תחזקנה ידכם ואל תרפו ידיכם מחמת שתי סבות א' **כי מת אדניכם** והשנית כי **אותי משחו בית יהודה למלך עליהם** ולא על ישראל והיה אפשר על שתי אלה שירפו ידיכם על כן אני מצוה אתכם תחזקנה ידיכם כי גם שאדוניכם היה שונאי ואיני מולך עליכם אשימה עיני עליכם לטובה:

פסוק י

בן ארבעים שנה כו' הנה פסוק זה יראה חולק על שאחריו כי איך מלך איש בושת שנתים ודוד לא מלך על כל ישראל עד שבע שנים וששה חדשים כי הלא כמו זר נחשב שלא מלך איש בושת עד חמש שנים וחצי למלוך דוד על יהודה וגם לא לומר שמלך מיד עד שתי שנים וחמשה וחצי היו ישראל בלי מלך והמליכו אחרי כן את דוד על ישראל לכן אומר בשום לב אל מאמר הכתוב וימליכהו אל הגלעד ואל האשורי ואל יזרעאל ועל

אפרים ועל בנימן ועל ישראל כלה כי למה זה נאמרו כל החלוקות האלו ולא אמר מיד וימליכהו על ישראל וגם מלת כלה מיותרת אך מתחלה קצת ימים המליכו אל הגלעד ואחר זמן הוסיף גם אל האשורי ואחר זמן אחר הוסיף גם אל יזרעאל ועוד מעט גם על אפרים ואחר זמן גם על בנימין ואחר זמן על ישראל כלה ואח"כ אמר **בן ארבעים שנה איש בושת במלכו על ישראל** שהוא כאשר הומלך על ישראל כלה ושתים שנה היה מה שמלך על ישראל כלה נמצא כי בחמשה הזמנים שהיה מולך והולך ומוסיף מן הגלעד עד שנכלל בנימין היו חמש שנים וחצי ומשמלך על ישראל כלה היו שנתים:

פרק ג

פסוק ט

ויחר לאבנר מאד כו'. הנה פסוק זה יראה כמשולל הבנה ויתכן כי העולה על רוחו הוא שאם ילך אצל דוד ישימהו לראש כאשר הוא עתה עם מפיבושת כי איש הוא ומי כמוהו בישראל חכם וגבור כמ"ש ז"ל שכמה אלפי ישראל לא היו יכולים לנענע רגלו כשהיה דוחקו בארץ וכשהכה אותו יואב בערמה בחומש וראה את עצמו מוכה מכת מות אחז בשתי ידיו ביואב לחבטו בקרקע להמיתו ובכל כחו לא היה יכול יואב לימלט מידיו עד שבאו כמה מישראל ובכו לפניו שיניחהו שהיו כל ישראל צריכים לו שמוראו על פלשתים ואז הרפה ממנו ונפל מידיו לארץ ומהנפילה ההיא נשברו שיניו הנה כי כאין היה יואב לפניו באופן שאם היה מניח את איש בושת והולך אל דוד היה עושה אותו ראש. ונבא אל הענין אמר אם אניחך ואהיה ליהודה לראש האם ראש כלב אהיה אנכי בהיותי לשר ליהודה ובהיותי לשר לך אני ראש לזאב כי בנימין זאב כלומר כי אדרבה בהיותי ראש ליהודה אני ראש אריה כי שבט יהודה נקרא אריה מה תאמר שאעשה בשביל בית אביך או בשבילך הנה היום שחרפת אותי לא נשארה כי בשביל אביך האם אעשה חסד עם בית שאול אביך עם מי אעשה אל אחיו בתמיה כי אינם ואל מרעהו ג"כ כי איננו ואם בשבילך האם גמול טוב גמלתני כי הנה על שלא המצותיך ביד דוד והגמול היה כי ותפקד עלי עון האשה הזאת ומה שיראה מלשונו כי עון היה באשה כי בא עליה איש והיא אסורה לאשר אינו מלך אלא שלא היה הוא וזהו ותפקד עלי עון האשה הזאת אלא ששמע איש בושת כי נבעלה ולא פירשו לו עם מי היה ונתן אל לבו כי מי זה יערב אל לבו להשתמש במה שנשתמש מלך אם לא גדול כמוהו אז וישלח מלאכים אל דוד לאמר למי ארץ כלה ראויה זולתך לכן כרתה בריתך כו' והשיב ואמר טוב כו' אך דבר א' אני שואל לא תרא' פני כי אם לפני הביאך את מיכל בבואך כו' כלומר

על פי דרכך בבואך שלא אטריחך רק שבבואך תביאה עמך בדרך כי להוציאה מרשות שהיא עתה אינו מוטל עליך כי זולתך יעשה זאת שהוא אחיה וזהו וישלח דוד מלאכים אל איש בושת לאמר תנה את אשתי כו' כי ידע כי עתה שאבנר אינו שלם עמו לא ימרה את פי דוד וכן היה כי איש בשת שלחה עם בעלה עד בחורים ואמר אליו אבנר לך שוב ויביאה הוא:

פסוק כז

וישב אבנר כו', ארז"ל שדנו בדין סנהדרין ויהיה זה אומרו **אל תוך השער** הוא שער הזקנים והוא שאמר לו אם היה עשהאל רודף אותך היה לך לינצל בא' מאבריו והשיב שאם היה מכוין לכך בין כך ובין כך יהרגנו אמר לו אם כן איך הכיתו אל החומש ולא סתם אל מקום שיזדמן וכן אמרו ז"ל ששאל לו חליצת איטר והשפיל חצי גופו להראות דרך החליצה והתיר הקשרים ומצא מקום לתחוב חרבו אל החומש בלי ראות אבנר ואחשוב נרמז באומרו בשלי שהוא כד"א של נעליך:

פסוק כח

וישמע דוד ולא מיד אלא **מאחרי כן ויאמר** הן אמת שלא יבצר מלחשוב בני האדם כי בעצמי נעשתה התועבה הזאת אך מה' היודע האמת נקי אנכי וז"א נקי אנכי מעם ה' וכו' אבל אתחיל להורות כי לא מלבי במה שאקלל את יואב אשר עש' הרע' כי יחולו על ראש יואב ואל כל בית אביו ולא בית אמו כי אחתי הוא ואנכי לא חטאתי ואל יכרת כו' והם כמ"ש ז"ל לעומ' ה' דברי' שהאב זוכ' לבניו ולבל יאמרו הן אמת שאת' לא עשית אך אפשר היית בעצה על כן אמר ויואב ואבישי אחיו הרגו לאבנר כלו' מה שכללתי בית אביו הוא על כי יואב ואבישי אחיו הרגו לאבנר והוא שאם העצה נחשוב כמו שגם היועץ היה כעושה הוא אבישי וזהו ויואב ואבישי אחיו הרגו לאבנר אך לא אני והוא כי פסוק ויואב כו' כולו הוא סוף דברי דוד ויאמר אל יואב ואל כל העם אשר אתו קרעו בגדיכם וחגרו שקים וספדו כי חכם שמת הכל קרוביו ומה שהוא לא עשה כן הוא כי והמלך דוד הולך אחרי המט' והו' לומ' כי למה שהוא מלך אינו יכול לעשות לפי הדין יותר מזה

פסוק לב

אך אח' שויקברו אותו אז וישא **את קולו ויבך ויבכו כל העם** ועדיין היה אפשר יחשבו כי מאת המלך היתה העצה כי חשבו למורד במלכותו על כי המליך את איש בושת או שהיה עם שאול ברודפו אותו וקרה לו כאשר לנבל שמת בעון שמרד במלכות בית דוד כי כבר היה משוח מלך אלא שבדיני אדם היה פטור על כי עדיין לא יצא טבעו בעולם

על כן להסי' מלבם עמד ויקונן המלך אל אבנר ויאמר הכמות נבל יתכן ימות אבנר על שמרד במלכות בית דוד לא כן הוא חלילה כי הלא אם כן היה כאשר יצאתי מן המערה אחרי שאול ודברתי לו כל הדברים רעים ההם בפניך ישפוט ה' ביני וביניך ונקמני ה' ממך כו' מרשעים יצא רשע כו' והיה ה' לדיין כו' הנה ידיך לא אסורות היו להכותני ארצה אם היית בעצת שאול נגדי וכן כאשר לקחתי החנית מראשותיו שאול וצפחת המים וברחתי וקראתי מרחוק הלא תענה אבנר רגליך לא לנחושתים הוגשו שלא רדפת אחרי להכותני אך יורה כי לבך היה שלם עמי ולא מרדת בי באופן שלא תדמה אל נבל לומר שכמות נבל במרדו היה מיתתך אך אין זאת כי אם שכנפול הצדיק לפני בני עולה לכפר על דורם שהם בני עולה ונופל לפניהם כך נפלת אז ויוסיפו כל העם לבכות עליו בשומעם כי בעונם מת ועוד הוסיף להורות כי מר לו מאד על מיתתו שבאו להברות את דוד לחם וישבע לאמר כה יעשה לי אלקים כאשר לאבנר וכה יוסיף כ"א לפני בא השמש אטעם לחם או כל מאומה

פסוק לו

אז **וכל העם הכירו** כו' וראוי לשום לב שבפסוק לא נזכר מה הכירו וראוי לסמוך סוף פסוק שאחר זה ולומר **וכל העם הכירו** כי לא היתה מהמלך להמית את אבנר. ועוד כי אחרי אומר וייטב בעיניהם מה חוזר ואומר **ככל אשר עשה המלך בעיני כל העם טוב** ועוד כ"ף הדמיון מה טיבה לומר ככל והיה לו לומר כל אשר עשה כו'. ועוד אמרו וידעו כל העם כו' ביום ההוא כי אומרו ביום ההוא הוא מיותר. אך הנה היה אפשר שמאת המלך היה הדבר אז שלא ידע מאומה אך לא נצטער וייחר לו על מיתתו כי היה בלבו כאשם על רדפו אותו עם שאול והנה הוא עשה כמה דברים להוציא מלבם של ישראל א' אשר קלל את יואב ב' אשר הלך אחרי המטה ג' אשר בכה על קברו ד' הקינה אשר עמד ויקונן עליו עד שהוסיפו העם לבכות והנה אין ספק כי כל זה הספיק להסיר מלב העם שלא היתה מאת המלך להמיתו אך עדיין היה אפשר שלא הגיע לו צער על מיתתו אך מאשר לא רצה לאכול ונשבע על כך יורה זה כי חרה לו מאד והנה על זאת נאמר **וכל העם הכירו** שהוא הכירו הצער שכדבריו כן לבו כי מצטער הוא ושמא תאמר במה הכירו אולי אומר כך ולא כן לבו לז"א וייטב בעיניהם והוא כלל בידנו כי כל אשר ידבר האדם או יעשה האדם ויש בחינות לחשוב שכדבריו טובים כן לבו או שלא כן לבו במה יודע הלא הוא לפי הפעולה והרושם שעושה בלב השומעים כי אם הדברים יוצאים מלבו כך אל לב השומעי' מגיע ואם השומעים לא ייטבו בעיניהם טוב דבריו הוא הוראה שלבו גם הוא בלתי שלם וצודק לאמרי פיו כמאמרנו במקומות רבים וזה יאמר **וכל העם**

הכירו כי מצטער הוא כדבריו במה הכירו הלא הוא כי וייטב בעיניהם ולא הסתפקו אם מלבו היה אומר או מן השפה ולחוץ יורה כי מהלב יצאו ואל לבותם נכנסו ופירש ואמר איך מאשר היה טוב בעיניהם הכירו הלא הוא כי **ככל אשר עשה המלך בעיני כל העם טוב** כלו' **ככל אשר עשה** כפי בחינת מעשהו אם מלבו אם לאו כך לפי ערך מעשהו הוא **בעיני כל העם טוב** שאם לבו שלם כך **בעיני כל העם טוב** מאד ואם לא שלם בעצם כך הוא גדר מה שהוא טוב **בעיני כל העם** והנה זה הוא על הכרת מה שהכירו מצער המלך שהוצרך עד שראו שנשבע וקיים לבלתי אכל לחם עד בא השמש אך להכיר כי לא מאת המלך היתי להמיתו לא הוצרך אל מה שהרעיב עצמו בסוף הענין כי זה מכל הדברים הראשונים שעשה ביום ההוא נודע לכל.

פסוק לז

וזהו **וידעו כל העם** כו' ביום ההוא שהוא הנעשה ביום ההוא בלעדי מניעת הלחם **כי לא היתה מהמלך להמית** כול':

או יאמר ענין זה מסוף פסוק הקודם ככל אשר עשה כו' והוא כי הנה כדברים אשר עשה המלך היו הדרגות שהיה הולך ומוסי' הוראה שלא מלבו היה כי תחלה קלל את יואב והוא קצת הוראה כי לא בעצתו היה שאם כן לא היה מקלל את יואב ועו' הוסיף במה שהלך אחרי המטה ועוד הוסיף במה שבכה ועוד הוסיף בקינה והאחרון הכביד שמנע ממנו טעימת לחם ואמר שע"י זו ויכירו העם וייטב בעיניהם ושמא תאמר וגם הדברים הראשונים היו גם הם הוראה טובה לז"א דע כי ככל הדברים אשר עשה המלך שהיה הולך ומוסיף הוראה טוב כך היה בעיני כל העם טוב שהיו הם בבחינות הוראותיו היו גם הם הולכים ומוסיפים עם שהאות האחרון הכביד להכיר צערו כי בכל כללות שאר דברים אשר היו ביום ההוא לא נודע רק כי וידעו כל ישראל כי לא מאת המלך היה **להמית את אבנר** עד האחרונה שהורה היותו מצטער כמדובר. עוד יכוון באומרו ביום ההוא ובאומרו **כל העם וכל ישראל** כי הנה היו העם הנמצאים ויש כל יתר ישראל אשר לא נמצאו שם כי אם איש במקומו והענין כי יש דבר שנמצאים שם על פי ראית עיניהם אפשר תכנס טוב הכוונה בלבם אך אשר לא ראו ושמעו היום ההוא הדבר אחר שאין השמיעה עושה רושם כראיה שבשמעם לא יכירו טוב לב המלך ויחשבו אולי מאת המלך יצא גם שיספרו למו הוראות שעשה המלך אך בהמשך הזמן יבא מגיד אחר מגיד יום יום מאשר עשה המלך וממתיקים להם הדברים עד שיתיישבו הדברים בלבם ויאמינו כי לא מהמלך היתה מיתתו אמר כי וידעו העם הנמצאים וכל ישראל במקומות'

היום ההוא מבלי המשך זמן כי לא מהמלך היתה **להמית את אבנר** וזה הוראה על טוב לבו שעל כן מיד עשה רושם בשומעם כמדובר:

פסוק לח

ויאמר המלך אל עבדיו ואל תאשימני שלא הרגתי את יואב עתה כי השעה צריכה לכך וידעו כל ישראל כי רע בעיניו אשר עשה ויתקדש שם שמים בעולם ומה גם שהוא היה עתיד לצוות את שלמה בנו לעשותו כי **הלא תדעו כי** הנה **שר וגדול נפל היום** בישראל שר למלכות וגדול בחכמה ובכשרון ואנכי רך ומשוח מלך וצריך להטיל מורא בפלשתים וביתר אימות ואלה בני צרויה קשים ממני בעיני הגוים שאימתם מוטלת עליהם כאשר היתה אימת אבנר וא"כ אחר שנפל שר אחד איך אפיל את האחר יום א' ואני רך כו' על כן אמרתי להניח הדבר אל ה' לומר ישלם ה' לעושה הרעה כרעתו:

פרק ד

פסוק ד

וליהונתן בן שאול כו'. הנה ענין מפיבושת הוא נכנס בין הדבקים כי אין לו שייכות לא למעלה ולא למטה כי הקודם והמאוחר הוא ענין איש בושת ומי הכניס ענין מפיבושת בנתים בתוך הסיפור אך הנה ידוע כי שאול בחיר ה' קראו הכתוב ומוראה כי ארבעה בנים היו לו והוא והשלשה נפלו ביד פלשתים ואת איש בשת הנשאר הרגו בחרב והלא יפלא איך לא חס הוא ית' לבל תכבה גחלת הנשארה ונהרג גם איש בשת הנשאר ונחרב בית שאול לז"א טרם יספר הריגת איש בשת כי **ליהונתן בן שאול בן נכה רגלים** כו' לומר כי זה נשאר לבלתי יכרת שם בית שאול מן העולם וממנו נמשך זרעו כמפורש בדברי הימים שאחר שמנה ארבעה בני שאול אומר ובן יהונתן מריב בעל שהוא מפיבשת ואומר ומריבעל הוליד את מיכה ובני מיכה פיתם ומלך ותחרע ומהם ממשיך כל הדורות ועל כן הכניס אח מפיבשת פה קודם הזכיר הריגת איש בשת לומר כי את זה השאיר הוא יתברך להקים ממנו בית שאול ומזכיר מיד הריגת איש בשת לומר כי כבר נשאר לשאול משך הזרע:

פסוק ה

וילכו בני רמון כו'. הנה פשט הכתובים יראה כי **רכב ובענה באו בית איש בשת** בתואנת היותם לוקחי חטים ויכוהו אל החומש וברחו ונמלטו ואחרי צאתם שיערו כי לא מת בהכאה ההוא.

פסוק ז

וישובו ויבאו **והוא שוכב על מטתו בחדר משכבו** ושבו ויכוהו מכת מות שהסירו את ראשו ויקחוהו וילכו. וראוי לשים לב על זה למה עשה פסוק בפני עצמו לומר שמה שנאמר למעלה ויבאו אל בית איש בשת היה תוך הבית ושהיו לוקחי חטים וטוב טוב היה מהפסוק הזה ויבאו כחום היום אל בית איש בשת שיאמר אל תוך בית איש בשת לוקחי חטים והוא שוכב כו'. ועוד כי אחר שעל שניהם הוא מדבר איך יאמר ורכב ובענה אחיו נמלטו הראוי יאמר ויכוהו אל החומש וימלטו. ועוד שאחר שהיו שרי גדודי בן שאול למה לא נכנסו כבני הבית לבקר את החולה. ועוד היתכן כי בבית המלך לא היו אנשים ובני בית שלא ראו את המעשה הרע ההוא ולא קם ולא זע איש או אשה או עבד קטון או גדול לא בפעם הראשונה ולא בשנית. ועוד אומר תחלה אל בית איש בשת ואח"כ אומר והנה באו עד תוך הבית למה שינה והכל היה פעם אחת. ועוד כי בראשונה הוא אומר שהיה שוכב משכב הצהרים ולא נזכר חדר כי אם בית וגם לא נאמר על מטתו ובפעם השנית הוא אומר **על מטתו בחדר משכבו**. ועוד אומרו **ויכוהו וימיתוהו ויסירו את ראשו ויקחו את ראשו וילכו** היתכן כי בכל זה לא היה מי שיראה ויזעק וירדוף וישיג אותם.

אך הנה לבא אל הענין נשים לב אל אומרו והנה באו עד תוך הבית כי הל"ל והמה ולא והנה כי זכרים היו אמנם הנה הרשעים האלה נתייעצו איכה יעשו שלא יראום היושבים בית המלך כי לא יעדרו אנשים ועבדים על כן אמרו לעשות הדבר בשתי פעמים ובתחבולה כאשר יבא והוא כי תחלה המה באו כחום היום בית איש בשת כשאר שני גדודים בני בית מראים עצמם כבאים לדבר ע מו ודרך העולם הוא שבהיות המלך ישן שישובו וילכו לדרכם לבלתי העיר אותו וכן עשו אלו וזהוא והוא שוכב משכב הצהרים כלומר שעל כן לא נכנסו עד תוך הבית וחזרו והלכו לעיני הכל לדרכם שיוכלו הכל להעיד שלא נכנסו כי אם אדרבה חזרו והלכו להם ואחר זאת באו לבושים כנשים מתנכרים מכוסי פנים ונכנסו בתואנת שהיו נשים בעלות ממון באות לקנות חטים מאת המלך מאוצרותיו ואז נכנסו עד תוך הבית מה שאין כן בתחלה וזהו והנה באו כי באו כתואר נשים כמשמעות והנה ובאו אז עד תוך הבית ובני הבית היו חוצה לבלתי העירו והניחו הנשים שימתינו בבית עד יעור ולא עכבום חוצה כי חפצים היו שלא יתבטלו מלקנות חטי המלך ואז הוציאו את כלי משחיתם וימלטו כי ברחו מרוצת אנשים כאשר היו ובני בית חשבו כי נשים היו המכות אותו ובתוך שבאו לראות אנקת המלך ממכתו נמלטו ושינו לבושיהם וזהו ורכב ובענה אחיו נמלטו כלומר הם חשבו שהנשים היו

שנחלטו ולא היה כי אם רכב ובענה אחיו היו שנמלטו לפי האמת ולקול הרודפים לבקש הנשים שברחו לפי מחשבתם נתרוקן הבית מאנשי הבית לרדוף אחרי הנשים ולחפש אנה הלכו ואז כגוי אשר צדקה עשה חזרו ויבאו הבית לבקר את החולה אשר הוכה מהנשים ויוצאוהו **על מטתו בחדר משכבו** כי היה חולה מהמכה והכניסוהו מהבית שהיה ישן שם שינת הצהרים אל החדר מיד מפני שהחום יפה למכה ואז כי אין איש מאנשי הבית שם בבית מחפשים אחר אשר חשבו שהיו נשים ולא מוצאים היה להם פנאי לשוב להכותו עד שמת ולהסיר את ראשו ולהוליכו ואין רואה עד התרחקו מהמקום ואין יודע בדבר כי לא היה להם שם איש וילכו כל **הערבה כל הלילה** ואין רודף׃

פרק ה

פסוק א

ויבאו כל שבטי כו'. הנה או' **עצמך ובשרך אנחנו** הלא כמו זר נחשב לזולת שבטי יהודה וכן אומר גם אתמול על איזה זמן מרבה הגם. ועוד אומרו ויבאו כל זקני ישראל אל המלך כי הלא בכלל **כל שבטי ישראל** שבאו היו הזקנים. אך יאמר בשום לב שלא אמרו עצמנו ובשרנו אתה אלא **עצמך ובשרך אנחנו** והוא כי הנה על אחד משלשה דברים ימאנו לקבל עליהם את הבא למלוך עליהם או מצד עצמו שאינו כדאי או מצד העם שאין לבם עמו ובלתי נאותים או שרואים היראה שאין חפצו ית' בו כי אם בזולתו ועל כן על שלשתן אמרו על הא' **עצמך ובשרך אנחנו** כלומר אנחנו בגוף ונפש נחשבים כאלו אנו גופך שהוא עצמך ובשרך נמצא כי אתה נפש לנו כלך עם רוחך גויתך כי כ"כ איכות יתרון שלמותך עלינו כיתרון הנפש על הגוף וגם כי הנה טענה שנית ג"כ יש והיא מצד העם כי אתמול גם שלשם בהיות שאול מלך עלינו עתה היית המוציא והמביא את ישראל כלה ויאותו לך ואם מן הצד השלישי מהחפץ האלהי ית' לעד כי הנה ויאמר ה' לך אתה תרעה את עמי את ישראל ואתה תהיה לנגיד על ישראל ויהיה ענין כפל הלשון ומלות השונות ענין מאמרם ז"ל על פסוק מאחר עלות הביאו לרעות ביעקב עמו כי מאשר ראה הוא ית' טוב הנהגתו בצאן אמר לו אותך חפצתי לרעות צאני ישראל וזה יאמר ויאמר ה' לך אתה תרעה את עמי את ישראל כלומר אתה שהיית רועה בצאן תרעה את עמי שלא כתרועת מלך שמכביד עול על העם כי אם שתהיה לנגיד כי תכיר כי השי"ת הוא המלך והינך נגיד ומנהיג מתחת ידו ית' וזהו לשון נגיד שהוא מנהיג וממשיך כנגדא על ענא והנה כל זה דברו כללות ישראל ואז בראות טוב הקבלת המלך נגשו הזקנים הם

החכמים הראויים לכרות ברית עם המלך בעד כל ישראל ואז ויכרות להם ברית ושבו ומשחוהו לעין כל בפרסום נוסף על אשר נמשח בהחבא:

פסוק ו

וילך המלך כו'. כתב הרי"א וז"ל ענין המלחמה הזאת והעורים והפסחים המתרגם נמשך לדעת חז"ל בפירקי ר"א אמרו שהעורים והפסחים הם צלמים אמרו בדרש אנשי יבוס אמרו לאברהם כרות עמנו ברית שאין זרעך יורש את עיר היבוסי ואנו מוכרים לך את מערת המכפלה ועשה כן ואנשי יבוסי עשו צלמי נחושת והעמידם ברחוב העיר וכתבו עליהם ברית השבועה וכשבאו לארץ לא יכלו להכנס שם מפני השבועה שנאמר ואת היבוסי יושבי ירושלים לא יכלו בני יהודה להורישם וכשמלך דוד רצה להכנס ולא הניחוהו שנאמר ויאמרו יושבי יבוס לדוד **לא תבא הנה** אמרו לו אי אתה יכיל עד שתסיר הצלמים הללו שכתוב בהם ברית השבועה שנאמר **כי אם הסירך העורים והפסחים** ואלו הם הצלמים שעינים להם ולא יראו ורגליהם להם ולא יהלכו.

ואמרו ששני צלמים היו א' עור על דמות יצחק וא' פסח על דמות יעקב ובפיהם השבועה שנשבע אברהם לאבימלך שנאמר אם תשקור לי ולניני ולנכדי לפיכך לא כבשו אותו ישראל כי עדיין היה נכד אבימלך חי ובימי דוד כבר מת ובטלה השבועה והיו שני הצלמים במגדל הנקרא צנור.

פסוק ח

וזהו **כל מכה יבוסי ויגע בצנור** כל מי שהיה מכה יבוסי היה נוגע בצנור ראשונה מה עשה ישראל הביאו אילן של ברוש וכפפו אותו וקפץ יואב ועלה לראש החומה ובקשו שם להורגו והיה יואב גבור ונלחם כנגדם ובאו גבורי ישראל ועזרוהו ואח"כ קנה דוד את עיר היבוסי בככר זהב ובכתב לאחוזת עולם מה עשה דוד לקח מכל שבט ושבט חמשים שקלים הרי כלם ת"ר שקלים שנאמר ויתן דוד לארנן כו'. עוד אמרו חז"ל במדרש שמואל מה עשה יואב הלך והביא ברוש א' רענן וקבעו בצד החומה וקפף ראשו שהיה רך ואחז בו דוד וקפץ יואב על ראשו של דוד ונתלה בברוש ודלג על החומה וז"ש הכתוב יהלמני צדיק חסד כו' שמן ראש כו' מה עשה הקב"ה קצר את החומה עד שעלה דוד על החומה אחריו שנאמר ובאלהי אדלג שור זהו דעת חז"ל ויקשה להם מה שיאמרו בספר שופטים וילחמו בני ישראל בירושלים וילכדו אותה ויכוה לפי חרב ואת העיר שלחו באש ועברו אח"כ על השבועה ויקשה ג"כ אומרו לא תבא הנה כי אם הסירך העורים והפסחים והנה הם היו בידיהם ואיך יאמרו לדוד כי אם הסירך כו' ועוד כי אם היו כבר תמו הדורות שהיתה השבועה עליהם כמו שאמר אם תשקור לי ולניני ולנכדי למה יצטרכו להסיר

הצלמים בעבור השבועה אחר שכבר עבר זמנה וגם מה יהיה ענין **עור ופסח לא יבא אל הבית** והעורים והפסחים היו בבית ואיך אמר **לא יבא אל הבית** והל"ל לא יצא מן הבית או לא יהיה בבית עכ"ל הרי"א ואח"כ הביא דעת רלב"ג ודעתו אשר יראה הרואה אותם זרים ודחוקים מאד וכבודם במקומם מונח לאהבת הקיצור לא העתקתי' ולא את יחר פירושי המפרשים.

ולבא אל הענין ראוי לשים לב אל שלשה חלוקי כתובים כי ביהושע אומר ואת היבוסי יושבי ירושלים לא יכלו בני יהודה להורישם וישב היבוסי את בני יהודה בירושלם עד היום הזה ובספר שופטים הוא אומר וילחמו בני יהודה וילכדו אותה ויכוה לפי חרב ואת העיר שלחו באש וגם כתוב שם ואת היבוסי יושב ירושלים לא הורישו בני בנימין וישב היבוסי את בני בנימין בירושלם עד היום הזה ובספר הזה הוא אומר שהכה אותם דוד כי צוה **כל מכה יבוסי** כו' אך הנה אין ספק כי בירושלם היו יבוסים בין בחלק שבא ליהודה בין בחלק שבא לבנימין ואלו ואלו לא הורישו את היבוסי יושביה מפני השבועה אך העיר לכדו כי לא היתה השבועה רק על זרעו לא על העיר עצמה ואע"פי שאומרים במדרש שאמרו לאברהם כרות לנו ברית שאין זרעך יורש את העיר היבוסי הו' שלא ימיתם ויירש עירם מהם על כן לכדו את העיר יהודה ובנימין ולא המיתו את האנשים ובזה מה שהקשה הרי"א לרז"ל איך יהודה עברו על השבועה אינה קושיא כלל מה שאומר בספר הזה שצו' המיתם דוד הם אותם שבציון היא עיר דוד הסמוכה לירושלם ובה מצוד' כמגדל אליה הנקראת מצודת ציון וגם שם יושביה יבוס מקצתם מזרע אבימלך ואותם צוה להרוג דוד ולא השאיר בהם איש כאשר השאיר בירושלם וזהו כי בסוף ימיו קנה מארנן חלקת השד' שבו בנה בית המקדש וזהוא שלא נאמר פה היבוסי יושב ירושלם כי לא ידבר רק עם יושב ציון **על כן אמר** יושב הארץ שכולל ירושלם וכיון שעליהם ידבר ושאר קושיותיו על רז"ל יתיישבו כאשר נבאר ע"ד רז"ל מגידי האמת כי בם בחר ה' להורות דרך ה' לעמו ישראל. והוא בשום לב אל מאמר הכתוב לאמר לא יבא דוד הנה כי אומר לאמר משולל הבנה כי אינו לאמר לאחרים. ועוד אומרו **כל מכה יבוסי** שהוא משולל גיזרה וגם אומרו ויגע בצנור לא נודע מהו הצנור הלזה וכן מה ענין אומר **שנואי נפש דוד** ואומרו **על כן יאמרו עור** כו' שהם דברים משוללי הבנה.

ולבא אל הענין נזכיר מאמרם ז"ל במקום אחר כי היה דוד קץ בחיי זרע אבימלך שעדיין היה נכדו קיים ואמר ואויבי חיים עצמו והוא הפך המאמר הנז' פה האומר כי בימי דוד כבר מת נכדו ועל כן נבאר דרך צודקת לשתי הדרכים והוא כי הנה במה שהנחנו כי לא

היתה השבועה רק על זרעו לא על העיר **על כן אמרו** לו ענין העורים ופסחים שהם צלמים שבהם דבר השבועה ואם כדברי מאמר הנז' שכלה זרע של אבימלך יהיה שהיתלו בו לומר שעדיין היה נכד אבימלך קיים וזהו לא תבא כ"א הסירך כו' וגם שאפילו לדבריהם אין הביאה לעיר בכלל השבועה אך הוא לאמר לא יבא דוד הנה כי אמרו בלבבם כי למה שהוא דוד חסיד אפילו לא יבא הנה מיראת שבועת אלהים פן ישלחו יד אנשיו באנשי העיר ויעברו על השבועה ולדעת אותו המדרש יצדק יותר כי עדיין נכד אבימלך קיים והם אמרו לא תבא עד הסירך כו' מה שאי אפשר כי עוד נכד אבימלך קיים והיה זה לאמר כו' כמדובר אך דוד מיד לכד המצודה ולא נשאר רק ציון ואנשיה בלבד ואז אמר שאל יחושו על דברת השבועה כי לו יונח שכך הוא הנה לא כל היבוסים מבני אבימלך כי אם יהיו ארבעה או חמשה או עשרה מעורבים בקרב כל העם היבוסים שהיו אלפי' או ג' אלפים וניידי בתוך העיר ובכן כלל בידינו שהולכים אחר הרוב וא"כ אחר שאין איש א' מכה אח כלם שנאמר שודאי הרג את נכד אבימלך בכללם ועבר אך ראובן יהרוג אחד ושמעון אחד וע"ד זה כל איש ואיש האם נחוש בכל יבוסי אולי זה הוא מהם ודאי שאין לחוש כי נלך אחרי הרוב וז"א **כל מכה יבוסי** שהוא כל איש שמכה **יבוסי ויגע בצנור** בתמיה כלומר **כל מכה יבוסי** האם נחוש כי ויגע בצנור של השבוע' שבא מצנור זרע אבימלך המקלח עד דור שלישי ובכן יש היתר ועוד אמר והשמיע דבר שני והוא כי **ואת הפסחים ואת** העורי' שידעו כי הם **שנואי נפש דוד** כלומר כי ע"ג הם על כן צוה שיאמרו וישמיעו משמו כי **עור ופסח לא יבא אל הבית** של שום אחד מישראל שלא יביאו תועבה אל ביתם פן יהיו חרם כמוה כי אסורה בהנאה היא כי נעשית ע"ג של יש' כי כבר קנו אותם וזכו בה ואין לה ביטול:

פסוק ט

וילך דוד כו'. אמר כי כאשר היה דוד הולך וגדול כך וה' צבאות עמו היה הולך וגדול שמו בעולם ע"י דוד. או יאמר וה' אלהי צבאות של מעלן שהן הם מרכבה אליו ית' עם היות כל מלאכי עליון מרכבתו הוא ית' עמו עושה מרכבה ממנו שקול ככולם:

פסוק יז

וישמעו פלשתים כו'. הנה פלשתים הם האומרים לאכיש מלכם הכה שאול באלפיו ודוד ברבבותיו זה פעמים על כן בשומעם כי מלך אמרו הנה אין זה כשאול ובכן צריך ילכו כל פלשתים עליו אולי יוכלו לו וזהו וישמעו פלשתים **ויעלו כל פלשתים** ועוד כיוונו לעשות כל עיקר מלחמתם עליו וזהו **לבקש את דוד** על כן כאשר שמע הדבר וילך

אל המצודה שהוא כמגדל עוז עד יראה אשר ידבר ה' אליו ואז וינטשו שיכילם המקו' בעמק רפאים.

פסוק יט

ואז וישאל דוד בה' ויאמר ה' אליו **עלה כי נתן אתן** כו'. וראוי לשים לב אל ענין הכפל באומרו נתון אתן. ב' אומרו ויבא דוד בבעל פרצים כי אחר ששם זה לא הושם כי אם אחרי הכותו אותם למה הקדים ואמר שמאז בא היה אל בעל פרצים. ג' מהו הדמיון שיש למכה ההוא עם פרץ מים. ד' למה קראו פרצים ולא פרץ לשון יחיד. ה' אומרו בעל שלא היה לו לומר רק פרצים.

אמנם הנה זה דרך ה' כי יפקוד על צבא המרו' במרום ואח"כ על מלכי האדמה על האדמה שמפיל את השר במרו' תחלה ואח"כ מוסר את העם ביד שכנגדו כד"א ויגרש מפניך אויב הוא השר ויאמר השמד את עצמו אך לא יהיה הו' ית' ממש לוחם גם עם העם למט' בארץ כי אם לפעמים על צד הפלא כאשר כתבנו שעשה לאברהם על ארבעה מלכים כי על כן אמר לו מלכי צדק אשר מגן צריך בידיך וכן עשה ביציאת מצרים על ים סוף שהמית את השר עד שראוהו מת על שפת הים וגם את העם כאשר נדר באומרו ה' ילחם לכם וכאשר עשה באומרו ה' איש מלחמה כו' ונבא אל הענין והוא כי דוד שאל אם יתן ה' את הפלשתים בידו שהוא ע"י הפיל את השר כי אז עמו נתינים כי הותש כחם וה' ברוב חסדיו אמר לו נתון אתן שהוא נתון את השר אתן את העם ועל כן ראוי יקרא פרצים כי שתי פרצות היו א' בשר וא' בעם ולא בלבד פרץ ה' אותם ויתיש כחם כי אם גם כביכול הוא היה הולך אתו ועושה המלחמה.

פסוק כ

וזהו **ויבא דוד בבעל פרצים** כי בא עם מי שהוא בעל הפרצים הוא ית' כי הוא בא עמו ללחו' מלחמתו **ויכם שם דוד** כי לא היה הוא עושה רק מציאות נאה והוא ית' פועל מיתתו או ויאמר פרץ ה' **את אויבי לפני** שהכיר כי שני פרצים היו א' את השר וא' את העם וזהו את אויביו כי את מרבה השר ואויביו הם פלשתים.

והוא שת לבו כי ה' דכאם לפניו ופרצם אך לא שגם הוא ית' היה העושה המלחמה כי אם שפרץ אותם ונתנם לפניו שהוא ישמידם וייחס הדבר אל פרץ מים והוא כנהר שוטף ופוגע בקיר גבוה ומתקבץ שטף המים עד שכמו רגע פורץ הקיר כלו כאחת ושוטפה כך עשה הוא ית' כאלו דוד היה נהר שוטף ופלשתים כקיר לפניו ופרץ אותם הוא ית' בתכיפות נמרץ רבים חללים עד מאד בשעה קלה במקום אחד בלי יצטרך להתפשט אנה ואנה וזהו אומרו **ויכם שם דוד** על כן על שני הפרצים קרא למקום **ההוא בעל פרצים**

כי הוא ית' בעל פרצים שפרץ הפרצות ההם ועדיין לא שת לבו כי לא בלבד פרץ ה' שני הפרצי' כי אם שגם בא הוא ית' עמו להמיתם בעצמו כאשר אמר **ויבא דוד בבעל פרצים** כי בא ממש עם בעל פרצים הוא יתברך ללחום מלחמתם.

פסוק כב

ובזה נבא אל ענין אשר הביאו ית' בנסיון במלחמת פלשתים שאחר זאת שלא נתנם בידו כאשר בתחלה עד יהיה בנסיון שהיה רואה את הפלשתי' נגשים אליהם בחרבותם וחניתותיהם והיו כל מחנה בני ישראל שואגים לבא עליהם באומרם הנם עלינו והיה דוד כארי נוהם עליהם לעכבם באמור גם כי יהרגונו לא נתנועע עד נראה קול צעדה בראשי הבכאים וארז"ל שייחל עד שכמעט היתה חרבות אויביהם עליהם ואז שמעו קול הצעדה ואז נחרצו ואז ויתנם ה' בידם. וראוי לדעת מה נשתנית המלחמה ההיא מכל שאר מלחמות שהיה חפצו יתברך להביאו בנסיון ההוא והנה רז"ל אמרו שעל היות קטרוג למעלה על שנדחה שאול מלפני דוד עשה ה' ככה כי אז אמר הקב"ה ראו מה בין דוד לשאול כי שאול שאל באורים והיה הכהן שואל וראה את הפלשתים ויאמר אל הכהן אסוף ידיך ודוד ראה חרב אויביו עליו ואמר גם אם ימיתנו לא נשלח יד עד יתנענעו ראשי הבכאים ואף כי אמרו לו עבדיו הלא ימיתונו אמר מיטב נמות זכאים ולא נהיה שעה אחת רשעים לפני המקום והנה עדיין לא נתקן היות נסיון זה במלחמה זו ולא בראשונה אך במה שכתבנו כי דוד במלחמה הראשונ' עם פלשתים אמר פרץ ה' את אויבי לפני ומה גם לדברי הימים שאומ' בידי שהורה שלא עשה הוא יתברך כי אם שפרץ אותם אך נתנם בידו יעשה הוא המלחמה ולא כן היה כי אם גם הוא יתברך בא עמו וילחום מלחמתו על כן כאשר חזרו פלשתים במקום ההוא להלחם וישאל דוד בה' לא אמר לו כאשר בתחלה רק הביאו בנסיון הבכאים למען ישכיל וירא כי הוא יתברך בא ללחום מלחמתו וזהו ויהי כשמעך את קול צעדה כו' כי אז יצא ה' לפניך להכות במחנה פלשתים כי אז תכיר כי לא בלבד אני מפיל את השר ומתיש כח עמו ומניחם לפניך תהרגם כי אם שגם ה' יצא לפניך להכו' ממש בפלשתים אז ויעש דוד כן כאשר צוהו ה' ויך השם הנזכר את פלשתים מגבע כו':

פרק ו

פסוק א

ויוסף כו'. **ויקם וילך כו'**. ראוי לשים לב מה נשתנה מקום זה מכל שאר מקומות שמזכיר ארון אלהים שאינו אומר בו כל התוארים הללו אשר נקרא שם שם ה' צבאות יושב

הכרובים עליו. ב' אומרו וישאהו מבית אבינדב שני פעמי'. ג' אומרו ואחיו הולך לפני הארון ואת עוזא אינו מזכיר. ה' אמרו וישלח עוזא אל ארון האלהים והל"ל וישלח עוזא את ידו וגם מה היתה אחיזתו. ו' שינוי השמות ויחר אף ה' ויכהו שם האלהים. ז' אומרו שם שם שני פעמים ולא היה צריך אפילו פעם אחת. ח' אומרו וימת שם עם ארון האלהים מי לא ידע כי עם ארון האלהים היה במותו כי שם הוכה ושם מת.

אמנם לבא אל הענין נשים לב כי הנה באגדת שמואל על פסוק ויהי מיום שבת הארון בקרית יערים כו' אמרו כי העשרים שנה שהיה הארון בקרית יערים נשלמו אחר ז' שנים שמלך דוד בחברון כאש' הלך ולקחו משם וכן מפורש בדברי הימים ויעל דוד וכל ישראל בעלתה אל קרית יערים אשר ליהודה להעלות משם את ארון האלהים כו' וא"כ איך יאמר פה שלקחוהו מבית אבינדב אשר בגבעה. ועוד שהקושי הלז הוא בד"ה מניה וביה כי שם אומר אחר פסיק זה שהלך להביאו מקרית יערים אומר פסוק שאחריו וירכיבו את ארון האלהים על עגלה חדשה מבית אבינדב ואיך העלהו מקרית יערים ומהגבעה כאחד.

פסוק ב

ועוד כי גם פה בספר שמואל אומ' **ויקם וילך דוד וכל העם אשר אתו מבעל יהודה להעלות משם את ארון האלהים** הרי כי משם מיהודה העלו אותו ואיך יאמר פסוק שאחריו וישאוהו מבית אבינדב אשר בגבעה שהוא מבנימין ואם הוא שהעלוהו מקרית יערים אל בית אבינדב ומשם לבית עבד אדום למה מזכיר ועושה עיקר הלקיחה ממקו' שלא היה רק מלון לנוח בו בדרך. ועוד למה לא נזכר כשהעלוהו מיהודה לבית אבינדב באיזה דבר היה נושא כאשר אמר שמבית אבינדב נשא בעגלה חדשה. ועוד נשים לב כי ארז"ל שאח"כ ביטל דוד מלינשא בעגלה של בקר וישאהו וירכיבהו על כהנים והיה רוח האלהים מעלה את הכהנים למעלה וחובטן עד שאמר דוד לאחיתופל שיאמ' אם ידע דבר ולא היה רוצה לומר עד שקלל ואמר מאן דידע ולא קאמר יהא סופיה מחנק אז אמר אחיתופל האי מילתא מינוקייא דבי רב ידעין לה ומשא בני קהת הארון כו' כי זה היא עבודת הלויים והלא יפלא מה זה היה לדוד גדול הדור וראש הקבל' במה נתלה שלא שת לב אל מקרא מלא שדברה תורה.

ועוד כי בשלשה מקומות מצינו תוארין אלו בארון א' כשהוליכוהו אל המחנה בימי עלי שאומר וישאו **משם את ארון** ברית ה' **צבאות יושב הכרובים** שנית פה שאומר ויקם וילך כו' **מבעלי יהודה להעלות משם את ארון האלהים אשר נקרא שם שם** ה' **צבאות יושב הכרובים עליו** שלישית בד"ה ויעל דוד וכל ישראל בעלתה אל קרית יערים

אש' ליהודה **להעלות משם את ארון האלהים** ה' יושב הכרובים **אשר נקרא שם** ועוד בפ' ההוא אומ' **אשר נקרא שם** בס"פ בלי גיזרא מעין השם הא' שבב' הסמוכים פה שהראשון אין לו גיזרא וטעם אך הנה בירושלמי על ענין הארון שהוליכוהו למחנ' בימי עלי מביא מחלוקת רז"ל תני ר' יהודה בר ריש לקיש שתי ארונות היו עם ישר' במדבר אחד שהיתה תורה נתונה בתוכו וא' שהיו שברי לוחות נתוני' בתוכו זה שהיתה תורה בתוכו היה באהל מועד שנאמר וארון ברית ה' ומשה לא משו מקרב המחנה וזה שהיו בו שברי לוחות היה נכנס ויוצא עמהם ורבנין אמרין ארון א' היה כו' ומביא שני פסוקים דמסייעו לר' יהודה חדא ויאמ' שאול לאחיה הגישה ארון האלהים והלא ארון בקרית יערים היה אלא ש"מ שברי לוחות היה עם שאול במחנה ואמרו שרבנין יפרשו שקרא את הציץ ארון האלהים וקרא אחרינא מסייעא לר' יהודה הארון וישראל יושבים בסוכות והלא הארון בציון מאי עבדו ליה רבנין אמרי סכך שהוא כקרוי ע"כ. הנה ששני כתובים מוכיחים דעת רבי יהודה כי מה שמתרצים רבנן הם דחוקים גדולים ואפילו מה שאמרו שם דאית חד קרא דמסייעא לרבנין אוי לנו מי יצילנו מיד האלהים האדירים האלה מילא דלא חמון מן יומיהון והנה אדרבא משם ארז"ל במדרש שהיא ראיה לר' יהודה כי אותה הפעם הוציאו את הארון שהלוחות שלמות היו בתוכו ובאותו עון נשבה ועל כן נפל עליהם חתיתו לומר אוי לנו כו' הנה כי הדעת מקרבת יותר דעת ר' יהודה דמוכחי קראי הכי בפירו'.

ואני בעניי אחשבה שגם כתובים אלו ושבד"ה מורי' באצבע דעת זו והוא כי הנה אשר נשבה הוא לר' יהודה הארון אשר היתה התורה נתונה בתוכו בלוחות שלמות והוא הניתן בקרית יערים אחר שהחזירוהו פלשתים ולפי זה אשר נשאר בשילה היה של שברי לוחות ואותו יהיה אשר הובא בית אבינדב בגבעה הקרוב' לשילה ואשר בקרית יערים הוא ביהודה כמפורש בד"ה והנה אין ספק שאותו הארון הוא אשר עליו שני הכרובים בבית המקדש ולא אשר בו השברי לוחות ובכן בדבר עליו הכתוב יאמר בו אלו התוארים ועל כן להיות זה לר' יהודה אותו שהוליכו למחנה בימי עלי נאמר שם וישלח העם שילה וישאו **משם את ארון** ברית ה' **צבאות יושב הכרובים** ובכן נאמר כי דוד במולכו על כל ישראל את שניהם רצה להביא את האחד שבו הלוחות השלמות מקרית יערים שביהודה.

פסוק ג

והשני שבו שברי הלוחות מבית אבינדב ולא טעה דוד במאמר הכתוב שמשא הארון הוא על כתפי הלוים בראשי הבדים אלא שחשב שלא יהיה זה אלא בארון שבו הלוחות

שלמות שבו שני הכרובים אך השני העגלה בבקר די להם וזה מפרש למבינים בדברי הימים ויקהל דוד את כל ישראל כו' להביא **את ארון האלהים** מקרית יערים ויעל דוד בעלתה אל קרית יערים אשר ליהודה להעלות משם **את ארון האלהים** ה' יושב הכרובים ובזה לא נזכר עגלה כי אם סתם כמשפטי ולבאר על איזה יבאר בעצם ומזכיר יתרונו אמר אשר נקרא שם והוא כאומרו את אשר בו הלוחות שלמות שבהן נקרא שם ה' והוא מקרא שכתוב ויקח בידו שני לוחות אבנים וירד ה' בענן ויתיצב עמו שם ויקרא בשם ה' וזה היה בשלמו' וזהו תדע על איזה ארון אני מדבר על אותו שנקרא שם שהוא בלוחות שבו ובזה אין המקרא חסר גיזרה אך על הארון השני שבו שברי לוחות אמר **וירכיבו את ארון האלהים** על עגלה חדשה אותו שהיה בית אבינדב ובו נאמ' שם ועוזא ואחיו נוהגים בעגלה והנה הדברים האלה הן הם הנאמרים באמת פה בספר שמואל ויקם וילך דוד וכל העם אשר אתו מבעלי יהודה להעלות משם שהוא מקרית יערים אשר ליהודה **את ארון האלהים** אותו אשר נקרא שם שהוא אשר בלוחותיו נקרא שם ה' כדבר שנאמר ויקח בידו שני לוחות אבנים ויתיצב עמו שם ויקרא בשם ה' וגם שם ה' צבאו' יושב הכרובים עליו מש"כ אשר בו השברי לוחות שאין הכרובים עליו כמדובר ועל השני שבו השברי לוחות שהוא בית אבינדב אמר **וירכיבו את ארון האלהים** אשר אין בו כל התוארים הנז' **אל עגלה חדשה וישאוהו מבית אבינדב אשר בגבעה** אשר זה לא היה בקרית יערים ביהודה ועוזא ואחיו בזה היו נוהגים העגלה כי בראשון לא היתה העגלה כי אם על הלוים כפשט התורה ובכן אמר **וישאוהו מבית אבינדב** את ארון זה עם ארון האלהים הנז' למעלה שהעלו מיהודה שהוא מקרית יערים ואמר שאחיו היה הולך לפני הארון כלומר ועוזא אחריו ושניהם נוהגי' כל א' במקומו.

פסוק ו

ויבאו עד גורן נכון ורצה ית' להורות כי גם גדולה קדושת שברי לוחות ראשונות כי מעשה אלהים המה וגם הארון ההוא לא ינשא בבקרים בעגלה על כן הארון עצמו דחה הבקר ושמט אותם והיה מהלך לבדו להורות כי לא הבקר היו מוליכים אותו כי אדרבא הוא נושא את נושאיו ובראות עוזא ששמטו הבקר והיה הארון מהלך חשב לאחוז בארון לעכבו מלהלך עד יחזיר הבקר למקומה כי לא שת לבו אל הענין ודמה כי היה צריך להחזירן והנה בדברי הימים אומר וישלח עוזא את ידו לאחוז את הארון ופה נאמר ויאחז בו ויתכן שהכל א' כי שלח ידו לאחוז אך לא אחז כי מיד נתן אל לבו כי אחר שהיה הארון מהלך בלעדם כי אין חפצו בפרות חלילה והשיב אחור ימינו ושמא תאמר א"כ למה נענש על כן בספר הזה לא הזכיר וישלח ידו כי אם וישלח סתם ואמר ויאחז בו

לומר כי גם שלא פעל בידו דבר מעלה עליו כאלו אחז אחר ששלח יד עם שהחזיר' מיד ועל כן השמיט היד מהכתוב לרמוז כי כך עשה עוזא ששלחה והשמיטה כי אם שהעלה עליו כאלו אחז כי צדיק היה והוא ית' מדקדק עם חסידיו וזהו ויחר אף ה' בעוזא הוא אחד ממלאכי' רעים חצוני' גרדיני נמוסים הנקראים אף ובקש לפגוע בו אך ה' לא רצה כי אם ויכהו שם האלהים בעצמו היא שכינה שבארון והטעם הוא כי לא במזיד היה שיניחהו למות ביד חצונים כי שגגה היתה וזהו תדע למה ויכהו שם האלהים על כי שגגה היתה וזהו על, השל שהוא תרגום שגגה ועוד טעם שני והוא כי הנה וימת שם עם ארון האלהים סמוך בעצם ועל כן לא רצה ית' יתקרב עם ארון האלהים כח חצוני. עוד יתכן יכוין כי במותו נדבקה נפשו עם ארון האלהים כי צדיק היה ועם ששגג לטובה כיון אלא שלסביביו נשער' מאד:

פסוק ח

ויחר לדוד כו'. ראוי להעיר היתכן שלא חרה לכל ישראל כי אם לדוד וגם מי לא ידע שחרה לו אך יתכן שמה סחרה לו בעצם זולת על מיתת הצדיק שיחוייב יצר לכל הוא על הטעם והסיבה וזהו **על אשר פרץ** ה' והוא כי הסיב' היתה על גרמת דוד שאלו מתחלה היה מצוה ללויים בכתף לא היה נארע ענין עוזא כי בזה טעה עוזא שחשב שהארון היה צריך אל הבקר:

או יאמר כמ"ש ז"ל כי אחיתופל מתחלה ראה הטעות ורא' כי שמטו הבקר ולא אמ' ונתן אותו על כהנים והיה מצערן מגביהם ומשליכם עד שאמ' דוד לאחיתופל אם ידע ולא היה רוצה להגיד עד שאמר מי שיודע ואינו אומ' יהא סופו בחנק אז אמר תנוקות של בית רבן יודעים זה על הלוים שבכתף ישאו ואפשר שבראות דוד מיתת עוזא ואח"כ שבא לנסות בכהנים שלא שוה לו והיו מיד מסתכני' עד שאמר לו אחיתופל אחר מיתת עוזא וצער הכהנים אז **ויחר לדוד על אשר פרץ** ה' פרץ בעוזא כלומר לא באחר שהיה אשם יותר הוא אחיתופל כי לולא נמנע מלאומרו מתחלה לא היה נפקד איש:

פסוק טז

והיה ארון ה' כו'. הנה יותר היה צודק לומר ויהי שהוא כמספר מה שעבר ולא והיה שהוא כמספר העתיד. אך יאמר כי הנה מתחלה נאמר ודוד מכרכר בכל עז ובפסוק זה הוא אומר מפזז ומכרכר לז"א כי עתה רבתה השמחה בהגיע הארון אל עיר דוד וז"א והיה כי והיה הוא שמחה הפך ויהי שהו' צרה ואמר כי גם שעד עתה היה מכרכר בלבד עתה והיה כי היתה שמחה נוספת כי בא ארון ה' אל עיר דוד ראתה אותו **מיכל בת שאול** מפזז ומכרכר אז **ותבז לו בלבה** והנה מלת לו בלתי צודקת והל"ל ותבזהו בלבה

אז ותבז אותו בלבה אך יאמר כי לב האחד כשליח אל לב רעהו וכאשר לב האחד רע גם לב האחר גם הוא כמנחש מה שבלבו של זה ומה שבזתה אותו בלבה עשה רושם גם לו שהרגיש בלבו כי אין לבה שלם עמו וז"א ותבז לו:

פסוק כא

ויאמר דוד אל מיכל כו'. אמר הנה באומרך מה נכבד היום מלך ישראל תפיסתך עלי על שני דברים א' כי תורת ה' לא לי לבדי ולא אעשה כל כך הרעשות יותר מכל שאר אישי ישראל עם שלכל אחד ניתנה התורה. שנית כי הפיזוז וכרכור ושמחה יתירה מרגילין לאדם לקלות ראש ולצאת אל שחוק וליצנו' וסילוק מורא שמים. שלישי שמתבזה לעיני העם וגם שגדולי הערך שבישראל היודעים מעלת התורה אדרבה יפארו את המלך באומרם כי יקרה התורה בעיניו אך קלי הערך והנשים לא יאמרו כי אם שכא' הריקים הוא גם המלך וזהו סוף מאמר מיכל באומרה כי נגלה היום לעיני אמהות עבדיו כהגלות נגלות אחד הריקים על שלש אלה השיב ואמר על הראשון לפני ה' **אשר בחר בי מאביך** לצוות אותי לנגיד תחלה על עם ה' ביהודה ואחר כך על ישראל על כן אני חייב לו יתברך מכל שאר ישראל וראוי להורות יותר שמחה בתורתו מכל שאר ישראל עם היות שהתורה לכל איש ישראל היה ועל השנית אמר ושחקתי לפני ה' לומר איני כזולתי שהפזוז וכרכור מוציאין אותו אל קלות ראש אשר העושה כן אין ה' לפניו כי אם אני כי גם ושחקתי לפני ה' אני ועל השלישית אמר ונקלותי עוד מזאת כו' לומר כי הנה רצונו ית' הוא יהיה האדם שפל ונבזה בעיניו נמאס ויצרו של אדם אינו מניחו ומה גם לגבר כדוד המולך על כל ישראל על כן צריך האדם לעשות בעצמו פעולות שפלות למען ע"י כן יהיה שפל בעיני עצמו כי ירגיל עצמו בכך וזה מאמר דוד מי יתן ונקלותי עוד מזאת שהייתי עושה פעולות הוראת קלות הערך והייתי שפל בעיני שהייתי קונה בעצמי מדת שפלות כי ע"י היותי מכוין לכך לא בלבד בעיני גדולי ישראל היודעים מעלת התורה לא תקל כבודי במה שעשיתי כי אם גם עם האמהות אשר אמרת שהן אמהו' עבדי עמם אכבדה כי על טוב הכוונה לא בלבד לא אתבזה בעיניהן כ"א אדרבה עמהם אכבדה ע"י השגחתו ית':

פרק ז

פסוק א

לך ואמרת אל עבדי אל דוד כו'. ראוי לשים לב מה זו תמיהא האתה תבנה לי בית. ב' אומרו לשבתי שהוא מיותר. ג' אומרו כי לא ישבתי בבית כו' כי הלא על זאת ראוי לבנות

בית על כי עד כה לא ישב כי אם באהל ובמשכן. ד' אומרו באהל ובמשכן כי היינו אהל היינו משכן. ה' אומרו בכל אשר התהלכתי כו' הדבר דברתי כו' כי מי אמר שדבר ואמר למה לא בניתם לי בית ארזים כי הלא עם היות שלא דבר כך רצה דוד לבנותו ולמה לא יבנהו על שלא דבר למה לא בניתם כו'. ו' אומרו ועתה כה תאמר לעבדי מאי ועתה וגם אומ' כה תאמר לעבדי לדוד הוא מיותר כי תארים אלו כבר נאמרו בתחלת המאמר ולא היה צריך להתחיל אלא מכה אמר ה' צבאות. ז' למה מזכיר לו שלקחו מן הנוה מאחר הצאן כו' וכן אומר שהיה עמו בכל אשר הלך כו' מה צורך לכל זה אצל הענין. ק' אומ' ושמתי מקום לעמי ישראל איך תצדק שימה במקום ואיזה הוא המקום שישים ושימשך ממנו ונטעתיו כו'. ט' אומרו ולמן היום שהוא משולל גיזרה ואומרו והנחותי לך כו' בלתי צודק עם ראש הפסוק. ו' אומ' והגיד לך ה' בלחם צודק עם הקודם. ועוד היכן היתה הגדה זו:

אמנם הנה ארז"ל שאמ' לוי הקב"ה לנתן הנביא הנה דוד מהיר הוא ונשבע לה' נדר לאביר יעקב אם אבא באהל ביתי עד אמצא מקום לה' מחר ישכיר פועלים ויתחיל לבנות לכם מיד לך ואמרת לו כי הוא לא יבנה הבית כי אם בנו והנה למדנו מדבריהם כי כאשר אמר לנתן הנביא ראה אנכי יושב בבית ארזי' כו' היה ענין המזמור ההוא אשר נשבע לה' נדר כו' עד אמצא מקום לה' כו'.

פסוק ה

ונבא אל הענין אמר לו **האתה תבנה לי בית** לומר במה שידענו כי אין הוא ית' עושה מושבו מבית דירה כמאמר שלמה כי האמנם ישב אלהים על הארץ גם שיהיה בכל מרחבי מסוף העולם ועד סופו אף כי הבית הזה בעלת גבול כדרך כל בית אך מושבו המיוחד הוא הצדיק כענין היכל ה' המה והוא ענין האבות שאמרו רז"ל האבות הן הם המרכבה והוא ויהי ה' את יוסף וכן בדוד הוא אומר וה' צבאות עמו וזה מאמרנו על פסוק ושכנתי בתוכם ולא נאמר בתוכו ובפסוק ונתתי משכני בתוככם.

ובזה יאמר הוא ית' האתה דוד שאתה בית דירתי ומשכני **תבנה לי בית** שהוא חומרי ובעל גבול לשבתי עם היות נגד מציאותי כי אם בנשמת הצדיק חלק אלוה ממעל ושמא תאמר כי הלא שתי תשובות בדבר א' כי מה שאתה רוצה לעשות הוא בית במקום לה' הוא בהר המוריה מכוון לבית המקדש של מעלה הוא שער השמים כי בזה לא יפלא כי איננו רק השתלשלות השכינ' משל מעלה לשל מטה כי הלא אמרנו כי המזמור ההוא ביום הזה נאמר באומרו אשר נשבע לה' כו' ושם נאמר נבואה למשכנותיו וכו' שהוא כמאמרנו שם כי ב"ה של מעלה מכוון כנגד ב"ה של מטה נמצינו באים לשתי משכנות

כאחת מש"כ עתה שבכל מקום שיהיה משכן בין מה שהיה במדבר בין בגלגל או בשילה או בנוב או גבעון אינו מכוון כנגד של מעלה ואיזה הדרך ישתלשל מבית המקדש של מעלה לשום א' מהמקומות ההם ואין זה כבוד שכינה ועוד טעם שני והוא כי הלא אחד משלש מצות שנצטוו ישראל בכניסתם לארץ היא לבנות בית הבחירה ומה עוד להאריך הדבר יותר מכמה מאות שנה שנכנסו לארץ.

פסוק ו

על כן להשיב על שתי הטענו' אמר על הא' **כי לא ישבתי בבית** כו' והוא בהזכיר מאמרם ז"ל במדבר רבה והוא כי כשהוקם המשכן למטה הוקם משכן למעלה הוא משכן הנער המשמש בימי הגלות כו' וכתבנו בביאור התורה בס"ד כי בזה יובן מאמר הכתוב ועשו לי מקדש כו' ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן וכו' כי הנה ראוי לשים לב למה אחר שקראו מקדש קורא אותו משכן. ועוד שהל"ל תבנית משכן ותבנית כלים אך באומרו תבנית המשכן ותבנית כל כליו יראה שיש משכן ידוע וזה שרוצים לעשות עתה הוא דמות אותו המשכן ודמות כל כליו אך הוא כי יש למעל' משכן ידוע הוא משכן הנער הוא שרו של עולם מטטרון וכאש' בהיות ב"ה בהר המוריה הוא מכוון לשבתו יתברך במקדש של מעלה כך בהיות משכן למטה באיזה מקום שיהיה הוא מכוון למשכן של מעלה כי אין משכן הנער קבוע בב"ה של מעלה שהוא קבוע כנגד הר המוריה כי אם שבכל מקום שיש משכן למשכן שם יהא של ממעלה מכוון אליו וזה יאמר פה אל תקצר נפשך על היותי מאז יצאו ישראל ממצרים במשכן בלתי מכוון כנגד ב"ה של מעלה ואינו דרך ישרה להמשיך ולשלשל השפע מעליון לתחתון כי הלא אם אין אהל התחתון מכוון כנגד ב"ה של מעל' הנה הוא מכוון כנגד משכן הנער שגם בו משכני והוא הנז' במקרא שכתוב ככל אשר אני מרא' אותך את תבני' המשכן וז"א פה **כי לא ישבתי** כו' לומר כי מה שלא ישבתי בבית הוא בית עולמי' שכנגד ב"ה של מעל' למיו' העליתי כו' אינו קשה על שאינו כנגד ב"ה להמשיך ולשלשל שכינתי כי הלא אם אין ב"ה מכוון לעומת של מטה הלא ישראל משכן מכוון נגדו שגם בו מושב שכינה ומשם השכינה משתלשלת ונמשכת וזהו **ואהיה מתהלך באהל ובמשכן** כי בכל מקום שהייתי מתהלך הייתי באהל ובמשכן כאחת כי היה משכן הנער למעלה מכוון כנגד האהל של מטה והיה משתלשל ונמשך מן העליון אל התחתון.

פסוק ז

ועל הטענ' השני' כי זאת היתה א' משלש מצות שנצטוינו בכניסתנו לארץ לבנות בית לה' בהר המוריה לז"א ככל אשר התהלכתי כביכול מטלטל משכני ממקום למקום בכל

שבטי ישראל האם דבר דברתי את **אשר צויתי לרעות את עמי** וכו' **למה לא בניתם לי** כו' כי היא היתה מהמצות ראשונות שצויתי בכניסה לארץ אך הוא כי לא חפצתי עד עתה שבחרתי בך.

פסוק ח

וז"א ועתה כו' והוא כי הלא לא תצויר ישיבת אלהים בארץ אם לא בהיות איש צדיק חביב לפניו יתברך ישרה שכינתו בנפשו כי חלקו ית' אמרה נפשו ואז קדושתו ית' לא בלבד תתפשט אל גויתו כי אם גם אל המקום אשר הוכן לקבל קדושה אשר לעומת שער השמים גם הוא יקבל באמצעו' היכל ה' הוא הצדיק הגדול ההוא למען יזכו לקבל שפע קדושה כל עם ה' הבאים בשערי הבית הקדוש ההוא וזה מאמר הכתו' לא בחרתי בעיר מכל שבטי ישראל ואבחר בדוד כי הלא יקשה מה שהקשו רז"ל כי נכנס בעיר ויצא באיש אך הוא לא בחרתי בעיר כי האמנם ישב אלהים על הארץ אך כאש' ואבחר בדוד כי אז באמצעותו בחרתי בעיר היא ירושלם שהוא כמדובר שהשרה שכינתו ברוחו ועם רוחו גויתו ואדמתו הוא ירושלם ובפרט בית ה' וזהו אומרו פה בכל אשר התהלכתי וצויתי רועים לרעות את עמי האם דברתי למה לא בניתם לי בית שהו' על כי עדיין לא בחרתי באיש להשרות שכינ' אגבו אך ועתה שכה תאמר כו' שבחרתי בך כי הנה **לקחתיך מן הנוה מאחרי הצאן להיות נגיד** כו' כי זה הוא כי ואבחר בך על כן עתה הוא זמן בית עולמים מה שאין כן עד כה עם היות כי זו מהמצות ראשונות שנצטוו בכניסתן לארץ.

פסוק ט

ופירש ואמר איך ע"י שבחר בו נמשך היות זמן לבנות בית לה' הלא הוא כי על ידי שבחרתי בך נמשך כי ואהי' עמך שעשיתי משכני בקרבך והשריתי שכינתי בך וראי' להיותך היכל ה' מרכב' אלי כי הנה ואכרית' **את כל אויביך מפניך** ואין זה כי אם שלהיות ה' עמך היו נסים ונכנעים אויביך מפניך כאשר לפני ה' כד"א קומה ה' כו' וינוסו משנאיך מפניך באופן שמצד עצמך לא היית צריך ב"ה כי היית כאבות שהן הם המרכבה והבית המקדש וזהו **ועשיתי לך שם גדול כשם הגדולים אשר בארץ** הם האבות כמ"ש ז"ל ויהיה לפי דרכנו כי ותעש לך שם כאבות שהן הם היו המרכבה כך אתה לעצמך אינך צריך כי בית אלהים והיכל ה' אתה ושמא תאמר א"כ מה צורך בית עולמים להתפשט בו שכינה שאני בא לומר עד אמצא מקום להי' היה די לי כי היכל ה' אני ובי שורה השכינה ברוחי ומה צורך מקום לז"א הנה על עצמך אמת הוא שאינך צריך מקום.

פסוק י

אך מה שושמתי מקום הוא בשביל עמי ישראל כי אינם משיגים על ידך מה שמשיגים על ידי המקדש כי בו מתכפרים ומטהרים מטומאותם וקונים שפע בהראות שם לפני ה' באופן שעל ידי כן ונטעתיו ובאומרו לשון שימה ובאומר מקום ולא אמר ואבנה בית וכיוצא בו הוא אל שיתו שומו ית' שם שכינתו הנקראת מקום כמ"ש ז"ל על פסוק וירא את המקום מרחיק ויפגע במקום וכן ארז"ל מפני מה מכנים שמו של הק"בה וקוראים אותו מקום מפני שהוא מקומו של עולם כו' ואל יעלה על רוחך כי מבלתי חפצי בך כי מצאתי בך דבר בלתי הגון לא רציתי תבנה את ביתי כי הלא ראה כי למן היום אשר צויתי שופטים על עמי ישראל והנחותי לך מכל אויביך מש"כ לשאר שופטים ואין זה כי אם בך חפצתי מבכולם ואין לומר כי אולי עתה אחר שהניחותי לך עשית דבר בלתי נאות כי הנה והגיד לך ה' כו' והוא כי הנה כתבנו מרז"ל על אומרו ויהי בלילה ההוא ויהי דבר ה' אל נתן לאמר לך ואמרת אל עבדי כו' כי ארז"ל שאמר הב"ה לנתן הנה דוד מהיר הוא נשבע לה' אם אבא באהל ביתי כו' עד אמצא מקום לה' מחר מיד ישכור פועלים ויתחיל לבנות הבית על כן לך ואמרת כו' הנה ירא' מזה כי מזמור ההוא אשר נשבע לה' נדר לאביר יעקב בלילה ההוא או בקודם היה והנה במזמור ההוא על כי ראה ית' חפצו לבנות בית לה' אז בישרו כי בית נאמן יעשה לו ה' כי כה אמר נשבע ה' לדוד אמת לא ישוב ממנה מפרי בטנך כו' וזה יורה כי את דוד אהב וזה יאמר לו נתן הנביא הנה אהבך ה' כי הנה כאשר נשבעת לבקש מקום לה' הנה לך ברוח הקדש שבמזמור כי בית יעשה לך ה'.

פסוק יב

אך הוא כי נתייחדה מצוה זו לבנך **כי ימלאו ימיך** כו' **והקימותי את זרעך** כו' הוא יבנה בית לשמי:

והנה אמרו רז"ל במדרש כי מה שלא רצה הק"בה יבנה דוד הב"ה היה על כי אם היה נעשה על ידו לא היה נחרב לעולם והב"ה רצה להטיל כעס שעל בניו על הבית זה פעמים שאם לא כן ח"ו כלה היה עושה על כן לא רצה יבנה כי אם ע"י בנו ובזה יתכן דרך אחרת בכתובים עם שבמקצתם יהיה מעין הקוד' והוא בשים לב שאלו היה דוד אומר שהיה רוצה לבנות בית לשבתו ית' היה צודק יאמר לו האתה תבנה לי בית לשבתי אך הוא לא אמר כי אם וארון האלהים בתוך היריעה.

אמנם הנה ידוע כי לא נקרא בית לשבתו ית' כי אם המתמים ומתקיים לעד כבית השלישי המקווה ב"ב וכמאמרנו על מקרא שכתו' תביאמו ותטעמו וכו' שהוא יהי רצון

שהבית אשר יבנה לעתיד הוא אשר נבנה עתה בבואני אל הארץ כי לא יטלטלו ישראל בין העמים כי אם שתביאמו ותטעמו בהר נחלתך שיהיה מכון לשבתך שהוא לשבתך בקבע ולזה לא יהיה בנין אבנים כי אם אשר פעלת ה' למעלה והוא כי מסירת ביד רבותינו ז"ל כי הבית הג' ירד רוחני מן השמים והוא כמבואר אצלנו על מה שראה יעקב שהבית השלישי מתייחס אליו והנה סולם מוצב ארצה וכו' שהוא בית השלישי שירד מן השמים וז"א ארצה שה"א בסוף תיבה במקום למ"ד בראשה שהוא כאומרו לארץ כי הסולם מוצב המחב' העליון עם התחתון כסולם המוצב שהוא בה יהי לארץ שהוא למעלה שיבא מלמעלה לארץ וזהו שלא אמר בארץ.

ונבא אל הענין אמר הוא ית' הלא אמרת לבנות לו בית לא יתכן כי האם אתה תבנה לי בית הלא והיה לשבתי כי לא יתבטל לעולם וכעת אין לי חפץ בישיבת קבע כי הלא ראית כי לא ישבתי בבית שתקרא ישיבה למיום העלותי וכו' עד היום הזה ואהיה מתהלך באהל ובמשכן עם שאינו לפי כבודי חלילה ושמא תאמר לא תהיה ישיבה שהיא קבע אך תהיה בנין בית כי לא יבצר מהיות ב"ה בהר המוריה גם שלא יהיה בנין עולם עד השלישי לז"א זה עד עתה לא היה אפשר כי הנה עם היות שהיא מהמצות שצויתי בכניסתם לארץ עכ"ז בכל אשר התהלכתי לא דברתי למה לא בניתם לי בית ארזים שהוא ב"ה במקומו לכל הרועים אשר צויתי לרעות את עמי כי רק אותך בחרתי שעל ידך אעשה קבע יתר מהמשכנות שעד כה כאשר כתבנו שאמר הוא ית' כי לא בחרתי בעיר וכו' ואבחר בדוד כי לא בחרתי בדירת עיר עד בחרתי בדוד כי אז בחרתי בעיר לבנות בה לי בית וזהו הדבר דברתי את אשר צויתי לרעות כו' שהוא כי לא בחרתי בעיר עד עתה כי בחרתי בך שלקחתיך מן הנוה מאחר הצאן כ"כ בחרתי בך ואת עצמך עשיתי משכן לי כי ואהיה עמך והראיה כי ואכריתה וכו' כבקודם ועשיתי לך שם כשם הגדולים אשר בארץ הם האבות כמ"ש ז"ל שאומרים מגן דוד כמו מגן אבות.

ולפי דרכנו היא שהם הם המשכן המרכבה אך לא שתבנה אתה הבית כי הנה הבנין הראוי להיותו יושב בו לעולם אינו זה שיבנה עתה כי אם אותו שיהיה רוחני שאורידהו מן השמים ואלבישהו פה וזהו ושמתי מקום לעמי ישראל לומר כי מה שאינו אתה מקום כי אינו גשמי כי אם רוחני למעלה אשים אותו מקום למטה לעמי ישראל שאלביש אותו שיהיה נאות להם כי גשמיים המה ולמה לא יהיה עתה הלא הוא כי גם שאשים מקום עתה מקדש הרוחני לעמי ישראל ונטעתיו להיות נטוע לעולם הלא צריך שיהיה באופן שישכן תחתיו ולא ירגז עוד ולא יוסיפו וכו' מש"כ בזמן הזה שהם מעותדים לעקר משם בעונותם כי על כן מאז בנה שלמה ב"ה בנה בית מתחת למקדש לגנוז בו הארון כשיחרב

הבית באופן שאין תקנה כעת ליבנות באופן יתמיד ובכן לא יתכן יהיה על ידך כי לא יחרב וצריך להעמיס עול אשמות' על עצמם ולא על הבית ותהיה כלה ח"ו ושמא תאמר שא"כ גם מלכות ביתי לא יתמיד בהחרב הבית ומי יודע אם אזכה לכשתשים מקום לעמך ישראל לעתיד לבא לז"א הנה מאשר ראית עתה תבטח על העתיד כי הנה ולמן היום אשר צויתי שופטים על עמי ישראל לא היה להם נחת מכל אויביהם כאשר היה לך כי והנחותי לך בלבד מכל אויביך ובדבר הזה הרי הו' כאלו והגיד לך ה' כי בית יעשה לך ה' כאשר ישים מקום לעמו ישראל וזה מק"ו אם עתה שלא הניח ה' את זולתך מאויביהם הנוח לך אז שינוח הכל לא כ"ש שבית יעש' לך ה' ואם נפרשהו כפשוטו שהגיד לו ה' ברוח קדשו ובמזמור אשר נשבע לה' נדר לאביר יעקב שהוא ענין אומרו פה אני יושב בבית ארזים וארון כו' אז בישרו ית' כי בית יעשה לו ה' אז באומרו שם אצמיח קרן ועליו יציץ נזרו כמו שכתבנו מרז"ל כי נבואת נתן זאת היתה אחר המזמור ההוא או באותה הלילה ונתן הגיד בנבואה אשר הגיד לו ה' ברוח הקדש ובכן לפי זה הם שתי טענות אחד כי הנה הניח לו ה' יותר מכל השפטי' ומזה יבטח על העתיד ועוד כי הלא כבר הגיד לו ה' כי בית כו' כמדובר וגם עתה איני מוציאך ריקם כי אם כאשר ימלאו ימיך כו' הוא יבנה בית לשמי כו' וזה החסד אשר אעשה לו כי לא יהיה עונש מה שיחטא הסיר מלכותו ממנו כאשר עשיתי לשאול.

פסוק יד

כי אם והוכחתיו וכו' הם ייסורין ע"י בני אדם או נגעים אך חסדי לא יסור ממנו כאשר הסירותי מעם שאול שהיתה פקודת אשמתו הסר מלכותו אך כל זה הוא את בנך אך את זרעו צריך זכות שתמשך מלכותם לעול' וכמאמרנו על אשר דבר ה' לדוד שאמר מה שיהיה אמת שהוא קיים עכ"פ הוא כי מפרי בטנך אשית לכסא לך הוא שלמה כי גם שיחטא לי איסרנו ומלכותה ליה קיימא אך לזרעו לא כן כי אם שאם ישמרו בניך בריתי כו' גם בניהם עדי עד ישבו לכסא לך וזהו אומרו פה הנה לבנך שהו' המולך תחתך חסדי לא יסור ממנו להסיר מלכותו בהעוותו כי אם והוכחתיו בייסורין ומלכותו קיים אך לבניו עדי עד לא כן כי אם שונאמן ביתך שישמרו בריתי וממלכתך עד עול' וזה הוא את זרעך אך לך גדולה מזו היא כי כל זה יהיה לפניך כי דוד מלך ישראל חי וקיים ועוד אבטיחך כי גם שמזרע זרעך יפסק מלכות כסאך לעתיד יהיה נכון עד עולם כי דוד הוא מלך המשיח:

פסוק יח

ויבא המלך כו'. ראוי לשים לב מה זו ישיבה לפני ה' ויש מרבותינו למדו מכאן שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד וראוי לדעת למה ילמד זה פה ויש מרז"ל אומרים שלמד שקודם תפלה צריך אדם להתיישב לכונן דעתו עליו להתפלל ב' אומרו ה' אלהים בין **אומרו מי אנכי** לאומרו ומי ביתי. ג' אומרו עד הלום כי מלת עד מיותרת. ד' אומרו ותקטן עוד זאת כי היה די יאמר ותקטן זאת, ה' למה חוזר להזכיר אדני אלהים ולא סמך על האמור. ו' אומרו וזאת תורת האדם שהוא משולל גיזרה והבנה וגם אמרו האדם בה"א הידיעה. ז' כי אומרו ואתה ידעת את עבדך כו' אין נראה גיזרה צודקת אל מאמר ראש הפסיק. ח' אומרו בעבור דברך כי איך יעשה בעבור הדבר ואם הוא שלא היה עושה אם לא בעבור שכבר דברו הוא הפך המכוון כי בא להחזיק לו יתברך טובה ואומר הפכו. ט' אומרו וכלבך אחר הדיבור ומציאותו בהפך. י' אומרו עשית להודיע והוא בהפך ההודעה היא לעשות ולא העשיה להודיע. י"א אומרו על כן ידעת כי היאמר מעשה לעושהו שעל שהיטיב לו גדל. י"ב אומרו כי אין כמוך ואין אלהים זולתך שהם שני הפכים כי באומרו כי אין כמוך אינו שולל שאין זולתו כי אם שא נו כמוהו ובאומרו כי אין זולתך שולל אחר לגמרי גם בלתי כמוהו. י"ג אומרו כאשר שמענו באזנינו היתכן שכל הודאת דוד כי אין זולתו יתברך לשמע אזן בלבד. י"ד אומרו ומי כעמך כישראל כו' איך נקשר אל הקודם. ט"ו אומרו בארץ שהיא מלה מיותרת. י"ו אומרו אשר הלכו אלהים כי אין דרך המקרא לדבר לשון רבי' באלהותו ית' והראיה כי אמר לפדות לו ולא אמ' להם שאם חוזר אל ישראל הל"ל אותי. י"ז אומרו ולעשות לכם שם כי עד כה דבר שלא לנוכח ועתה לנוכח ועד כה דבר לשון יחיד בין אל ה' בין אל ישראל ועתה לשון רבים. י"ח איך חזר בו שאח' אומרו לכם אומר לארצך ולא אמר לארצכם. י"ט מה הן הגדולות ונוראות. כ' אומרו לעמך אשר פדית ואח"כ אומ' גוים ואלהיו ואיך קרא את הכל עמך. כ"א אומרו גוים ואלהיו כי הוא אמר גוי אחד בארץ ועתה קורא אותם גוים גם אומרו ואלהיו בלתי מובן:

אמנם הנה ארון האלהים היה באהל יריעה כמפורש בד"ה ויביאו את ארון האלהים ויציגו אותו בתוך האהל אשר נטה לו דוד אך הוא היה יושב בבית ארזים כי על כן חס על כבוד אלהי ישראל ואמר ראה אנכי יושב בבית ארזים וארון האלהים יושב בתוך היריעה ולא עוד אלא אשר נשבע לה' נדר לאביר יעקב אם אבא באהל ביתי אם אעלה על ערש יצועי עד אמצא מקום לה' וקיים כי לא שכב שינת קבע ולא בא אל אהל ביתו עד מצא המקום על פי נביא להתחיל היסודות והניח הבית לשלמה בנו שיבנהו כדבר ה'

והנה טרם ימצא המקום אמר כי **ויבא המלך דוד** מבית ארזים וישב לפני ארון ה' כיושב הוא בתוך אהל גם הוא עד ימצא המקום כי לא מצאו עדיין ולא ידע היכן היה ויחל להחזיק טובה ולהודות לה' על דברי הבשורות **ויאמר מי אנכי** אלהים כלומר כי כאין כאפס הייתי מעותד להיות נפל באופן שהיות לאיש חי שאוכל לומר על עצמי אנכי יש לי להחזיק טובה או בדרך אחרת מי אנכי כי אדם הראשון אני אשר חטא לך שכאשר הוא גרם מות לכל העולם היה ראוי לא תביאהו יעמד חי כמוני היום כי אם שהיית רחום בדין וזהו אומרו אדני אלהים ולא זו בלבד כי אם שנתת לי מלכות כי ומי ביתי שבאתי מרות המואביה שלא בלבד הביאותי בקהל כי אם גם עד הלום כי אשר אמר בעז לה גושי הלום שהו' למלכות קיימת בי והנה סוף מאמרם ז"ל במדרש חזית הוא גשי הלום קרבי למלכות וטבלת פתך בחומץ אלו ייסורין שאמר דוד אל באפך תוכיחני כו' ותשב מצד הקוצרים אלו ששה חדשים שהיה מלכותו צודה בורח מאבשלום כו' והנה הייסורין עדיין לא היו עד אחר ענין בת שבע ובזה יאמר אודך ה' **כי הביאותני עד הלום** הוא המלכות כי גם שמאז נתבשרתי בייסורין אודך על ההוה כי עדיין לא באתי אלא עד המלכות.

פסוק יט

ותקטן עוד זאת וכו' והוא כי ג' חלוקות הם במלכות א' לדוד ב' בשלמה שלישית לימות המשיח והנה באומרו כי הביאותני עד הלום דבר על עצמו ואמר עוד זאת שהיא מה שהוא עוד בזאת שהוא מלכות בנו בעיניך ודברת **גם אל בית עבדך למרחיק** שהיא החלוקה השלישית ולא בלבד דברת מעתה על מה שיהיה לימות המשיח כי אם שגם מה שיהיה לי לימות המשיח דברת אותו מבריאת אדם הראשון שהוא מסוף העולם ועד סופו וזהו **וזאת תורת האדם** ה' אלהים שדברת לו בשתי בחינות שמותיו ית' אלה והוא אומרו האדם שהוא הידוע שהוא אדם הראשון והוא כי התורה שנאמרה בו הוא מלכותו זאת לימות המשיח והוא כי שם נאמר נעשה אדם כו' וירדו בדגת הים ובעוף השמים בכל הרמש וכו' והנה אדם הראשון לא רדה בדגת הים ובעוף השמים ובכל האמור שם אך דברי התורה ההיא האמורה על אדם תדבר על מלך המשיח שנאמר בו וירד מים עד ים וכו':

או יאמר **וזאת תורת האדם** על אברהם אבינו הנקרא האדם הגדול בענקים כי זאת היתה תורה שנאמרה לו והוא כי כאשר נאמר לו קחה לו עגלה משולשת וכו' ונאמר וירד העיט על הפגרים ארז"ל זה דוד שבקש לכלות את כל האומות העולם וישב אותה אברם שלא הניחו והוא כי למען הסגיר את ישראל ביד האומות ביד המלכיו' הוצרך להניחם ואז

הוצרך הוא ית' להראות לאברהם כי לא יירא פן יספו בניו ביד המלכיות כי הראה לו כי מה שלא יעשה דוד עתה יעשה לעתיד כשיהיה מלך המשיח והוא אשר נאמר לאברהם אז ברוח הקדש במזמור איתן האזרחי כי שם נאמר אז דברת בחזון לחסידיך כו' מצאתי דוד עבדי בשמן קדשי משחתיו אשר ידי תכון עמו כו' לא ישיא אויב בו וכו' וכתותי מפניו וכו' ואמונתו כו' ושמתי בים ידו וכו' הוא יקראני אבי אתה אלי וצור ישועתי אף אני בכור אתנהו וכו' לעולם אשמור לו חסדי כו' ועל זה יאמר וזאת שאמרת עתה היא תורת האדם הוא אברהם שאמרת לו מאז.

פסוק כ

ועתה מה יוסיף עוד דוד לדבר אליך דברים שהורה בהם חיבתו עמך לשתטיב לי והלא אתה מאז **ידעת את עבדך אדני** אלהים שהוא ממה שנאמר לאברהם באומרו התואירים האלה כי, אז נאמר לו עלי הוא יקראני אבי אתה אלי וצור ישועתי כלומר וא"כ אחר שאתה ידעתני מאז את אשר אומר אליך לשתיטיב לי מה אוסיף לדבר עתה יותר ואינו מן התימא שאמרת מצאתי דוד עבדי בשמן קדשי משחתיו ועדיין לא נמשחתי ולא נבראתי כי הנה בעבור דברך כו' והוא כי הנה רבותינו ז"ל בבראשית רבה על פסוק לזרעך נתתי את הארץ הזאת הביאו כמה, פסוקים מעין זה איך מאמרו של הקב"ה עושה מעשה כאלו כבר נעשה ושעל זה אמר נתתי גם שעדיין לא נתן והוא כמבואר אצלנו במקום אחר כי מחשבתו ית' לדקותה אין עושה מעשה בעולם השפל עד יבא עליה מאמרו יתברך ובזה יאמר אינו תימא שאמרת עלי מצאתי דוד עבדי בשמן קדשי משחתיו טרם בואו לעולם כי בעבור דברך שדברת בחזון לחסידיך או שדברת בבריאת אדם באמר וירדו בדגת הים כו' נוסף הדבור על המחשבה שהוא וכלבך עשית את כל הגדולה הזאת שנחשבה כמעשה ולא שנעשה בפועל עדיין כי אם להודיע את עבדך אברהם לאמר לו בשמן קדשי משחתיו כאלו כבר נעשה על דרך אמור לו לזרעך נתתי עם שעדיין לא נתן שהיה להודיע לו כאלו כבר עשה לחזק האמונה שכך יעשה הוא יתברך בודאי ואין לומר שאין לו להחזיק טובה בעצם על מה שהקדמת מאז ענין מלכותי באמור כי אולי לא למעני עשית כי אם להראות כי אין כמוך כי על כן תבטיח להיטיב לעתיד להורות כי אין כמוך יוכל לעכב בידך אם תגלה מעתה ושעל כן אינך חושש להסתיר כי לא כן הוא כי הלא הן אמת כי על כן על שאתה מגלה מעתה מה שתיטיב לעתיד.

פסוק כב

גדלת ה' אלהים שהורת **כי אין כמוך** שעל כן לא תירא מאלהים זולתך ינגד מלקיימו **כי אין כמוך** יהיה כדאי לעכב זה הוא הנמשך כי גדלת בזה על כל זולתך אך הנה זה

אין צורך לעשות בשביל כך כי הלא גדולה מזו ידענו מבלעדי זה **והוא כי ואין אלהים זולתך** כלל אפילו שלא יהא כמוך כי איננו כלל וא"כ איך יהיה שלהורות **כי אין כמוך** הבטחת מלכותי מאז אם יותר מזה שהוא כי אין זולתך ידוע בלי זה ולבל יאמר איש התחת יתרו אתה שאמר גדול ה' מכל האלהים על כי לא הניח ע"ג שלא עבדה אך אתה דוד מהיכן ידעת כל זה לז"א ככל **אשר שמענו באזנינו** לומר שכל מיני ע"ג לא ידענו מחמת עצמנו אבל הנה שמענו באזנינו כל מיני אלהות וענייניהם באופן שנתאמת כי אין זולתך והנה על אמרו כי אין זולתך כלל הלא יש מקום פתחון פה לומר א"כ איפה שאין אלהים זולתו ית' למה נתייחד לו עם אחר בלבד ולא יקרא אלהי כל ע"ג אומות לז"א הנה זו אינה קושיא.

פסוק כג

כי **ומי כעמך כישראל** שיערוך אליהם לזכות שיקרא שמך עליהם והוא כי הנה הוא **גוי אחד בארץ** כי הנה ידוע כי החצונים בעלי פירוד המה אך הקדושה המתייחסת אל ה' אלהים אמת אלהינו אלהי ישראל הוא אחדות עצום מאד ונשמות ישראל עם היות בהן בחינות זו מצד החסד וזו מצד דין הצד השוה שבהן הוא כי כלן מאחדות הקדושה מאתו ית' הנה מש"כ האומות מ"ה ולא בלבד תמצא אחדותם בהיות נפשות ישראל למעלה בלי גופים יהיו לאחדים כי אם גם למטה בארץ עם שנחלקו לגופים נפרדים לא תבצר אחדותם מהם כי על כן ערבים זה לזה וזהו אומרו **גוי אחד בארץ** כלומר ולכן גם כי אלהינו יתברך יוצר ואדון הכל הוא ואין זולתו אין האומות מ"ה כדאים לכנות אלהותו יתברך עליהם כי אם על ישראל ואם יאמר איש כי מה אומר באשר הלכו אלהים שהיא שכינה וכל פמליא של מעלה שגם תואר אלהים נקרא במלאכים במקומות רבים ומה גם בדבר הכתוב על שכינה ומרכבתה אשר הלכו מצרימה כביכול בגלות עם ישראל לפדות אותם ואם אין זולת אלהי ישראל אלוה כלל למה הלכו שכינה ומלאכי מרכבתה לפדות את ישראל עד תוך מצרים ולא יפן מעל השמים כבודו ולא ישאיר פרסה מכל המצריים ויוצא את ישראל ממצרים ולא ללכת עד שה כגולי' עם ישראל כביכול לז"א אשר תראה כי **הלכו אלהים לפדות** את ישראל הנז' אל תתמה על החפץ כי הלא הענין היה לו לעם כלומר כי עדיין לא היו ראויים ליקרא עם ה' והכניסם שמה לצרפם בכור הברזל במצרים להכינם להיות ראויים לו יתברך לעם כמפורש אצלנו בביאור התורה על טעם גלות מצרים שהיה לצרף שם חלאת זוהמת נחש עד היותם ראוים להיות לעם לה' לתת להם התורה וזהו לו לעם.

עוד שנית והוא **ולשום לו שם** כי על ידי מה שפדה יתברך את ישראל ממצרים הודע שמו יתברך בעולם כי אף פרעה שאמר מי ה' וכו' לא ידעתי את ה' חזר והודה ואמר מי כמוך באלהים ה' וכמאמר הכתוב ואכבדה בפרעה ובכל חילו וזהו **ולשום לי שם** ועדיין היה מקום יאמר איש מה זה היה כי במצרים הראה ית' גדולת שם ההויה הגדול ושם אלהים שהוא השכינ' היה בגלו' כביכול ואחרי צאת ישראל ממצרים היו יחד בהוראת גדולה מפורסמת לכל שהוא ענין וה' הולך לפניהם יומם כו' שהוא הוא ובית דינו כמפורש בספר הזוהר ועוד שנית כי במצרים גם שהכם עשר מכות נשארו חיים אך ארץ ישראל הפיל הוא יתברך לפניהם ל"א מלכים לז"א מה שהוסיף יתברך לעשות לכם ה' אלהים שהם הוא ובית דינו הנזכרים באמור גדלת ה' אלהים הגדולה אחר היציאה להיות וה' הולך לפניהם בהוראת גדולה לעין כל מה שאין כן במצרים וגם והדבר השני והוא נוראות לארצך להמית ל"א מלכים מה שלא עשה כן במצרים הלא הוא כי שתי אלה היו **מפני עמך אשר פדית** כבר ממצרים גוים הם השבטים הנקראים גוים כד"א גוי וקהל עמים שאת שבט בנימין קרא גוי וגם פדה אלהיו של כללות ישראל היא שכינה שהיתה בגלות כלומר ועל כי אז היו פדויים ישראל והשכינה על כן הגדולה היתה נראית לשני השמות שהם הוא ובית דינו מש"כ עודם במצרים כי אז היתה שכינה בגלות על כן לא נראת שם גדולת שכינתך אז וכן לא זכו להכרית שונאיהם של ישראל טרם פדותם כי עדיין לא היו ראויים מש"כ אחרי כן שהיו כלם צדיקים על כן הראם ית' נוראות להכרית ל"א מלכים ומה גם לרז"ל האומרים כי המה היו מלכי העולם אלא שלכל אחד היה לו מקום ממשלה בארץ צבי:

פסוק כד

ותכונן כו'. ומחסידותך עם היותם בלתי מוכנים הכינות אותם ע"י דם פסח ומילה ומת"ת ותת להם את הארץ שהיו מוכנים להיות **לך לעם עד עולם** עם היות שגם מקודם יוכנו **היית להם לאלהים** הכינותם שיהיו ראויים הנה שאת הבלתי מוכנים השתדלת להכינם ומכ"ש שאת אשר כבר הוא מוכן אפילו למלכות שיאות לך להמשיך מלכותו.

פסוק כה

וזהו ועתה ה' אלהים כו' והוא כי הנה ג' חלוקות היו במלכותו אחד בדוד ושלמה שנית משלמה והלאה עד מלך המשיח שלישית מלך המשיח עצמו שהוא דוד והנה נשבע ה' לדוד אמת לא יסור ממנה שמפרי בטנו ימליך לכסא לו בין אם יהיה צדיק או לא יהיה לא יוסר מלכותו ממנו וזהו שפירש לו פה באומרו אשר בהעותו והוכחתיו כו' וחסדי לא יסור ממנו כאשר מעם שאול לומר שלא יהיה עונו מסיר מלכותו כאשר בשאול כי

אם שימרק בייסורין אך ממנו והלאה לא יהיה לזרעו מלכות אם לא להיותו ראוי וזהו אם ישמרו בניך בריתי כו' גם בניהם עדי עד ישבו לכסא לך מה שאין כן אם לא ישמרו חלוקה שלישית היא לעתיד שהוא דוד הוא משיח קיים לעולם באופן יש הפסק בין זמן ראשון לשלישי במלכות עוד ידענו מאמרם ז"ל כי שלמה לא נמנה בכלל עשרה שמלכו בכיפה מפני שמלך אף על העליונים באופן שבימיו נודע בעולם כי עם היות הוא יתברך אלהי כל הצבאות עליונים ותחתונים עכ"ז היה בייחוד אלהי ישראל כי בם בחר ליקרא שם אלהותו עליהם. ונבא אל הענין אמר ועתה שאינך צריך להכוונני שאהיה נכון למלוך אני וזרעי כי כבר הבטחתני עלי ועל בני וגם לעתיד לבא נקל הוא בחסד עליון להמשיך מעין מלכות בני היושב על כסאו מן הוא והלאה עד העתיד במלך המשיח ושאם יהיה בידם עון יעשה כאשר בבן הראשון להוכיחם בשבט אנשים ובנגעי בני אדם ולא להסיר המלכות מהם וז"א **הדבר אשר דברת על עבדך ועל ביתו** במלכותי ובמלכות בני **הקם עד עולם** גם דור דור משלישי והלאה עד מלך המשיח ושמא תאמר מה אעשה אם לא ישמרו תורתי ויחטאו **עשה כאשר דברת** במלוך תחתי שבהעותו שתוכיחהו בשבט אנשים ובנגעי בני אדם ולא תמנעם מהמלכות כי אם להמשיך המלכות משלמה והלאה כאשר היה בשלמה ולא תעשה בגיני כי אם על כבוד שמך כי ע"י כן ימצא כי ויגדל שמך עד עולם לאמר כו' כי כאשר בימי שלמה נודע כי עם היות שהוא יתי' אלהי הצבאות כלם עכ"ז מניח הכל ומכנה אלהותו על יראיו כאשר כתבנו כי שלמה שלט בעליונים ותחתונים והיו טפלים בערך ישראל כך אם יהיה ענין זה לעולם וז"א ויגדל שמך עד עולם ולא בימי שלמה בלבד ומה שיגדל הוא לאמר ה' צבאות ועם היותו אלהי כל הצבאות הוא אלהים על ישראל כי לכבוד ולתפארת הוא זה לו מכל הצבאות ובנין זה תעשה ולא בגיני אלא שעל פי דרכך ע"י כן ימצא כי ובית עבדך דוד יהיה נכון ואל תתנני למקשה לשאל בדבר הזה לחבר שתי הקצוות מלכות שלמה עם מלכות העתיד לי במשיח.

פסוק כז

כי הלא ראה כי את ה' צבאות כו'. גלית **את אזן עבדך לאמר בית אבנה לך** שהוא לי לעתיד כי אני מלך המשיח ולמה הודעתני מעתה **על כן מצא עבדך** אל **לבו להתפלל אליך את התפלה הזאת** להמשיך מלכות היושב על כסאו עד הזמן ההוא באמרי כי לא על חנם גליתה אזני אם לא לעוררני על הדבר לבקש רחמים לחבר מלכות ההוא עם העתיד:

או שיעור הכתוב הנה אתה **גליתה את אזני** במלכות העתיד לכן מצאתי פתחון פה לתפלה זו כי למה נחלה להרפא באחרית הימים כי אחר שהפסק המלכות עתיד להרפא הלא טוב טוב הוא לבלתי החליא מתחלה כי אם להמשיך המלכות עד מלך המשיח:

פסוק כח

ועתה כו'. הנה כאשר הטובה היא ע"י מדת רחמים לפעמים מתבטל כי תקטרג מדת הדין כענין והתוית תי"ו על מצחות כו' אך כאשר הטובה היא ע"י מדת הדין אין פחד שתתבטל לז"א ועתה אדני אלהים שהבטחתני כי אדני הוא מדת הדין הרפה וגם השם השני עם היותו באותיות ההויה היא בנקודות אלהים נמצא כי מה שנתבשרתי היה ע"י מדת הדין וזהו **אתה הוא האלהים** אשר נדרת לי ובכן נמצא כי ודברך אשר דברת אל נתן הנביא יהיו אמת שיתקיימו ולא יהיו כמו אכזב על ידי איזה קטרוג כאשר הנאמר ע"י מדת רחמים שלפעמים מתבטל על ידי מדת הדין והנה זה היה שיהיו אמת וקיימים גם אם לא היה רק דברך שדברת אל נתן בלבד כ"ש כי גם **ותדבר אל עבדך** גם כן **את הטובה הזאת** שדברת אל הנביא והוא במזמור של ענין זה זכור ה' לדוד את כל עונותו אשר נשבע לה' נדר לאביר יעקב אם אבא כו' עד אמצא מקום כו' כי שם נאמר נשבע ה' לדוד אמת כו' מפרי בטנך אשית לכסא לך כו' והוא אשר דבר לו נתן בנבואה וכן מה שאמר נתן פה על העתיד לכך נאמר גם כן לדוד עצמו שם ברוח הקדש שם אצמיח קרן לדוד כו' וזהו אומרו פה **ודבריך יהיו אמת** הם של נתן מהטעם האמור כל שכן כי גם שנית בדבר לאומרו אלי כי הנה ותדבר אלי **את הטובה הזאת** שדברת אליו כי אין זה רק לחזק קיום הטובה לכן אחר שזה הוא ודאי ממלכותי ומלכות בני הואל וברך את בית עבדך להיות לעולם מבני והלאה כי לענין אני ובני אין צריך לחזור ולברך כי הנה אתה אדני אלהים דברת ואין צריך יותר אך צורך הברכה עתה הלא תהיה כדי שמברכתך יבורך בית עבדך לעולם גם מבני והלאה מש"כ עלי ועל בני שבלעדי ברכה זו כבר הוא:

פרק ח

פסוק יד

וישם באדום נציבים כו'. אמר כי היו שלשה הדרגות בתחלה **וישם באדום נציבים** ולא בכל אדום ואח"כ **בכל אדום שם נציבים** קבועים לגבות לו מהם מס ואח"כ **ויהי כל אדום עבדים לדוד** לתת לו מס כל אחד ואחד שהוא כסף גולגלתא מה שאין כן בתחלה שהיה מס כולל סך מה בכל עיר אך לא על כל גולגולת המורה היות כל אחד עבד בפרטות ואז

שהיו **כל אדום עבדים** לו הושלמה גדולתו כי ויושע ה' **את דוד בכל אשר הלך** כנודע כי אדום וישראל כשזה נופל זה קם:

פסוק טו

וימלך כו'. הנה מכמה זמן נאמר שמלך על ישראל אך יאמר כי אחר ששבע שנים מלך על שבט יהודה לבדו ולא על ישראל עד אחרי כן היה מקום לחשוב כי אולי אחרי שמלך **על כל ישראל** לא יבצר להכיר פנים במשפט לבני שבט יהודה מלשאר שבטים וכן בצדקה שהיה עושה עיקר לחמול על עניי יהודה מעל עניי שאר שבטים לזה אמר כי אחר שוימלוך דוד שמיהודה **על כל ישראל** לא היה נושא פנים לשבט יהודה מלשאר שבטים במשפט או בצדקה כי אם **ויהי דוד עושה משפט וצדקה** כאחת לכל עמו מבלי פנות אל יהודה מלשאר ומה גם למאמר רז"ל שאמרו כי היה עושה משפט לאמתו ואם היה נארע שהחייב בדין היה אביון ואין לו לשלם היה דוד עושה עמו צדקה ונותן לו כדי לפרוע אל העשיר ולכן היה אפשר כי לא לכל השבטים היה עושה זה כי אם לשבטו לז"א כי הכל היו שוים לטובה לפניו ואל ענין סמיכות הכתוב שאחריו ארז"ל כי אימת השוטרים מקיימת דין הדיינים כי מה שויהי **דוד עושה משפט וצדקה** כו' על ידי כי יואב על הצבא ואימתו מוטלת על העם לדכא תחת רגליו את אשר לא יקים את משפט המלך והן אמת כי אומרו בנתים וצדקה יראה הפסק בין המשפט אל יואב אך לפי מאמר רז"ל כי הצדקה היה עם המשפט אינו הפסק כי לקיים משפטו היה עושה צדקה עם הדל לפרוע חובו. עוד יתכן גם שתהיה הצדקה בפני עצמה כי אמר שני דברים משפט וצדקה ועל המשפט אמר ויואב על הצבא ועל הצדקה איך היה יכול לבדו לזכור כל עניי עמו שהיו עם רב כחול אשר על שפת הים על זה אמר ויהושפט בן אחילוד מזכיר שהוא היה משתדל לדעת על ידי שלוחיו לכל מקום ומזכיר לפני המלך בל ישכח כל מקום הראוי לעשות בו צדקה:

פסוק יח

ובניהו כו'. הנה בדברי הימים אומר **ובניהו בן יהוידע** על הכרתי כו' ויצדק מאמרה ז"ל שהיה על משפט האורים ותומים שנקרא שמם כרתי שכורתים דבריהם פלתי שמופלאים בדבריהם אך בספר זה שאומר **ובניהו בן יהוידע והכרתי והפלתי**. וראוי לשים לב כי כאשר בקודמים מספר שררת כל אחד למה בבניהו אינו מזכיר שום שררה כיון שאינו אומר על הכרתי כי אם ועל כאלו נאמרה גיזרה מקודם אך אפשר במה שארז"ל על פסוק **ובניהו בן יהוידע** בן איש חי וכי כולי עלמא בני מיתי נינהו אלא שאף במותו נקרא חי על רוב צדקתו ובזה יאמר ובניהו היתה לו מעלה אחת שהיא היותו

בן יהוידע שנית שהיה גם כן על הכרתי כו' וזהו אומרו ועל שהוא מוסיף על היותו בן יהוידע ובני דוד מלבד היותם בנים לדוד גם כן כהנים היו גדולים וחכמים רמי החשיבות מצד עצמם:

פרק ט

פסוק א

ויאמר דוד כו'. מלבד הסמיכות ראוי לשים לב אל מלת הכי שהיא יתירה אך אחרי אומרו ויהי דוד עושה משפט וצדקה לכל עמו אמר הכי שהוא כך בלשון ארמי לומר כך כלומר כאלה שאני עושה צדקה אתם יש **נותר לבית שאול ואעשה עמו חסד** ולא בלבד עם ישראל כי אם גם על בן מלך בני עמון רצה לגמול חסד כאשר יבא אחרי זאת:

פסוק ב

ואשר היו לפניו לא ידעו דבר לכן קראו לו את ציבא כי הוא ידע. ואז אמר לו האפס עוד איש לבית שאול כלומר ששאלתי ואין מגיד לי ועל כן אמר לו האפס ולבל יסתיר אמר לו אל תירא כי לטובתי אני שואל כדי שואעשה לו חסד אלהים כלומר חסד ראוי לעשותו בדין שהוא לשלם גמול יהונתן אוהבי וז"א אלהים שהוא דין כאומרו למעלה בעבור יהונתן:

פסוק ד

או יאמר חסד אלהים שאעשה חסד של אמת בלי תקות תגמול ולא חסד אנשים העושים על תגמול ופירשו רבותינו ז"ל ומרשעת ציבא שאמר שהיה מפיבשת חסר תורה וזהו בלו דבר וכאשר לקחו דוד מצאו מלו דבר שהוא מלא תורה:

פסוק ז

ויאמר לו דוד אל תירא. בראות שכאשר אמר לו מפיבושת לא אמר הנני כי אם הנה עבדך חשש דוד אולי נכנע מאימת מות פן ימיתהו דוד על כן אמר לו **אל תירא כי עשה אעשה עמך חסד** כפול א' כי והשבתי לך כו' והחסד השני הוא כי ואתה תאכל **על שולחני תמיד**:

פסוק י

ועבדת כו'. הנה מאומרו **והיה לבן אדוניך** ואכלו נראה כי לא יאכל על שולחן המלך כי אם מתבואת שדהו יאכל ובפסוק עצמו אומר **ומפיבושת בן אדניך יאכל תמיד לחם על שולחני**. ועוד כי אחר שבו הוא מדבר אומרו **ומפיבשת בן אדוניך יאכל** הוא מיותר. ועוד אומ' ולמפיבושת בן קטן ושמו מיכה מי הכניס הודעה זו בין הדבקים. ועוד אומרו

מיד וכל מושב בית ציבא עבדים למפיבושת למה נאמר כי הלא מהקודם מבואר. וגם למה נאמר אחר אומר שלמפיבושת בן ושמו מיכה. אך הנה לזה נעיר עוד כי אחרי אומרו נתתי לבן אדוניך **ועבדת לו את האדמה** הל"ל והבאת והיה לו ולמה נאמר **והיה לבן אדניך** הלא עליו הוא מדבר והיה די יאמר והיה לו. אך הנה יצדק יקרא ציבא עבד לשאול ויקרא מפיבושת בן אדוניו וכן יצדק יקרא ציבא עבד למפיבושת כי הוא ירש את כל אשר לשאול יקרא מיכה בן אדוניו. ונבא אל הביאור אמר כל אשר לשאול נתתי לבן אדניך הוא מפיבושת בן אדוניו ואח"כ אמר ועבדת לו לבן אדניך הנזכר הוא מפיבושת את האדמה **והבאת והיה לבן אדוניך לחם ואכלו** ואין בן אדוניך שאמרתי ואכלו מפיבושת כי **ומפיבושת בן אדניך יאכל תמיד לחם על שולחני**. ויאמר ציבא ככל כו' כן יעשה עבדך אך אם אומרך שמפיבושת יאכל על שולחנך אם הוא כי אתה חושש שאולי לא יאכל על שולחני לפי כבודו הנה אוכל על שולחני עתה כמיוחד מבני המלך והנה עתה חל עליו חובת ביאור מי הוא בן אדניך שעליו אמר והבאת לבן אדוניך ואכלו ופירש ואמר ולמפיבושת בן קטן ושמו מיכה כלומר ועליו אמרתי לבן אדניך ואכלו ושמא תאמר הלא את מפיבושת קראת בן אדניך יורה כי רק שאול יקרא אדוניו ואיך את מיכה תקרא בן אדניך כאלו מפיבושת הוא אדוניו לז"א אל תתמה כי גם מפיבושת אדוניו יקרא כי הלא כל מושב בית ציבא עבדים למפיבושת הבנים והעבדים ואין זה כי אם על מה שהוליד זקנה ציבא קנה רבו ולכן בן אדניו יקרא מיכה בעצם יותר מהקרא בן מפיבושת בן שאול כי כעת אין לשאול לא ציבא ולא בניו ועבדיו ומה שיותן למיכה ואכלו הוא כי ומפיבושת יושב בירושלם כי על שולחן המלך תמיד הוא אוכל ואיננו בחלק בנימין גבעת שאול כי שם ביתו ושדה אדמתו וגם לא יוכל ללכת שמה כי והוא פסח שתי רגליו:

פרק י

פסוק ב

ויאמר דוד אעשה חסד כו'. הנה ארז"ל כי החסד אשר עשה נחש אל דוד היה כי דוד הפקיד את אביו ואת אחיו ביד מלך מואב ומלך מואב הרג את כלם זולתי א' מאחיו שברח אצל נחש מלך בני עמון ושלח מלך מואב אל מלך בני עמון שיתננו לו להמיתו וכחש לו והחביאו וחי על כן יתכן יאמר אעשה חסד **כאשר עשה אביו עמדי חסד** שהוא כי כאשר נחמני על הריגת אבי ואחי ע"י השאיר את הא' ההוא כך אנחמהו על מיתת אביו על שנשאר הוא אחריו ואמר כי **באו עבדי דוד ארץ בני עמון** וטרם בואו אל המלך מעת ידעו הדבר אשר באו לדבר ניחומים על לב המלך מיד באו אל המלך לאמר המכבד

דוד כו' הלא בעבור חקור את העיר כו' כלומר ועל כן עכבנום שלא יתפשטו בעיר בתואנת בואם אל המלך לדבר עמו וירגלו אותה לדעת מוצאיה ומובאיה אז לקח אותם ויגלח את חצי זקנם כו' ויהיה על כי נחש אביו שלח בימי שאול אל אנשי יבש גלעד בזאת אכרות לכם בנקור לכם כל עין ימין וארז"ל שהוא לנקור מהספרי תורה לא יבא עמוני והוא כי ייחסו אומרו לא יבא עמוני לעין ימין ומואבי לעין שמאל ובקשו לנקור של עמוני שהוא הימין וכן ארז"ל כי זה היה דבר עבדי בנו אליו באומרם המכבד דוד את אביך בעיניך שהוא כי הנה בספרי דוד היה לא יבא עמוני כלומר והוא נגד כבוד אביו שהיה מקפיד על זה ובכן אחשוב שעל כן גלח חצי זקנם כנגד חצי ענין לא יבא עמוני ומואבי כי על כבוד החצי היה מקפיד שהיה נגד כבודם ועל שלא בחרו ישראל במילת עמונים בהתגיירם להביאם לקהל על כן ביזו את המילה ויכרות את מדויהם עד שתותיהם עד גלות מילתם וישלחם:

פרק יא

פסוק ג

וישלח דוד וידרוש כו'. הנה הראוי יאמר ויאמרו לו הלא זאת וכו' ולא ויאמר שנראה שדוד הוא המדבר וכן אומרו הלא בלתי צודק שאם הוא דרש לאשה לדעת מי הוא הראוי יאמר כי ויאמר לו **זאת בת שבע** כו' מאי הלא זאת. ועוד כי אם אומרו והיא מתקדשת מטומאתה הוא שטבלה והכונה להקל מעל דוד שלא בעל נדה הל"ל תחלה והיא מתקדשת ואח"כ וישכב עמה. ועוד כי הלא ארז"ל כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה כלומר שאין להאשימו למוציא שמע שוא על צדיק כי אינו אלא טועה בלבד כפשטי המקראות והלא מה ישיבו על זה אהא כי קרא דוד את אוריה וישלחהו לבא אל ביתו ולשכב עם אשתו ומה יעשה אם יהיה אח"כ הולד ספק אם מדוד אם מאוריה ואולי יכשל באחותו מאביו וכיוצא ממכשולות אשר יכשל בן הספק וכן לענין ירושה וכדומה לה והיה לו לחוש לגזירת חכמים שקצבו שלשה חדשים להבחין בין זרע לזרע. ועוד למה אמר לו ורחץ רגליך. ועוד אומרו ותצא אחריו משאת המלך מה היתה משאת המלך ולמה היתה:

אך הנה אין ספק כי רז"ל קבלו האמת כי כל היוצא למלחמת בית דוד גט כריתות היה כותב לאשתו וכן ארז"ל ראויה היתה בת שבע לדוד אלא שאכלה פגה כי בת זוגו היתה ויתכן כי לא נעלם מדוד כי רוח ה' דבר בו ומלתו על לשונו שבת זוגו היתה לו בת אליעם ועל כן אפשר שכאשר דרש לאשה ויוגד לו למי הנערה אז ויאמר דוד **הלוא זאת בת שבע**

בת אליעם כלומר כי בת זוגו היא והיא **אשת אוריה החתי** כמתמה איזה דרך הלכה מאתו לאיש חתי

פסוק ד

אז וישלח מלאכים כו' וישכב עמה והנה מהראוי היה לכתוב תחלה **והיא מתקדשת מטומאתה** ואח"כ וישכב עמה כי אין ספק כי לא בא עליה מבלי תטהר תחלה אך נכתב אחרי כן לסמוך אל מה שרוצה לומר ותהר כו' וישלח דוד אל יואב כו' והוא כי הלא כמו זר נחשב איך אחרי בואו עליה ישלח אחרי בעלה לערב זרע בזרע ולבלבל את כל העולם על כן אמר כי הנה היא היתה מתקדשת מטומאתה באופן שהדבר נודע כי לא היה לה הריון כלל מאוריה שעתה היתה מתטהרת מנדותה על כן כאשר הוגד לו כי הרתה ידע בודאי כי לו לבדו היה הזרע ובכן אם יבא אליה אוריה אחרי כן אין כאן עירוב זרע בזרע כי ודאי מדוד היא והיה בלבו שכאשר תלד ינהוג בולד דין בנו מאנוסתו או ממפותתו לכל דבר כי פנויה היתה כאשר הרתה כמדובר מרז"ל וכן אפשר נרמז במה שראשי תיבות של **ותבא אליו וישכב עמה והיא מתקדשת מטומאתה** עולים קס"ט כמספר פנויה היא עם שתי התיבות והנה היה עם לב דוד ישוב אוריה אל ביתו ויהיה עם אשתו ולא תשוב אל דוד עוד כי לא היה חפץ רק להסתיר דבר מפני חילול השם ואת הילד אשר יולד אחרי אשר ידע כי ממנו הוא יהיה לו לבן לכל דבר כי פנויה היתה.

פסוק ח

ויהי כבן מפותתו כמדובר על כן אמר אל אוריה אחרי דרוש ממנו ענין המלחמה דד **לביתך ורחץ רגליך** כניתן לו רשות לרדת אל ביתו עם שכל רעיו במלחמה ואמר ורחץ רגלך לרמוז לו שמפני צער המלחמה לא ימנע עצמו מלשמש מטתו עם היותו מעורכי המלחמה ולהיות אז מנהג לטבול לקירויים אמר על מה שאחר התשמיש ורחץ רגלך וייחס הטבילה אל הרגלים על שבסיבת הזרע היוצא מבין רגליו היא הטבילה הנקראת רחיצה בלשון התורה כד"א ורחץ במים **ויצא אוריה מבית המלך ותצא אחריו משאת המלך** שאחר שהיה לוחם מלחמת המלך בשליחותו ששלח אחריו דרך המלך הוא להאכילו ולהשקותו בהיכלו אם אין לו בית ומדור שם משלו ואם משלחו אל ביתו לשלח אל ביתו מה שהיה ראוי להאכילו ולהשקותו בהיכלו והמותר לכל בני ביתו וכן עשה כי **ותצא אחריו משאת המלך** לבית אוריה לרמוז לו הלוך ילך הביתה ואכל ושבע ודשן הוא וביתו וכל אשר אתו ועכ"ז לא שח לבו וישכב אוריה פתח בית המלך כו' ולא ירד אל ביתו ושב ויאמר לו המלך הלא מדרך אתה בא כלומר נלאה מדוע לא ירדת אל ביתך

כלומר לנוח כראוי מלאות הדרך וכוון לנסות אם ידע דבר מהמאורע וגם להפציר למען הסתיר דבר ולא יודע למי ההריון ההוא כמדובר למעלה.

פסוק יא

ובתשובת אוריה באומרו הארון וישראל וכו' נודע אל דוד כי לא ידע אוריה מעשה שהיה ועכ"ז למען הסתיר הדבר אמר שב בזה גם היום ומחר אולי בהאכיל אותו ובשכרו ייטב לבו ויתאו אל אשתו וירד אל ביתו ויעש כן עד אשר שתה שוישכרהו ולא שוה לו כי וישכב עם עבדי המלך ואל ביתו לא ירד ובראות דוד כן כי לא יכול להסתיר תפס לו דרך אחרת שתהי בו יד בני עמון על כו מרד במלכות בין מאשר שם לאל מלתו בין על שקרא את יואב אדוני בפני המלך ויכתוב ספר וכו'. לאמר הבו את אוריה וכו' ונכה ומת וארז"ל כי מצא מקום על כי מרד במלכות ואחשוב נרמוז פה כי מלת ונכה ומת עולה במספר קטן ל"ד כמספר על כי מרד המלך במספר קטן וכן לא האשימו רז"ל אלא שלא הרגו על ידי סנהדרין:

פסוק כה

ויאמר דוד כו'. הנה אומרו וחזקהו הוא מיותר ומשולל הבנה ומה גם בלשון זכר שאין נראה שחוזר אל המלחמה. אך יאמר כי לבל יראה כי היה המלך שמח בנפילת אוריה ושעל כן שלח יואב אליו לאומ' כי אם אדרבה להורות כי מה ששלח יואב הודעה זו היה כמצטער על אחד מהגבורי' הידועים למלך שנפל ושעל כן שלח אליו יואב על כן עשה המלך כמראה כי זה היה הצער הגדול ויאמר **כה תאמר אל יואב אל ירע בעיניך** על הדבר הזה הוא על נפילת אוריה **כי כזה וכזה תאכל החרב החזק מלחמתך אל העיר** כלומר לנקום נקמתו וחזקהו **את הדבר הזה** הנז' ממות אוריה וחזקהו את הדבר לחזק ולברר אם אמת כלומר להשיא את אשתו עם היות שגט כריתות היה לאשתו יהיה מפני הרואים ואחשבה כי לא יתכן שכתב דוד בלי טעם אל יואב לגרום מיתת אוריה כי אם שהודיעו בכתב כי מרד במלכות שקרא אדני את יואב וזה אחשוב רמז לו יואב באומרו עבדך אוריה החתי מת כי מלת עבדך מיותרת אך אמר כי על היות עבדו מת כלומר שנגע בעבודתו ועשה עצמו עבד לזולתו:

פסוק כו

ותשמע אשת אוריה כו'. תחלה אמר אישה ואח"כ אמ' בעלה אמנם הנה באומרו אישה יורה כי עדיין היה לו אישות עמה והמשמיעים כך עלה על רוחם כי לא ידעו או לא שמו לבם אל הגט כריתות אך היא בהספידה אותו לא להיות לה אישות עמו הספידה כ"א על מציאות בעל בעלמא וזהו אומרו בשמיעה אישה ובהספד בעלה:

פסוק כז

ויעבר האבל כו'. הלא כמו זר נחשב ימהר יחישה מעשהו לאספה אל ביתו מיד אחר האבל ולקחתה לו לאשה שהוא לפתוח פה לדוברים רע שלא שהה מעט ימים אחדים אך אין ספק כי נודע אליו כי ראויה היתה אליו כי בת זוגו היתה אלא שאכלה פגה על כן היה בלבו כמחזיר אבידתו וכן ראיתי כי מספר תיבות **ויאספה אל ביתו ותהי לו לאשה** עולה במספר קטן כמספר בת זוגו היתה כי אם שאכלה פגה וראוי לשים לב למה לא נאמר וירע בעיני ה' כו' עד אחר שילדה בן והוא לקחה מאז סמוך לעיבורה ומה גם אם השליחות אשר שלח ה' את נתן אליו היה אז אחר הלידה כפשט סדר המקראות. ועוד אומרו **אשר עשה דוד** כי מי לא ידע כי על דוד ידבר והנה על פ' נוקם ה' ובעל חמה ארז"ל בראות' כי אין זה תואר לפי כבודו ות' כי הענין הוא כי ב"ו החימה מושלת עליו וכמה דברי' עושה האדם בחמתו שמתחרט אחרי כן אלא שחמתו בוערת בו ואונסתו אמר כי לא כן אלהי עולם ה' כי אם אדרבה הוא בעל ומושל על החימה לעכבה כרצונו ולכוף אותה לפי העת וכמאמרנו על פסיק ויחר אף ה' בם וילך כי הוא ית' האריך דבור עם אהרן ומרים בהשפיע עליהם רוח נבואה בהקיץ מה שהוא למעלה מחוק שום נביא בלעדי משה והנה אין ספק כי אם היה ות' עליהם בחרי אף על דברם על משה לא היה מדבר אתם ומה גם בהפלגת שפע נבואיי יתר על חוק' הנביא בהקיץ ואדרבה היה מתרחק מהם והלא אחר אשר עשו אשר לא טוב בעיניו יתברך היאך דבר אתם לז"א כי הוא ית' שהוא בעל ואדון על החימה עיכבה עד שדיבר אתם את כל דבריה ואח"כ ויחר אף ה' בם וע"י כן וילך מאתם ומכל שכן שאם מתחלה היה נחרה אפו שלא היה מתקרב אליהם ומדבר אליהם. ובכן נבא אל הענין אמר כי עיכב בדוד חמתו ית' עד הולד הילד וזהו **ותלד לו בן וירע הדבר** כו' והוא כי הוא יתב' אהב את דוד כי חסיד הוא ואם טרם הולד הבן היה נחרה אפו היה מת בעונו כי לא היה עדיין תמורתו אך עתה שנולד הבן נלקח במקומו והוא מאמר הכתוב גם ה' העביר חטאתך לא תמות אפס כי נאץ כו' הבן הילוד לך מות יומת וזה יהיה הכפל במקום מות האב יומת הוא למה היקל הדבר הוא יתברך לז"א **אשר עשה דוד** כלומר שאם זולתו היה לו היה הוא יתברך מחשיבו לעון כי הלא מגורשת היתה וגם אוריה מורד במלכות היה אך מה שוירע הדבר הוא **אשר עשה דוד** כלומר למה שהוא דוד והוא ית' מדקדק עמו כחוט השערה כי וסביביו נשערה מאד. ועוד טעם שני והוא כי אשר עשה עתה כבר היה בעיני ה' הרואה את העתיד גלוי ומאז אמר לו שלא יעמוד בנסיון כאשר אמרו רבותינו ז"ל שאמר לו יתב' דוד למען תצדק

בדברך כו' ובזה יתכן אומרו בעיני ה' כי נהפוך הוא יותר היה הדבר רע בעיני הבריות כמו שאמרו ז"ל שהיו אומרים לו דואג ואחיתופל הבא על אשת איש מיתתו במה כו':

פרק יב

פסוק א

וישלח ה' כו'. ראוי לשים לב מה צורך אל המשל הזה ולא אמר לו הענין בפירוש. ב' אומרו ולרש אין כל כי אם כבשה אחת כי מלת כל מיותרת והפך אומרו כי אם כבשה אחת כי אין כל יראה שאין לו כלום. ג' כי אחר שהיא כבשה מן הסתם שהיא קטנה מאשר לא אמר רחל וא"כ לא היה צריך לומר קטנה. ד' מה צורך אומרו אשר קנה מה לנו אם היתה מולדת בית או מקנת כסף ואיך יצדקו פרטים אלו עם הנמשל. ה' אומרו ויחיה ותגדל עמו ועם בניו יחדו למה הזכיר כל זה שהם דברים בלי צורך. ו' כמו שהזכיר אכילה ושתיה למה לא הזכיר כסות גם הוא לומר ומכסיתו תלבש. ז' אומרו ותהי לו כבת כי זה היה ראוי ליכתב קודם שהיתה לו כבת ואח"כ יאמר וישכיבה בחיקו שלקחה לאשה אחר היות לו לבת ולא שהיתה לו כבת אחר ליקוחיה ואין לומר כאשר באסתר שארז"ל אל תקרי לבת אלא לבית כי באומרו כבת בכ"ף הדמיון יורה כבית ולא בית ממש. ח' אומרו ויבא הלך מי הוא זה ההלך כי אם הוא היצה"ר כמז"ל שתחלה נעש' הלך ואח"כ אורח ואח"כ בעל הבית איך יצדק אומרו ויחמול לקחת כו' האם היצה"ר חפץ בהיתר אינו חפץ רק באיסור. ט' כי איך אמרו תחלה נעשה הלך ואח"כ אורח ואח"כ בעל הבית כי הנה זה היה אם היו ג' גופי עבירות שבראשונה היה הלך ובשניה שאחריה אורח ובשלישית בעל הבית אך פה הכל היה כאחד ואין לומר כי לקיחת האשה היתה אחת והריגת אוריה היתה השנית כי הלא שלשת התוארים על האשה נאמרו. י' למה לא הזכיר לו הריגת אוריה כלל עתה כי אם אחר תשובת דוד ודוחק לומר דלא שביקה לאסוקי למילתיה. י"א אומרו ויעשה לאיש כו' למה הזכיר העשיה ולא מה שהאכילה לאיש. י"ב אומרו חי ה' כי בן מות הוא האיש העושה זאת כי למה יומת והאם הגונב או גוזל כבשה וטבחה לאורחיו יומת וכן אומרו ואת הכשבה כו' כי העון הוא הכבשה ואיך אחר העונש אומר ואת הכשבה כאלו הוא ענין זולת הנז'. י"ג אומרו עקב אשר עשה את הדבר הזה ועל אשר לא חמל כאלו היו שני דברים. י"ד למה נצרכה כל ההקדמה הזאת אנכי משחתיך כו' ואתנה לך כו'. ט"ו למה חילק הריגת אוריה לשתים וישים בנתים לקיחת האשה. י"ו אומרו בזית את דבר ה' איזה דבו' היה זה. י"ז אם רע היה המעש' למה לא צוהו ית' לגרשה. י"ח איך ייעד הוא ית' עונש חטאו במה שיחטא אבשלום עם

נשי אביו עם היות הבחירה חפשית. י"ט אומרו גם ה' מה ענין הגם הזה. כ' כפל אומ' נאץ נאצת. כ"א אומרו גם הבן מה מרבה הגם והנה לרז"ל האומרים כי ישלם ארבעתים נתקיים בדוד הילד ואבשלום אמנון ותמר יתכן שזה ריבה הגם לדעתם. כ"ב למה לא ניגף הילד עד בא נתן אל ביתו:

אמנם הנה הודיעונו רז"ל שני דברים א' גט כריתות היה לה שנית כי חייב מיתה היה אוריה כי היה מירד במלכות אלא שהיה ראוי ימיתנו י ידי בית דין עוד נתפרסם מדרש רז"ל גם שלא ראיתיו כתוב לאמר כי אוריה בהמית דוד את גלית עדיין לא נתגייר ורצה דוד להפשיט את גלית כל לבושי שריונו להסיר את ראשו ולא ידע מהיכן יפתח היתר חוט העובר בלולאות המהדק השריון מלמטה למעלה והיה דוד מיצר על הדבר אמר לו אוריה אם אגיד לך תתן לי אשה מישראל אמר לו הן אז הגיד לו כי ראש החוט היה בכף רגלו קשור שם אז הפשיטו ויסר את ראשו מעליו אז אלקי עולם ה' הקפיד על תתו במתנה בת ישראל ויגזור כי בת זוגו של דוד תנתן לאוריה היא בת שבע שנתגייר' ויקחה לו לאשה כי מכרה דוד כמדובר.

ונבא אל הענין והוא כי הוא ית לא על היותה אשת איש ולא על דם נקי היה מחייב את דוד כי גט כריתות הניח לאשתו ואוריה מורד במלכות היה אך חפצו יתברך היה ימתין עד תשוב אבדתו אליו כי הוא הוא מכרה ולא תתקיים מכירתו כי הוא ית' יגלגל להשיב אבדתו לו מהרה ומה גם כי עתה עדיין היתה קטנה כמתגדלת בית אוריה כילדה כי בת שבע שנים היתה כשלקחה דוד כנודע מרבותינו ז"ל ומה תאמר מה אעשה כי יצרי פתני בראותי אותה רוחצת ולא היה לי כח לסבול היה לו לעשו' כאשר עשה רבא כשראת' את חומה אלמנת אבי בבית המדרש דאזל ותבעה לבת רב חסדא כך היה יכול לעשו' הוא שיתבע את נשיו כל אותו הלילה ולא יביאה אל ביתו וכן על דבר אוריה היה חפצו ית' יהרגנו בחרב ב"ד על אשר מרד במלכות ולא בחרב בני עמון ומה גם לחכמי האמת האומרי' שבחרב בני עמון היתה עבודת אלילים חקוקה על כן בראשונה היחל על דבר האשה כדי לדבר אחר כך על דבר אוריה כי רצה לדבר לו אחת לאחת לבלתי הבעיתו ובבואו לדבר על האשה ראה יתברך כי היה יכול להשיב כי גרושה היתה ועוד לו כי בת זוגו היתה ואם אכלה פגה עם כל זה למה היא ניתנה לאחר עוד טענה שלישית והוא כי דרכו ית' לשמור רגלי חסידיו שלא תבא תקלה על ידן ולמה לא שמרו ואם הוא על שהיה זה נסיונו כי הוא אמר לפניו יתב' בחנני ה' ונסני עכ"ז היה עומד לולא למען יצדק בדברו ית' שאמר אליו האבות עמדו בנסיון ואתה לא תעמוד על כן על כל אלה נשא המשל הוא ית ואמר לא על אשת איש אני מחייבך כאשר יבא בתוך דבריו כי גרושה

מאישה היתה כי אם על מציאת החמידה ולשמא יאמר הלא ראויה היתה אלי כי לא יבצר ממנו ידיעה זו כי רוח ה' דבר בו ומלתו על לשונו ולא יבצר ממנו כי בת זוגו היתה ואדרבה היה יכול לומר למה ניתנה בת זוגו לאיש גר ולומר כי מה תקרבו נפש האיש עם בת זוגו דמזלא חזי או שגם הוא ידע כמדובר יחם לבבו לבלתי הרפו' ממנה אחר שנתגרשה כבר.

על כן נשא המשל ואמר שני אנשי' **היו בעיר אחת אחד עשיר ואחד** רש לעשיר הוא דוד היה צאן ובקר נשים ופלגשי' ולרש הוא אוריה אין כל אפי' אחד משלו כי נולד גוי ולא נאמר בת פלוני מבנות ישראל לפלוני כי אם כבשה אחת שהיא מן הצאן הם ישראל הנקראים צאן ולא ניתנה לו רק עודנה קטנה כי ראויה היתה לדוד כי אם שאכלה פגה קודם זמנה. ושמא תאמר למה ניתנה לגר הזה ולא לי מתחל' הלא הוא אשר קנה והוא כי קנאה מדוד בדמי הראות לו מקום התרת שריון גלית כמדובר מרז"ל וגם שמפני כבודו של דוד לא נזכר ממי קנאה אחשוב שנרמז באומרו אשר קנה ממי קנאה והוא כי מספר אותיו' אשר קנה עם הכולל עולה במספר דוד במספר קטן אלא שאכלה אותה פגה כי מה שהיתה עמו עדיין לא היתה כי אם כילדה שמתגדלת בין בניו.

וזהו ויחיה ותגדל עמו ועם בניו יחדו כילדים כי עתה כשלקחה דוד עדיין לא היתה בת נשואין כי בת שבע שנים היתה כאשר הכריחו רז"ל משנות אחיתופל זקנה וגם הזמן שהיתה עם אוריה מעט היה כי מפתו תאכל ומכוסו תשתה שהוא שאר ובחיקו תשכב שהיא עונה כלומר אך עדיין לא הספיק לעשות לה כסות כי לא בלו שמלת נישואיה עדיין כלל ומה שאיני מתרעם על היותה אשת איש הלא הוא כי אחר היותה שוכבת חיקו אשתו לכל דבר היתה לו כבת וזהו ותהי לו כבת מופרשת ממנו כבת מאביה כי גט כריתות היה לה והיתה גרושה מאישה וזה אחשוב גם כן נרמז במלות אלו כי ותהי לו כבת עולה כמספר גרושה מאישה במספר קטן שעולה ג"ל שמא תאמר אחר שמדתו ית' שאפילו בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידם למה לא שמרך ה'.

פסוק ד

לז"א **ויבא הלך לאיש העשיר** כו'. ולבא אל הענין נזכירה מאמרם ז"ל לא היה דוד ראוי לאותו מעשה אלא שאם חטא יחיד אומרים לו כלך אצל דוד שהוא לבל יתייאש הנכשל בעבירה מלהתקבל תשובתו כי עתה יבטח כי גדול הימנו שהוא דוד שהקב"ה מדקדק עמו יותר חטא ונתקבלה תשובתו כל שכן לאחד העם וראוי לדעת האם בשביל חוטא א' יחטיא ית' את דוד משיחו ולא עוד אלא שיענישנו על הדב' לזה דקדק אומרו לא היה ראוי לאותו מעשה כי מה ענין היותו ראוי אל בלתי ראוי יאמר לא היה בא לידי אותו

מעשה אך הוא כי דרכו ית' שרגלי חסידיו ישמור לבלתי תבא תקלת חטא על ידן אך בזאת שלא תהיה ביד הצדיק ההוא עבירה מעין זאת כי אז אותה עביר' גוררת לו את זאת והב"ה לא ישמרנו כי עבירתו אשר עשה מביאו לכך ודמו בראשו והנה על מה שלא שמר הוא ית' את דוד מלחטא היה אפשר לחשוב כי היה ראוי הוא נבא מעש' זה על כי היה בידו עבירה גוררת לו את זו אמר כי לא כן היה כי אם שלא היה ראוי לבא לידי אותו מעשה אלא שאם חטא יחיד אומרים לו כלך שהוא כי מה שלא מנעו ה' מלחטא והניח הדבר אל בחירתו היה על תיקון הזולת אך לא שיחטיאנו ית' בשביל אחר חלילה והוא מה שכתוב אצלנו בביאור תילים בחומרו לפעולו' אדם כו' שאומר האם בשביל פעולות אדם שאם יחטא יחיד כו' היה בדבר שפתיך שלא אעמוד בנסיון האם אני שמרתי ארחו' פריץ שלא יתייאש מן התשוב' בתמיה.

ואיני אומר שהחטיתני כי אם שלא תמכתני לבל תצא תקלה מתחת ידי כי הלא אם היית תומך אשורי במעגלותיך כדרכך לשמור רגלי חסידך הנה ודאי שלא היו מטים פעמי וזה ירמוז לו הוא ית' פה באומרו ויבא הלך כו' לומר מודה אני שלא היית ראוי לאותו מעשה כי לו קדמה בך עבירה אחרת כי אם שעדיין יצרך הרע היה הלך שהוא כי בפעם הראשונה בא כעני המתחנן לשמוע לו באופן שלא היית ראוי לבא לידי מעש' זה ועכ"ז אינך פטור מטעם שאינך אחראי למי שיחטא או מחמת הנסיון שאמרתי שלא תעמוד בנסיון כו' הלא היית יכול למלאת תאות יצרך בנשותיך ולא עשית כן כ"א כעשיר שחמל לקחת מצאנו ויקח כבשת הדל וזהו ויחמול לקחת כו' ועל העת שהסית בו יצרו בהביטו בה עד שלוח מלאכים לקחתה ייחס את היצה"ר עדיין להלך כי בקל היה יכול לכבוש אותו ועל עת שנזדווג לה ייחסו לאורח שהאדם חפץ בו לעשות רצונו יותר מאל ההלך הקרב אל פתחו אך עדיין הוא שורר בבחירתו ואם היה שם פניו כנגד יצרו היה יכול להאריך זמן כחדש ימים אחרי מות אוריה ולא לקחתה במלאת שבעת ימים ועל עת שבא עליה אמר ויחמול לקחת כו' לאורח כו' ועל אחר שלקחה במלאת שבעת ימים ששילש בדבר אשר מאז נעשה בעל הבית אמר **ויעשה לאיש הבא אליו** הנה בזה גמר ענין האשה שכללות הענין הוא כי גם שגרושה מאישה היתה עכ"ז היה לו להשלים תאות יצרו בנשותיו ולסוף תבא לידו כי כשאול' היתה כעת ביד אוריה והנה כוונת נתן היתה באומרו המשל הזה כדי שישוב דוד כי רע בעיניו המעשה לענות אחריו כי הוא האיש ויאמר ענשו בפיו להכביד הדבר בל יקל בעיני דוד באומרו כי גרוש' היתה ובת זוגו ועל כן ככלותו המשל לא הזכיר לו ענין אוריה עד שישיב דוד על זה ויהי כן כי טרם

ידבר על ענין אוריה השיב דוד ומה גם כי מאשר חרה אפו על האיש כי לא הבין עדיין הענין לא עצר כח להמתין אם ידבר עוד על ענין אחר והשיב מיד.

פסוק ה

וזהו **ויחר אף דוד באיש מאד** ויאמ' כו' חי ה' **כי בן מות האיש העושה זאת** ולא כיון על מיתת ב"ד כ"א לשמים והוא כי העושה זאת לדל לחשוק כבשה אחת אשר היא כל אשר לו הלא יורה כי רעה עינו על הדל וארז"ל כי כל אשר עינו רעה על הדל כעובד ע"ג שנאמר פן יהיה דבר עם לבבך בליעל ולהלן הוא אומר יצאו אנשים בני בליעל מה להלן ע"ג אף כאן ע"ג ואם כן איש כזה שיש בו עין רעה על דל בן מות לשמים הוא מלבד מה שטבח הכבשה שישלם ארבעה צאן כד"א וטבחו כו' וארבע צאן תחת השה.

פסוק ו

או שיעור הענין כי להורות שאומר בן מות אינו בב"ד כי אם לשמים אמר **ואת הכבשה ישלם** ארבעתי' שאם המיתה היתה מיתת ב"ד אין אדם מת ומשלם והתשלומי ארבעה הוא **עקב אשר עשה** כו' שגנב וטבח ומה שהו' בן מות הוא **על אשר לא חמל** ותרע עינו על הדל אז ויאמר נתן אל דוד אתה האיש ואז אין ספק כי כל אשר, אמרנו שנרמז בכל דברי המשל דוד השכיל למפרע בהגלות אליו כי הוא האיש ועל עניינו הדברי' אמורים והן אמת כי גרוש' מאישה היתה אך למה מיהרת לבלתי המתין עד תהי לך אשר לך ואכלת אות' פגה האם לא ידעת כי איני משליך ענייניך אחרי גוי כי זכו' כמה דברי' עשיתי בשבילך והשתי' הראשונות בעצמי כי הנה אנכי משחתיך למלך כי לא שמואל הריח השמן על ראשך כי אם אנכי כמשז"ל שטרם יקרב אל שמואל קפץ השמן מיד שמואל על ראש דוד נמצא כי הוא יתברך משחו וכן אנכי בעצמי הצלתיך מיד שאול כמה פעמי' מה שלא היה אפשר ע"י זולתי כי אין יכול להציל מיד בעלי בחירה אם לא השי"ת לבדו וכן ואתנה לך את בית אדוניך כו' ומי שנתן לך כל מה שלא היה שלך לא היה נותן לך בת זוגך אשר בפי דברתי בת פלוני לפלוני ומה זה מיהרת לאוכלה פגה וזה מדוע בזית את דבר ה' שאמרתי בת פלוני לפלוני שבמה שלא המתנת עד אגלגל הדבר לתתה לך ורצית לעשות על ידך טרם זמנה הורית כי לא האמנת שיתקיימו דברי וזהו מדוע בזית את דבר ה' ועוד כי אלו את אוריה החתי הכית בחרב שלא יהיה חרב בני עמון כי אם חרב ב"ד על מרדו במלכות ואח"כ ואת אשתו היית לוקח לך לאשה החרשתי כי אז טוב לך אך ואותו הרגת בחרב בני עמון בתמיה' זו רעה חול' על כן על זאת דסליקנה מינה דע כי ועתה לא תסור חרב מביתך עד עולם ועל אשר קדמת לקחת את האשה וגם לא המתנת אחר שבעת הימים לאבלו על זאת אמר עקב כי בזיתני לבלתי

קחת אותה על ידי ותקח את אשת אוריה החתי כלומר עודנה בחזקת אשתו גם שגרושה היתה ולא המתנת עד שלא תהיה אשתו כלל עם היות שהיא עתידה ומוכנת להיות לך לאשה ע"כ:

פסוק יג

כה אמר ה' כו'. ויאמר דוד חטאתי כו'. לה' כלו' על חילול ה' אך לא חטאתי לאוריה כי גירשה וגם הוא חייב מיתה היה על שמרד במלכות **ויאמר נתן אל דוד** הנה עון חילול ה' אינו מתכפר עד המות כנודע מארבעה חלוקי כפרה אך כאשר אתה לא בקשת תואנות לאמר לא חטאתי כי אם מיד אמרת חטאתי כי גם ה' העביר חטאתך מלקטרג לפניו שהוא המשחית הנעשה בעון כאשר פירשו בספר הזוהר ויועיל שלא תמות כלומר אך ייסורין לא יעדרו ממך אפס כי נאץ נאצת עליך את אויבי ה' הם הרשעים שנתת להם פתחון פה לדבר עליך ואשר נאץ נאצת שהוא על האשה ועל מיתת בעלה והחילול ה' דבר גדול הוא שיועיל הוידוי להעביר הקטיגור ולהחליף מיתתך בילד היולד לך ממנה כי מות ימות כלומר במקום מות שלך ימות הוא ולהורו' כי גם מיתת הילד מכפרת על הריגת אוריה אמר כי הבן הילוד כו' כי מה בא הגם לרבות אך יאמר גם זה ימות כאשר מת אוריה כלומר כי גם זה לעומת זה הוא ואלו היה הילד חולה כבר היה אפשר לחשוב כי מאז גזר הוא יתברך מיתת הילד תחת העון ובמה יודע כי הוידוי אשר התודה דוד העביר המיתה ממנו אל הולד במה שהנער היה בריא ולא ניגף עד לכת נתן אל ביתו שמורה שעתה נתחדש הדבר שהוא כי על ידי הוידוי אומר הילד תחת אביו וכן הוכר כי מה' יצא הנגף ההוא במה שמיד הכביד כי ויאנש וזהו ויגוף ה' כו' והעד כי מיד ויאנש:

פסוק טז

ויבקש דוד כו'. הנה הל"ל מאת האלהים. ב' אומ' בעד הנער כי בעד עצמו היה לו לבקש שיכופר עונו ומאליו תבא תרופת הילד אך הנער לא חטא ועל פי דרכנו אל או' פה הנער מה שאין כן בקודם ובמאוחר כי אם הילד. ג' כפל או' ויצם צום. ד' או' דוד שהוא מיותר כי עליו הוא מדבר וגם למה נזכר בין ויצם לצום. ה' או' ובא מהיכן היא הביאה ולהיכן בא ומה צורך בהודעתה וגם מלת ולן תראה מיותרת. ו' למה רחץ וסך והוא אבל. ז' על מה היתה ההודאה וההשתחויה בית ה' ואדרבה אין לו רק להצדיק את הדין. ח' אומרם אליו בעבור הילד חי צמת כו' שהראוי יאמר בעוד הילד חי ולא בעבור. ט' שמשיב על הצום ולא על הבכי וגם יש כפל בלשונו. י' אומרו ויבא אליה וישכב עמה שהוא ענין א' כפל. י"א אם ה' אמר אליו הנה בן נולד לך שלמה יהיה שמו הוא יהיה איש מנוחה

ושלום והשקט יהיה בימיו למה אחר הקרא שלמה כאשר ייעד הוא שלח לקוראו ידידיה בעבור ה'. י"ב למה לא נקרא עוד אח"כ ידידיה כי אם שלמה.
אמנם הנה ידוע מחכמי האמת כי איש כי ימות לו ילד בעונו לא תכרת הנפש ההיא אשר לא חטאה בעון אשר הולידה כי הן כל הנפשו' לו יתברך הנה כנפש האב וכנפש הבן הנפש החוטאת היא תמות אך הוא כי הוא יתב' שהכל צפוי לפניו ידע את אשר יחטא ראובן ומקדי' ונותן לו בן אשר נפשו בו חייבת מות על אשר חטאה בגלגול הראשון ובהעוות ראובן ינוכה עונו במיתת בנו אשר בצערו אשר יצטער ונפש הבן פורעת חובת הראשון נמצא כי נעשים ב' דברים בבת אחת. ונבא אל הענין והוא כי הנה בשמוע דוד כי ימות הילד בעונו אמר בלבו הן אמת שבמות הילד וכופרו כאחת עוני ועון נפש הילד אך טוב טוב הוא אם אפשר לתקן זה וזה שיחיה הילד ויכופר עוני על כן אם אמרתי לצום ולבכו' ולהתפלל על עוני הלא לא יועיל לחיות הילד כי עון של עצמו אינו נמחק והוא בעונו ימות על כן אמר לבקש **את האלהים בעד הנער** שהוא את מדת הדין אשר הוא בעד הנער שהוא אשר חטאה נפש הילד לא עודנו ילד כי קטן היה ואינו נענש כי אם אשר חטא מאז נקרא נער והלאה בפעם הקודמת ובעד עון הנער מצד עצמו ויצם וגם על עון דוד עצמו צם גם כן.
וזהו דוד צום ולא בלבד התענה ביום כי אם מבעוד יום קבל התענית ולן בתעניתו הלילה וזהו ובא ולן כי בצו' הנז' בא מהיום ולן בו כי קבלו מבעוד יום נמצא מתחיל ממקצת היום ובא בצום שהתחיל ולן בו ובלילה ההוא גם כן ושכב ארצה והנה עבדיו חשבו כי אחר שמיתת הילד הוא תועלתו לכפרתו והמה ראו כי היה מתפלל וצם על הילד שיחי' אמרו בלב' אין זה כי אם שהעולה על רוחו הוא כי בזכו' שמתפלל על חיי הילד לכפר בעד אשר חטאה נפשו בגלגול הראשון הוא יהיה נענה תחלה וה' יכפר גם לו ועל כן במות הילד אשר התפלל עליו ולא שוה לו.

פסוק יח

אמרו עתה אם נאמ' לו **מת הילד ועשה** הרעה באו' כי אחר שלא הועיל לכפרת הילד להחיותו הלא יענש כי היה סיבת מיתתו אז לפחות לא יכופר בזה עונו על כן בראותם שקם ויאכל לחם ביודעו **כי מת הילד** אז אמרו לו בעבור הילד חי צמת ותבך לומר הנה בעבור שיהיה הילד חי צמת ותבך כי לא צמת על עצמך ולא נענית כי מת ועתה שמת שהיה נראה שצר לך על מיתתו בל תחשב בכלל שוחטי הילדי' קמת ותאכל לחם אז אמר להם לא הבנתם הדבר כי הנה במות הילד ידעתי כי יכופר עוני כי על כן הודה והשתחוה לה' בית ה' אך מה שהייתי צם ובוכה בעוד הילד חי היה להרויח שני דברים

שיכופר עוני ושיחיה הילד שעל כן היו הצומות כפולים וזהו אולי יחנני ה' שהוו על הנוגע אלי וגם וחי הילד אך עתה הנוגע אלי כבר נתקן כשאר ענין הילד ומה אוכל לתקן לו וזהו למה זה כלומר לנוגע לזה שהוא הילד שהזכרתי אני צם ואם אמרתי להתפלל שישוב לבא אלי האוכל להשיבו עוד כבר פרע חובו במיתה הזאת ונח מלשוב להתגלגל עוד וכ"ש שאפילו אם ישוב לא ישוב אלי לי לבן כי יותר אדבק אני אליו בלכתי שם מאשר ידבק הוא בי כי אני הולך אליו מחמת הקורבה שבא ע"י ומה גם כי גם כי ושוב יהיה לאחר ולא ישוב אלי כי טוב לו ליתקן על ידי זולתי מע"י שהבאתיו על ידי חטא וזהו אני הולך אליו והוא לא ישוב אלי ועל מה שקם מהארץ וירחץ ויסך שהם דברים האסורי' לאבל וגם מלך אינו יוצא מפלטין שלו והוא יצא הנה יש מהמפרשים אמרו כי לא חל עליו אבלות כי לא השלים ל' יום אך יקשה לזה מאמרם ז"ל מנין שאבל אסיר בתשמיש שנאמר וינחם דוד את בת שבע אשתו ויבא אליה דמשמע הא דבאבילות אסור ויתכן כי דוד לא נהג אבילות בפני העם פן יאמרו שבנו היה והוא עשה בסתר ולא נודע לכל כי בא אליה ותהר לו או היו מסתפקים בדבר אם היה בן ט' לראשון או בן שבעה לדוד אך היא עכ"פ חייבת להתאבל ועל כן תלה האבלות בה ואמר וינחם דוד את בת שבע אשתו ויבא אליה כי היא היתה נוהגת אבלות בפרסום אך אדרבה להסתיר דבר בפני העם רחץ וסך וקם והלך בית ה' כו' ועל כן למדו מאבלותה שבגלוי דין איסור לאבל תשמיש המטה:

פסוק כד

וינחם כו'. ידוע מרז"ל כי התפלל דוד שהבן המולך תחתיו יהיה מבת שבע למען יודע כי נמחל עינו עוד נאמר בדברי הימים שהבן אשר ימלוך תחתיו שלמה יהיה שמו. ונבא אל הענין והוא כי היה בלבו תאות הולד בן זכר מבת שבע ולקרא **את שמו שלמה** כי אותו בחר להמליך תחתיו והנה אחרי מות הראשון ויבא אליה להוליד את אשר ימלוך תחתיו וחש פן תלד נקבה עתה ותתארך זמן ביאת הבן ההוא לעולם על כן עשה כעצת שמואל בגמרא הרוצה שיהיו בניו זכרים יבעול וישנה כך עשה דוד וזהו **ויבא אליה וישכב עמה** כי בעל ושנה וע"י כן **ותלד בן ויקרא את שמו שלמה** כאשר ייעד הוא יתב' שיקרא כה המולך תחתיו כי שלום ושקט יהיה בימיו עוד אחשוב כי למה שמאברהם עד דוד היו י"ד דורות ושלמה ט"ו שהיתה לבנה במילואה על כן שם דוד עולה י"ד ושם שלמה ט"ו במספר קטן ואמר כי לא בלבד ה' הוא שם הרחמים אהבו כי אם גם מדת הדין וזהו וה' אהבו שהוו' הוא ובית דינו ולהורו' כי כן שלח ה' את נתן הנביא לקרא את שמו ידידיה בעבור ה' שעולה י"ז במספר קטן כאשר עולה ידידיה וזהו בעבור ה' נמצא כי בין שלמה

שעולה ט"ו וידידיה שעולה י"ז הם ל"ב והוא מספר וה' שהוא ל"ב להורות בשני שמותיו אלה כי וה' שהוא הוא ובית דינו אהבו:

פרק יג

פסוק א

ויהי אחרי כן כו'. הנה ארז"ל על מאמר דוד ואת הכבש ישלם ארבעתים שכן היה לו מיתת הילד ואבשלום ואמנון ותמר ובזה יאמר ויהי אחרי מות הילד היחל ענין אמנון במה כי **ולאבשלום בן דוד אחות יפה** כו' ויהיה כי הנה ארז"ל כי תמר ואבשלום היו בני יפת תואר אלא שתמר נולדה מביאת המלחמה ושעל כן היתה מותרת לאמנון כי על כן אמרה דבר נא אל המלך כי לא ימנענו ממך אך אבשלום היה אחר שהביאה אל ביתו והיתה לו בתורת אישות ובזה יובן אומ' **ולאבשלום בן דוד אחות יפה** כו' לומר כי הוא יקרא בן דוד שנולד מביאת אישות אך היא לא תקרא בת לדוד גם כי ממנו היא **ויאהבה אמנון בן דוד** כלומר מה שהיא לא תתייחס אחר דוד ואלו רצה היה יכול לקחתה בהיתר והנה עצת עשות עצמו חולה היה על לבו אך לא לעשות הדבר ע"י אביו שהוא ישלחנו אליו כי לא עלה על דעתו לשום את אביו סרסור לדבר עבירה כי אם להתחלות ולשלוח הוא אחריה ועל כן ויצר לאמנון להתחלות בעבור תמר אחותו באומרו כי בתולה היא ולא תצא מביתה כי ישלח אחריה ודרך אחרת היה נסתר מנגד עיניו וזהו ויפלא בעיני אמנון לעשות לה מאומה עד שפגע בפגע רע יועץ בליעל שיעץ אותו לעשות ע"י אביה כי במצותו תבא אליו כאשר היה וסיפר שאמר לו מדוע אתה ככה דל כו' בבקר בבקר והוא כי דרך החולי' להקל החולי לעת בקר ולהכביד בערב אך זה היה בהפך שהיתה חולשתו יתירה בבקר ואילו היה בקר אחד הלא יאמר מקרה הוא מקרה לילה אך היה בקר אחר בקר וז"א מדוע אתה ככה דל כלומר מה נשתנה חלייך ודלותך משאר חולים שאתה נראה דל וחלוש בבקרים הפך שאר חולים הלא תגיד לי כלומר אולי מאהבת אשה שעל כן לא תישן בלילות ואם תישן מהרהורא תראה קרי בכל לילה ועל כן אתה דל וחלוש בבקר בבקר אז גלה לו ואמר את תמר כו' אני אוהב אמר לו שכב כו' ובא אביך כו' כי לא תמרה את פי אביה מלבא ולהמתיק הדבר למה חפץ בה אמר שיאמר לו למען אשר אראה ואכלתי מידה כלומר כי עצבון חולי מונע תאות המאכל וע"י אשר אראה ביופיה אקנה שמחה מה וידיה תבצענה שתתן לי בידה ואהנה לבא בי תאות מאכל וזהו ואכלתי מידה אך אמנון לא הזכיר לאביה הנאת הראות לומר למען אשר אראה פן ישית

אביו בלבו מקרא שכתוב וראית בשביה אשת יפת תואר וחשקת בה כי עין רואה ולב חומד פן יהיו איברים גומרי' על כן לא אמר לו רק ואברה מידה:

פסוק יב

ותאמר לו אל אחי כו'. הנה מלת אל מיותרת והפך המכוון והראוי יאמר **אחי אל תעננ**י ב' מהו הכפל **כי לא יעשה כן בישראל אל תעשה את הנבלה הזאת**. ג' כי בכלל האמור הוא אומרו ואתה תהיה כאחד הנבלים. ד' אומרו כי לא ימנעני ממך אם הוא פטומי מילי או אמת ה' אומרו אל אודות הרעה כו' כי אומרו אל אודות הוא בלתי מובן והראוי יאמר גדולה הרעה זו מהאחרת. ו' כי הלא אדרבה גדולה היתה האחרת מזאת כי הית' עבירה וזו אינה עבירה אך יאמר הנה אף אם לא היית אחי אין ראוי תעננ**י** וזהו **אל אחי אל תעננ**י או יאמר הלא אמרת לי שכבי עמי אחותי והנה לאמר לך כי תעבו' בערות אחותך לא תגלה אינו כן כי הנה אל אחי אתה אך עכ"ז אין לך לעשות הרעה הזאת כי אם לבל תפגום אותי מבתולי תעננ**י** שלא כדרכי אין ראוי וזהו **אל תעננ**י **כי לא יעשה כן בישראל** ואם כדרכי **אל תעשה את הנבלה** הזא' כי חרפ' היאגם לי גם לך.

פסוק יג

כי **ואנ**י **אנה אוליך את חרפת**י וגם תהיה כא' הנבלים בישראל ולא אמר נבל בישראל וגם ננקדה האל"ף בפת"ח שהוא כאומרו המיוחד שבנבלים יאמר כי הנה הראשון שעשה הנבלה הזאת היה שכם בן חמיך שעשה נבלה כזו בישראל ואתה תדמה לו בנבלה זו שתהיה כמיוחד שבנבלים הוא שכם והנה הוא לא מישראל היה ולא יאשם כ"כ אך אתה תדמה למיוחד שבנבלים בהיותך מישראל ועוד כי למה תהיה שביק היתרא ואכיל איסורא שאנשא לך כי אם שלהיותי מביאת המלחמה טרם תתגייר אמי ימאן אביך שתקחני כי איני לפי כבודך הנה יצא עתה דבר **אל המלך כי** להיות עתה שבערה בך אש אהבתך עמי לבל תסתכן בל ימנעני ממך כמדובר מרבותינו ז"ל כי מותרת היתה לו כי מביאת גיות במלחמה היתה ולא אבה כו' ויענה שלא כדרכה לבל תתפגם מבתוליה באומרו כי ינוח יצרו בזה ולא שוה לו כי אם גם וישכב אותה כדרכה.

פסוק יד

אז וישנאה אמנון כו' והנה רז"ל אמרו כי גדלה השנאה על שקשרה לו נימא ועשאתו כרות שפכה ואפשר לדבריהם נרמז במה שחזר ואמר כי גדלה השנאה וגם בהיות גדלה בחסרון וי"ו לרמוז זה כי במ"ק עולה גדלה השנאה כמו שקשרה לו נימא ולפי הפשט יהיה כי בטל דבר בטלה אהבה ותאמר אל אודות כו' לא אמרה זו רעה מהאחרת כי אם אל אודות לומ' הנה הפכת ללענה משפט כי הלא משפט האונס את הבתולה הוא שלא

יוכל לשלחה כל ימיו נמצא כי אין השילוח סיבה נמשכת מהאונס כי אם הפכה וזהו אל אודות כו' וסיבת הרעה הגדולה הזאת נמשכת מהאחרת ופי' אשר עשית עמי לשלחני לומר אשר עשית עמי שאנסתני יגרום לשלחני כלומר כי אדרבה לא יוכל לשלחה כל ימיו אמרה תורה או יאמר הנה אהבה שהיא תלוי בדבר בטל דבר בטלה אהבה נמצא כי ביטול האהבה נמשך מהיות תלויה בדבר אך לא יספיק היות תלויה בדבר אלא לבטל האהבה בביטול הדבר אך לא להגדיל שנאה ומה גם יתירה על האהבה ובזה תאמר אלו לא היה רק העדר אהבה החרשתי באמרי כי סבת העדר אהבה היא מחמת הביאה שבה בטל דבר על כן בטלה אהבה אך להיות גם שנאה גדולה ויתרה אין סיבת זו הביאה וזהו אל אודות וסיבת הרעה הגדולה הזאת שהיא שנאה גדולה נמשכת מהאחרת שהוא אשר עשית עמי שהיא הביאה להמשיך לשלחני שהיא השנאה הגדולה והנה דברי טעם היו לאזן שומעת אלא שלא אבה לשמוע לה:

פסוק יח

ועליה כתונת כו'. הלא יראה כטענו חטים והודה לו בשעורי' באו' **ועליה כתונת פסים כי כן** תלבשנה מעילים אמנם הנה רש"י ז"ל כתב בביאור התורה כי כתונת ומעיל אחד הם כמין חלוק אלא שכתונת הוא תחתון ומעיל הוא מלבוש עליון והוא מרז"ל שאמרו את כתונת הפסים זה תחתון אשר עליו זה מלבוש עליון ובזה יאמר ועליה כו' לומר כי הנה דרך הכתונת להיות מפסים אך לא המעיל שהוא העליון אין דרך לעשותו מפסים אמר כי **עליה כתונת פסים** ואל תתמה כי כתונת שהוא כמין מעיל אין דרך לעשותו מפסים אלא כשהוא למטה שנקרא כתונת ולא כשהוא למעלה הנקרא מעיל כי הלא כן תלבשנה **בנות המלך הבתולות מעילים** כי כמו שלובשים שאר נשים המלבוש הוא כשהוא נקרא כתונת שהוא למטה כן תלבשנה בנות המלך כשנקראים מעילים שהוא למעלה דהיינו מפסי' והכונה כי כל מי שיראנה בכתונת פסים על לבושיה יכיר כי בתולה בת המלך היא והולכת יחידה בשווקים וברחובות כדאי בזיון כי אין דרך שאר נשים ללבוש על לבושיהם כתונת פסים ואז לא שבה בית אביה כבראשונה רק בית אבשלום אחיה:

פסוק כא

והמלך דוד כו'. לא אמר ויחר אפו כי אם ויחר לו והוא כי חרה על הנוגע לו כי בזה יתעורר ויזכר בעם ענינו עם בת שבע כי לא יבצר מליצני הדור מלדבר ולומר שאמנון מאביו למד ועל כן לא מצא טוב משתיקה ואבשלום נטר האיבה בלבו ולא דבר עם אמנון לאמר מדוע ככה עשית פן מהרעה אשר ידבר ימשך יכנסו אנשים ביניהם ויתווכו שלום

וזהו למרע ועד טוב שהוא פן מהרע יבא אל הטוב והוא אינו חפץ בזה כי להמית בלבו כאשר הוכיח סופו:

פסוק כד

ויבא אבשלום כו'. לבל יורגש כי לבו היה על אמנון היחל במלך ולא הזכיר את אמנון להסתיר דבר עם שידע כי המלך לא ילך עשה לבא מענין לענין לומר אחר שאינך הולך ולא ילך נא אתנו אמנון כמתמיה כלומר אם אינך הולך האם לא ילך אתנו במקומך בנך הגדול כאומר דבר שודאי הוא שילך ויהיה תימא אם ימאן המלך בדבר ויך לב דוד אותו כי הרגיש הענין ועל כן השיב למה ילך עמך הפך התמיהא שלו על העדר ההליכה עד שויפרץ בו עד ששלח עמו כל שאר בניו באו' כי לא יעשה לו דבר בהיותו בקרב אחיו ולא שוה לו כי המיתוהו נעריו קבל עם ובאה השמועה כי המית את כל בני המלך ויען יונדב כי לא כן היה כי אם אמנון לבדו מת ויברח אבשלום וישא הנער הצופה את עיניו וירא והנה עם רב הולכים מדרך אחריו שהוא כי רדפו אחריו ואח"כ היו הולכים מהדרך שהיו הולכי' אחריו כי שבו מלרדפו לבא העירה אז אמ' יונדב אין זה כי אם שבני המלך באו ושבו הרודפים ויבאו אחר בני המלך לשומר' בדרך לבל השליך החבל אחר הדלי ויהי כן כי ויהי ככלותו לדבר והנה בני המלך באו:

פסוק לט

ותכל דוד כו'. ראוי לשים לב מה ענין אומרו **לצאת אל אבשלום** שאם הוא לצאת דוד מעירו ללכת אליו אל תלמי מלך גשור לא יעלה על לב אך הנה כל המפרשים פה א' מסכימים כי באו' ותכל דוד הוא כאו' ותכל נפש דוד שאל"כ לא הי"ל ותכל לשון נקבה והוא כפסוקים רבים החסרים תיבה כאו' בראשית ברא אלהים שהל"ל בראשית הכל ברא וכן שנת לעיני עושה רע מאת ולפי זה אחשוב יאמר ותכל נפש דוד וכל כך גדלה התאוה עד היותה כבאה לצאת ממנו אל אבשלום והטעם כי נחם כו' והוא אשר ידענו כי האדם מתנחם על המת ולא על החי כמאמרם ז"ל וימאן להתנחם וזה יאמר ותכל נפש דוד כמעט לצאת בשביל אבשלום אך **ניחם על אמנון** ולמה **ניחם על אמנון** ולא על העדר אבשלום אשר הרגו לז"א כי מת לומר כי אמנון מת ועל המת אדם נחם מה שאין כן על החי ועל כן לא נחם על פרידת אבשלום ולרמוז אל יציאת הנפש כמי שאינה לא נכתבה מלת נפש ותשאר על פה כמי שאינה:

פרק יד

פסוק א

וידע יואב כו'. הנה מיראת יואב פן ישיב המלך את, פניו לא הלך בעצמו לדבר עם המלך כי אם ידבר הוא אליו את כל הדברים אשר שם בפי האשה ההיא הלא יראה כמלמד דעת את המלך על כן התחכם לעשות ע"י אשה כי יניחנה לדבר דבריה עד יתמם מה שלא יעשה ליואב כי יגער בו ולא יניחנו לגמור כל דבריו אם לא יערב לו להשיב את נדחו ואשה חכמ' בחר לו מתקוע' וישם את הדברים בפיה ולמען הגזים הדבר ספר' על עצמ' כמעשה אמנון ואבשלום למען בפיו יאמר כי רע עליו להמית איש בשביל הכותו את אחיו כאשר יבא באופן יהיה לה לפתחין פה לומר כי אם כן למה על שהכה אבשלום את אמנון מבקש לאבד את אבשלום.

ולבא אל הענין ראוי לשים לב אמרו כדבר הזה שהל"ל הדבר הזה. ב' או' ותאמר האשה התקועית כו' ואינו מספר מה אמרה וחוזר אומר ותאמר פעם שנית. ג' כי קודם דברה דבר הוא הנפילה אל אפיה וההשתחויה ולמה הקדי' ואמר ותאמר האשה התקועית אל המלך ואחר כך ותפיל על אפיה ארצה ותשתחו. ד' איך יצדק אומרו אבל. ה' כפל או' אשה אלמנה וימת אישי כי הכל אחד ואם הוא פירוש היה לו להפך ולומר מת אישי ואשה אלמנה אני. ועוד כי מי לא ידע שהאלמנות היא מחמת מות אישה. ו' אומרו ויכו בויו"ו ולא אמר ויכה כמשפטו. ז' כי מה הוא התרעומת כי למה לא יומת אם המית את אחיו שהאם לבלתי כבות גחלת אישה ינקה הרוצח ולא עוד אלא שהשיב לה המלך כי הדין עמה והלא אם במזיד הכהו רוצח הוא. ח' אומרו עלי אדוני המלך העון כו' כי אם בנה חטא איך יהיה עליה העון. ט' או' והמלך וכסאו נקי מי לא ידע שהמלך נקי. י' באומרו המדבר אליך כו' למה שינה עתה מבפעם הראשונה. י"א אומרו יזכר נא המלך את ה' אלהיך האם שוכח היה המלך את ה' אלהיו חלילה. י"ב אומרו מהרבות מהו הרבוי הלז אשר לגואל הדם. י"ג שאחר אומרו גואל הדם לשון יחיד אומר ולא ישמידו לשון רבים י"ד אומרו חי ה' אם יפול משערת כו' איך יחליט הפיטור ואולי בב"ד ימצא חייב. ט"ו אומרו ולמה חשבת כזאת כו' היכן חשב דוד רעה על עם ה'. י"ו קשר אומרו מות נמות אל הקודם. י"ז למה כפל מות נמות. י"ח אומרו וכמים הנגרים כו' שיראה חלילה שהמתים יאבדו כמים הנגרים ארצה אשר לא יאסתו והוא הפך האמור והפך אומרו וחשב מחשבות כו'. י"ט אומרו לא ישא אלהים נפש והלא כבוד ה' יאספם. כ' אומרו ותאמר שפחתך אדברה נא כו' מי לא ידע שאם לא אמרה בלבה לדבר שלא דברה. כ"א הכנסה בשפחה וצאתה באמה. כ"ב שאחר שהודה לה ואמר חי ה' כו' איך אומרת

היא אולי כו' כמסתפקת. כ"ג אומרו כי ישמע כו' להציל אותי ואת בני כי אחר שגלתה הנמשל למה חוזרת אל המשל. כ"ד או' יהיה נא דברך למנוחה מה היא המנוחה הזאת שאם עשות מבוקש' הל"ל מנוחה ולא למנוחה וגם מי לא ידע כי יהיה למנוחה. כ"ה או' כי כמלאך ה' כו' איך נתינת טעם אל היות דברו למנוחה הוא היותו שומע טוב ורע ומה ענין היותו כמלאך ה' לענין השמיע טוב ורע. כ"ו אומרו ה' יהי עמך אין ברכה זו מתייחסת אל הענין. כ"ז אומר למען סבב כו' ולמה לא עשה ע"י עצמו:

פסוק ב

אמנם הנה רצה יואב תאמר אל המלך משל יענה עליו המלך בו גיזר' שאחר כן בשמוע הנמשל יהיה בעיני עצמו כאשם אם לא יעשה מבוקשה שהוא להשיב את אבשלום בנו ולבלתי יראה המשל כמו אכזב צוה לה ואמר התאבלי נא שתקנה בעצמך דרך אבלות ועצבות למען שבלכתך אל המלך תהיה תכונה הוראת עצבות בעצם בל תכזיב מראיתך את דברי פיך ולבשו בגדי אבל בלבוש ובעור בשרך אל תסוכי וגם בגופך ולא תתראי בצהיבות פני' כי אם כאשה עצובת רוח אשר זה ימים **מתאבלת על מת** ובאת אל המלך ובחכמתך תבא אל המלך ותמציאו המצאה כמשל אל ענין אבשלום לבא אל הנמשל שהוא המכוון וזהו ודברת אליו בדבר הזה כי תדברי משל כדבר המאורע הזה של אבשלום לבא ממנו אל הנמשל ואח"כ ראה כי אולי לא תדע להמציא משל ומליצה צודק בעצם על כן ראה להמציא הוא המשל ולסדרו בפיה וזהו וישם יואב את הדברים בפיה ושמא תאמר אחר שהוא משים הדברים בפיה מה צורך אל אשה חכמה תקועית כל אשה תוכל עשוהו לז"א ותאמר האשה התקועית אל המלך לומר כי לא כל אשה שיסדרו לה הדברים תשכיל לדבר לפני המלך ולא תתענה ממוראו להחסיר או להעדיף דבר הסותר המכוון על כן הוצרך תקועית שהיא חכמה וז"א וישם יואב את הדברים בפיה ועכ"ז ותאמר הדברים להיותה תקועית מה שאין כן זולתה למה שהוא אל המלך כי זולתה תתבלבל דעתה בהתיצבה לפני מלך ולא תאמר הדברים כסדרן והתחיל לספר גופא דעובדא איך היה לה לפני המלך כי ותפל על אפיה ותאמר הושיעה המלך והנה המלך בראותו אותה בבגדי אבל וכעצובת רוח **כאשה זה ימים** מתאבלת לא חשב שהוראות דכדוכה היו מחמת אבלות כי מחמת איזה עושק שהיו עושים לה עשתה הוראות יגין ואנחה.

פסוק ה

על כן אמר לה מה לך כלומר מה היא צרתך שעליה תראני הוראות דכדוכך כאבלה על כן השיבה ואמרה **אבל אשה אלמנה** כו' לומר לא כעולה על רוחך שבגדי אבלות אינן

מחמת מיתה כי אם מחמת צרה כי **אבל אשה אלמנה אני** ומחמת אבלות הוא כי **אשה אלמנה אני** ואחר כך אלמנותי מהראשון וימת אישי השני ולשפחתך שני בנים אחד מכל אחד וינצו שניהם בשדה שהוא מחלוקת ומריבה בלי הכאות ולהיות שאין מציל ומפייס אותם לתווך שלומם נמצא כי אחרי כן באו עד הכאות ומהכאו' עד המית זה את זה וזהו וינצו ומזה ויכו ומזה כי גם וימת אותו ועל פי דרכה רמזה אשמת דבר על המלך שירגיש בו שיודעו הנמשל והוא כי מה שמהריב על שאין מציל ועוש' שלום ביניהם נמשכו מכות ומות למשל לא יפלא כי בשדה היה במקום שאין אנשים ומינה כי במקום שיש אנשים כאשר בענין אמנון ואבשלום כי לא בשדה היה ריבם ומשטמתם כי אם במקום שהיו אנשים ואם בריבם היו באים אנשים לעשות שלום כאשר ענה את אחותו לא היו נמשכות מכות ומות אחרי כן וז"א ויכו בוי"ו לומר רמז אל הנמשל שלא המכה הכהו כי אם הרבים כי אם מתחלה היו אנשים מתווכים שלום לא' היה הא' מכה רעהו אחרי כן ואמר הא' את האחד ולא אמר אל אחיו לרמוז כי יחידים היו כי זה אחד לאביו וזה אחד לאביו מעין הנמשל כי כל אחד מהם אחד לאמו ועתה קמה כל המשפחה לאמר תני את בנך ונמותתהו כלומר נמיתתהו אנחנו ולא ב"ד כלומר כי לא היה בעדים והתראה.

פסוק ח

אז **ויאמר המלך אל האשה לכי לביתך** כו' לומר הלא תאמרי כי מתקוממים עליך שתתני את בנך **אני אצוה עליך** שלא יצרו אותך כלומר אך על בנך איני אומר דבר כי ראוי לחקור על מעשה שהיה איך היה אם יתחייב מיתה אם לאו ותאמר האשה התקועית הלא יראה מדבריך שרצונך לחקור אם יש בבני עון המחייבו מיתה על זה אני אומרת כי א"צ לחקור כל זה כי עלי אדוני המלך העון ועל בית אבי ובהמנעו לא יהיה קולר דם נקי על המלך ועל כסא מלכותו כי דע לך כי המלך וכסאו נקי כי אין קימת המשפחה על היות בני בן מות מן הדין אז בשמוע המלך כי קימת המשפחה קלה היא שאינה על היות בנה חייב מות בב"ד

פסוק י

אז אמר המלך אם כן איפה **המדבר אליך והבאתו אלי ולא יוסיף** כו' והכונה בנמשל היתה כי מלבד שלא היו עדים והתראה לא הרגו אבשלום כי אם נעריו ואין שליח לדבר עבירה אז ותאמר יזכר נא המלך כו' והנה יש מפרשים שאמרה לו הנה אמרת דבור בלבד ורצוני היא שתזכיר את ה' בשבועה וכך עשה שאמר חי ה' אם יפול משערת בנך ארצה והנה לפי זה לא היה לך לומר יזכר כ"א יזכיר ועוד כי מי זה יערב אל לבו לאמר למלך השבע לי על אשר דברת פן לא תתקיים ועוד כי מה שאמר בתחלה אינו זה שנשבע עתה

כי בתחלה לא הזכיר את בנה כי אם איתה ועוד כי אולי יחקור המלך הדבר וימצא בנה חייב איך תשאל ממנו שישב' לה אך אמר' מה שאמרתי שבני אינו חיי' בדין והבטחתני למונעם מלגעת כי הנה זה היה אם אימתי היה מהתחייב בדין אך אינו אלא ע"ד ההורג שוגג כי יחם לב גואל הדם כך עם היות שאינו חייב בדין יראה אני פן יחם לב קרובי המת להמית את זה וגם בקשה יזכיר המלך את בנה ולא אותה בלבד כאשר עד כה שאמר אצוה עליך **ולא יוסיף עוד לגעת בך** על כן פירשה דבריה והקדים לו למען יכמרו רחמיו לאמר וזכר נא כו' והוא לומר אין מכיר צרת זולתי אם לא מי שעברה עליו כאותה צרה ועל כן אמרה יזכר נא המלך את ה' אלהיך כלומר כי לילא ה' אלהיך שראה בצרתך מרודפיך מה גדלה צרתך וכמאמרו ית' אנכי ה' כו' אשר הצלתיך מיד שאול כלומר לכן אתה תרחם על הנרדף ותגדל אימתי מהרבות גואל הדם לשחת כלומר מק"ו כי אתה היית נרדף והגעת עד פרק המיתה עם היות שלא הרגת את קרוב לרודף שיחם לבבו קל וחומר במקום שיש גואל הדם כנדון זה וז"א מהרבת כו' לומר מוראי הוא מחמת הרבות חמת גואל הדם לשחת על רדיפת רודפיך שרמזתי לך על כן יראה אנכי פן ישמידו את בני ועל כן נכנסה בלשון יחיד באומרה גואל הדם ויצאת בלשון רבים ולא ישמידו אך הוא כי תחלה לא דברה על נושא שלה כי אם על מציאות רבוי אימה שיש למי שהוא גואל דם על רודף מחמת קנאה כאשר לרודפים את דוד ואח"כ דברה על ענינה שיראה פן ישמידו את בנה בני המשפחה אז בשמוע המלך כי אין בנושא דין מות כי אם אימת גואל הדם כי יחם לבבו מעון ההורג שוגג אז ברור מלל ונשבע חי ה' אם יפול משערת בנך ארצה אז כהתימה המשל ותשמע מענה טוב מאת המלך.

פסוק יג

אז גלתה הנמשל ותאמר ולמה חשבת **כזאת על עם אלהים** שמבלי היות בני בן מות בדין ירצו המשפחה לכבות גחלת הנשארה אך למשל היה וענין הנמשל הוא כדי שידבר המלך אשר דבר במשל למען תפוש אותו בדברו לעשות המבוקש והוא כי **ומדבר המלך הדבר הזה** במשל לרחם על נפש ההורג הוא כאשם על בלתי השיב את אבשלום נדחו על שעל ידו נהרג אחיו שהוא מעין המשל והוא כאשר כתבנו כי מלבד שלא היו עדים והתראה גם לא הרגו הוא כי אם נעריו ואין שליח לדבר עבירה ושמא תאמר כי טוב דלשחיל למטרפסיה בהאי עלמא לתיקון נפשו ולא יפטר בלא כלום כיון שעל צוארו דם נפש.

פסוק יד

לזה אמרה **כי מות נמות** כו' לומר הלא דרך ה' לתקן נפשות החטאים על ידי גלגולים שמביא את נפש האדם פעמים שלש כדי לתקנה שאם בשתי הפעמים אינה מתקבלת למעלה מפאת חלאתה תתום בשלישית ותקובל ברצון ותדבק במקורה וזהו **כי מות נמות** מיתה מיתה שהם השני גלגולים ואחרי כן בשלישית נהיה נשאבים בקדושה העליונה **כמים הנגרים ארצה אשר לא יאספו** כי תשאב אותה הארץ כן אחרי השתי מיתות נהיה בשלישית נשאבי' ונבלעי' ודבקי' בקדושת ארץ העליונה **כמים הנגרים ארצה** שתשאבם ותבלעם הארץ כי לא תשאר בנפת חלאה המעכבת לידבק למעלה וזה מוכרח בלשון ממה שלא נאמר כמים אלא וכמים שיורה שאינו חוז' אל מות נמות האמור לומר שאחר שנמות נהיה כמים הנגרים אלא שמות נמות ונהיה עוד אחרי כן **כמים הנגרים ארצה אשר לא יאספו** כך אח' שישאבו למעלה לא יאספו עוד בעה"ז כי לא יצטרכו לכך אך לומר כי לא יתכן הוא ית' הנפשות ומה גם של רשעים כאבשלום ודומים לו וישרפם בגהינם ויאבדם לא כן היא כי הנה **לא ישא אלהים נפש** כי לא ישרפנה ויאבדנה ויהיה ישא לשון שרפה ואיבוד כד"א ישאני עושני וישאם דוד כי אפילו מי שיראה שהוא נדח ונגעל מאתו ית' על רוב עיניו חשב מחשבו' והמצאות בגלגולים יתרים על הג' הנאמרי' עד שיקובל לפני קונו ולא ישאר נדח לעולם ולא אמר וחושב מחשבות כי אם וחשב כי לא בזמן הרשיע הרשע חושב המחשבות לתקנו כי אם מתחלת ברייתו של עולם חשב המחשבות לתיקון הנפשות כולן וכונת אמריה תאמר על אבשלום שלא יסתיר פניו ממנו וירדפנו למרק עונו כי הלא לאלהים תיקונים וגלגולים לתקנו.

פסוק טו

ואמרה **ועתה אשר באתי** כו' לומר אם תאמר אלי המלך למה באתי לדבר הדבר הזה שהוא משל ומליצה ולא שפתי ברור מללו כמבקשת רחמים על בנך נדחך ולא בהמצאות כוזבות אל תאשימני כי **אשר באתי לדבר אל המלך אדוני את הדבר הזה** שהיתה המצאה שקרית מה שאין ראוי לפני מלך שיורה כמהתל ומזלזל בכבודו אל תתנני למזלזלת בכבודך כי הלא אדוני אתה בעיני וז"א המלך אדוני אך היה הענין על **כי יראוני העם** מבקשת על אבשלום בנך וילעיגו לי כל הרואים העומדים לפניך באומרם מי זאת נבזית תולעת ולא איש תערב אל לבה לבא אל המלך לבקש רחמים על בנו המבלי אין אנשים חשובים בישראל החשיבה עצמה לכך על כן באתי בהמצאה זו שכל רואי יחשבו שעל נפש בני אנכי מבקשת בל יכבו את גחלתי ולא לבוז בדברי לעיני הרואים וכהתימו הענין

ויראו הנמשל בהשגה נצחת אל המלך על בלתי השיב את נדחו לא ילעיגו כי אדרבה ישבחוני כי בחכמתי כי נבונותי נצחתי אל המלך עד הודה לי להשיב את נדחו.

פסוק יז

ועוד טענה ב' ויהי כי הנה ותאמר שפחתך בלבה אם אדברה נא אל המלך להשיב את נדחו בלי משל והמצאה היה הדבר ספק אולי יעשה המלך את דבר אמתו אם לאו והתחיל' בשפחה וסיי' באמה לומר בבואי לדבר אני ונבזית כשפחה בעיני עצמי אך בשיתי שומי בטבע חלוקה שיעשה את דברי הוא כי לא בגדר שפחה וחשבני כי אם בגדר אמה עבריה כלל דבריה כי אם הייתי מדברת בלי משל היה הדבר ספק אולי יעשה אך כאשר ישמע המלך המצאתי להציל את אמתו מכף האיש הבא להשמיד אותי ואת בני יחד מנחלת אלהים

אז ותאמר שפחתך בלבה אין ספק כי **יהיה נא דבר אדוני המלך למנוחה** בנמשל שבשפחה שיציל את בני ואותי ממות הוא הכנה להיות מנוחה בנמשל שע"י כן מצאתי מקום לומר כי כאשר אמרת לרחם על בני שהכה את אחיו תהיה כאשם אם לא תרחם על אבשלום שצוה להרוג את אמנון אחיו באופן שע"י המצאה הובן ודאית מש"כ בלי המצאה ושמא תאמר במה ידעת שודאי הודתי לך להשיב את נדחי ואני לא חשבתי עד כה על נדחי דבר לז"א כי כמלאך כו' והוא כי הנה למדונו רז"ל שא' ממשמעיות מלת כי היא במקום אלא ובזה יאמר לפי אומדן דעתי הוא כי ודאי הידעת לי אלא כמלאך אלהים **כן אדוני המלך** לדעת הטוב והרע אם טוב או רע הוא השב' נדחו כי לא דברתי כי אם לפי שכלי וה' **אלהיך יהי עמך** ללמדך את אשר תבחר ותקר' לעשות כי עם היותך כמלאך אלה' גם דעת המלך לא ישיג האמת עד תכליתו כה' ית' לעד וכאשר המלך הבין כי מיואב יצאו הדברים כי לא כאלה דעתן של נשים וגם מי האשה שערבה לבא אל המלך מעצמה לבקש על בן המלך, ומה גם תקועית מארץ אחרת בלתי קרובה וידועה אל המלך ואל משפחתו ואז אמר היד יואב אתך כו' ותאמר חי נפשך כו' כי עבדך יואב כו' ושמא תאמר האם לא ידע יואב שלא יבצר ממני כי ממנו יצא הדבר ולמה לא בא בעצמו כי אם שלח אשה בהמצאה זו אל יאשם יואב בדבר זה כי הנה לבעבור סבב את פני הדבר עשה יואב את הדבר הזה והוא כי הנה עתה ע"י המשל שאמרתי נסתבב הדבר שנאחזת בדבורך כי ממה שאמרת לבלתי הניח את בני ביד קרובי ההרוג לא מצאת פתחון פה לבלתי השיב את נדחך שהרג את אחיו מה שאין כן אם היה יואב או זולתו בא בלי משל רק מתחנן לפניך להשיב את אבשלום לא היית עושה והנה ההמצאה זו לא היה יואב יכול להמציאה ולאומרה לפניך כי הלא ידעתו שלא היה בו דבר מהמשל

הזה והיה צריך לדבר מיד על אבשלום בפירוש כי לא היה מסבב פני הדבר בנושא כזה שתודה בו לרחם על הורג את אחיו לתפוש אותך בנדון שלך על כן עשה כך לשלח אשה רחוקה שתחשוב שהמצאתה אמת ותשיב לה לרחם על בנה שיהיה כמו סיבוב לתופשך בדברך שתעשה כן גם לבבך וז"א לבעבור סבב את פני הדבר שע"י סיבוב המשל תאחז בנמשל עשה יואב את הדבר הזה מה שלא היה הוא יכול לעש' אך לא להסתיר שממנו יצא הדבר כי הלא לא יפלא ממך כי שלוחה אני כי הנה ואדוני חכם כו' לדעת את כל אשר בארץ ולא יפלא ממך כי ממנו יצא הדבר ועל פיו דברתי:

פסוק כה

וכאבשלום לא היה כו' ראוי לשים לב מה זו סמיכות אל הקודם וגם אל ענין גלוחו ובניו וביתו. אך הנה ידוע כי הרואה בריות נאות חייב להלל לה' ולברך ברוך שככה לו בעולמי. ונבא אל הענין אמר כי גם אחר ששלח המלך אחרי אבשלום לא היה יכול להסתכל בפניו ואמר פני לא יראה אמר ראה מה גדל כאב המלך על אמנון ומאוס ברע הזה כי עם היות שכאבשלום לא היה **בכל ישראל להלל מאד** שהוא נאה להלל את ה' מאד ולברך ברכת הרואה בריות נאות כיותר ועם כל זה לא הוה יכול דוד להתאפק להביט אליו עם שיברך ויהלל לה' שככה לו בעולמו כי מכף רגלו כו' ושמא תאמר למה מאס בו והלא נזיר היה וקדוש קורא ה' לנזיר כי נזר אלהיו על ראשו לזה אמר ובגלחו את ראשו כו' והוא בהזכיר מאמרם ז"ל שאמר שמעון הצדיק מימי לא אכלתי מקרבן נזיר אלא פעם אחד שבא לפני בחור אחד צח ואדום יפה תואר ויפה מראה קווצותיו תלתלים והביא קרבן נזיר אמרתי לו בני מה ראית לנדור בנזיר אמר לי פעם אחת הלכתי עם צאן אבא להשקותם מים והסתכלתי במעין וראיתי בבוא' שלי וזחה דעתי עלי כי ראיתי קווצותי תלתלים על המים אמרתי אתה מתגאה חייך שאני מגלחך לשמים אז חבקו ונשקו ואמר כמותך ירבו נודרי נזירות בישראל כלומר שלא היה כנודרים שלא לשום שמים כי אם מתוך כעס ונביא אל הענין אמר אין להחזיק לו טובה על נזירותו כי אם היה להכניע יצרו כבחור הנז' אז טוב אך לא כן היה כי לא נדר לגלח שערו לשמים כי אדרבה היה מתגאה בשערו כי הלא לא להכניע יצרו היה מכוין למעט בהדר יפייו כי אם כן היה מגלח משלשים יום וכיוצא אם להשחית קווצותיו היה מכוין אך ובגלחו את ראשו לא היה רק מקץ ימים לימים אשר יגלח לא להשחית יופיו היה עושה רק על כי כבד עליו אך אדרבה היה מגדל שערו להתפאר בו והראיה כי ושקל את שער ראשו מאתים שקלים כו' באופן כי להקל מחמת כובדו היה מגלחו ולא להשחית הדרו כי אדרבה היה מתגאה בשערו ואין לומר כי היה נער ודרך נערי' לסלסל בשער' ולהתנאות

אך זה כבר גדול כי הלא ויולדו לו שלשה בנים ובת אחת ועם כל זה היה בו מעשה נערות ולא עוד אלא כי הוא היה יפה מראה והיה לו להתנאות ביופי ילדיו ולא להתנאות ביופי עצמו:

פרק טו

פסוק ב

והשכים אבשלום כו' ראוי לשים לב אם היה שואל מאי זה עיר היה מה תשובתו לומר מאחת שבטי ישראל כי טענו עיר והודה לו בשבט ומי יתן והיה משיב לו משבט פלוני אלא **מאחד שבטי ישראל** ועוד השיבו אליו ראה דברך טובים ונכוחים כו' כי הלא אם היה מספר לו טענות ריבו היה צודק לומר ראה דבריך טובים כו'. ועוד מאין ידע שלא ישמעו דבריו כי עדיין לא עמד בדין לפני המלך ועוד או' מי ישימני שופט כו' כל איש **אשר יהיה לו ריב** ומשפט והצדקתיו כי היתכן יהיו כלם זכאים והלא אי אפשר להיות כלם זכאים כי אם זה נופל וזה קם דאי אפשר למזכי שטרא לבי תרי. אמנם הנה הדבר אשר בו יתפאר הדיין הלא הוא אשר ישא פנים לבני קהלו ועמו המיוחד לו כמאמרנו על שמשון שנאמר בו דן ידין עמו כו' כי היה דן את עמו המיוחד לו הם בני שבטו כאחד משאר שבטי ישראל כי לא היה מכיר פני קהלו במשפט. ונבא אל הענין והוא בבא איש לדין לפני המלך היה מקדים ואומר לו **אי מזה עיר אתה** כלומר אם אתה מאחת שבטי יהודה עמו של המלך ישא פניך אז היה משיב האיש ואומר האם משוא פנים יש בדבר הלא **מאחד שבטי ישראל עבדיך** כי כולנו שבטי ישראל אנחנו מה לי שבט זה מזה אז היה אומר ראה דבריך טובים ונכוחים כי ככה ראוי להיות כל שבטי ישראל שוים לפני המלך אך ושומע אין לך בסברא זו ולא בלבד לפני העומדים לפני המלך כי אם גם מאת המלך עצמו ואל תאמרו כי אולי אם הייתי מלך הייתי עושה כן גם אני כי ראו עתה כי איני אומר לנסותני במלוכה כי אם מי יתנני שופט בלבד בעלמא בארץ כי הנה אין צריך לומר בהיות דין לראובן על שמעון שלא הייתי נושא פנים לאחד מבעלי דינים כי אם אפילו אם עלי שהוא על עצמי היה בא כל איש שיהיה גדול או קטין שיהי' לו ריב עלי שתובעני בדבר והיה לו משפט שיהיה זוכה בריבו עלי כי הנה הייתי רואה חובה לעצמי והצדקתיו נגדי וז"א ועלי יבא שהוא התביעתו עלי **והיה לו ריב** ומשפט שהוא שיהיה לו ריב ויהיה לו המשפט שזוכה בדין והצדקתיו שלא אשא פני עצתי כי אם אראה חובה לעצמי:

פסוק יד

ויאמר דוד לכל עבדיו אשר אתו כו'. ראוי לשים לב איך בהשיגו מהר' יכה **העיר לפי חרב** ולא תלה בהתאחר ההשגה וגם מה ענין הדיחו הרעה עליהם אך הנה אם ימהר הוא ועבדיו לברוח באופן שבבא אבשלום לירושלים יהיו רחוקים דוד ואנשיו מן העיר ולא יסתכנו בני העיר הנשארים בה אך אם ישיגם סמוכים לעיר הלא יירא אבשלום פן יתחזקו בני העיר עם דוד ואנשיו הסמוכים להם ותהי לאבשלום המלחמה מבית ומחוץ על כן יניחו את דוד עד הכות את כל בני העי' ולא ילחמו עם דוד עד הרחיקו נדוד בברחו מש"כ בהיו' דוד רחוק מהעי' שלא יסמכו בו בני העיר ולא יחוגו וינועו נגד אבשלום שעל כן גם הוא לא ישלח בהם יד וזה מאמר דוד קומו ונברחה **פן ימהר והשיגנו** בבואו העירה סמוכים לעיר שהו' כמו שכתבנו שע"י כן יכה את בני העיר בחרב ולתת סברא אל הענין בל יאמרו אחר שכל התקוממתו הוא על אביו איך יניחהו וישים פניו להכות את בני העיר לז"א **והדיח עלינו את הרעה** שהוא כי בטוח הוא שיוכל לנו כי הלא ידע מאמר ה' הנני מקים רעה מביתיך כמשז"ל כי על כן בא אל פילגשי אביו שאמר לו אחיתופל כי מצות ה' היתה ושכב את נשיך כו' ובכן יניח אותנו עד הרחיקנו ויכה את העיר כי בטוח הוא שאותה רעה תקום על ידו על אביו וזהו **והדיח עלינו את הרעה** כי הרעה ההוא שייעד הוא יתברך על ידו ידיחה מעט כי בטוח הוא עליה וביני וביני יכה את **העיר לפי חרב** לכן טוב להרחיק נדוד:

פסוק יט

ויאמר המלך אל אתי כו'. הנה יראה מרז"ל כי גוי היה הוא וכל הגתי' ולפי זה אומרו **כי נכרי אתה** הוא כמשמעו לפי פשוטו יהיה נכרי אתה שהוא נכרי אצלם אך הוא יהודי אלא שנתגורר בגת כי כבש אותה דוד כמפורש למעלה ולאיזה פירש שיהיה הכונה היא שלהיותו נכרי לא יאשימהו אבשלום אם ישב אתו בירושלים על שבא ממקומו להיות עם דוד שמנגדו וגם טענה שנית כי אינך לא ממני ולא ממנו כי **גולה אתה למקומך** ומיד תשוב למקומך ועוד טענ' לבל תלך אתי כי הלא תמול בואך נלאה מהדרך והיום אניעך ללכת ומה גם כי אני הולך באשר אני הולך בורח מהחרב ואיך אשימך בסכנה לכן שוב והשב את אחיך עמך כי חסד ואמת נחשב לכם ביאתכם גם כי תשובו לכם:

פסוק כז

ויאמר המלך אל צדוק כו'. הנה אומרו הרואה אתה הוא משולל הבנה והנה על פסוק שלמעלה בסמוך ויעל אביתר ארז"ל פרק בא לו ופרק עגלה ערופה ששאל צדוק באורים ותומים ועלתה לו שאל אביתר ולא עלתה לו ואמרו כל כהן שאינו מדבר ברוח הקדש

ואין שכינה שורה עליו אין שואלין בו ועל כן סילקו את אביתר שלא ראה באורים ותומי' ונתקיימה בו נבואת בית עלי שתתבטל כהונה גדולה מזרע איתמר וניתנה לצדוק שהוא מפנחס בן אלעזר וזה אחשיב כיון דוד באומרו **אל צדוק הכהן הרואה אתה** והוא כי הנה ראה כי שאל צדוק וראה באורים ותומים ושאל אביתר ולא עלתה לו כמשז"ל על האמור בסמוך ויעל אביתר על כן סילקו והעמיד את צדוק וז"א **ויאמר המלך אל צדוק הכהן** כו' והוא בשים לב כי בפסוקים הקודמים נזכיר צדוק זה פעמים ולא נאמר הכהן כי אם בפסוק זה אך הוא כי פה הודיע העמדת צדוק הוא שאומר **ויאמר המלך אל צדוק** ומה לו לומר הכהן בה"א הידיעה כלומר אתה הוא הכהן הגדול כלומר ולא אביתר והטעם הוא כי הלא הרואה כלומר הרואה באורים ותומים אתה הוא ולא אביתר כי שכינה עמך ובכן לך בכחך זה בשלום ולא תירא מאבשלום וישב אביתר וצדוק את ארון האלקים ולא נאמר וישיבו כי צדוק לבדו הוא העיקר והוא המשיך אך אביתר תפל אליו:

פסוק לא

ודוד הגיד כו'. הנה אומרו לאמר הוא בלתי מובן אך הנה מצינו לאמר שאומר האומר כדי לאמר ולהשיב השומע וכמאמרם ז"ל על ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר שהוא כדי לאמר הוא ית' תשובה שאמר איני זז מכאן עד שתשיב לי תשובה וע"ד זה יאמר ודוד מיראתו מעצת אחיתופל הגיד לעמו כי **אחיתופל בקושרים עם אבשלום** לראות היש משכיל בין העם יוכל לסכל עצתו וזהו לאמר שהוא לאמר לדוד תיקון על הדבר וירא כי אין איש בקש מהב"ה ואמר **סכל נא את עצת אחיתופל** ה' כי אין זולתך ואחרי כן הזמין לו הוא ית' את חושי הארכי דהוה ארכא לשלותו:

פסוק לד

ואם העיר תשוב כו'. הלא יראו דברים בלתי מובנים אך אמר ואמרת לאבשלום בל יכיר כי לי אתה לומר לא ימנע או אביך עדין אוהב אותך או תהפך לך לשונא ומבקש רעתך אם עדיין אוהב אותך כאשר היה לפי האמת הנה בהיותי עבדך אני עבד אביך כי עודנו חפץ בך כי כאשר הוא אוהבך אז בזמן השלום ועתה בך ואני ג"כ מאז ועתה בשוה ואם לאו אלא שנהפך לשונא לך עכ"ז ואני עבדך כי בך חפצתי להיות עבד כי בך יראה שבחר ה' והעם הרב הזה:

פרק טז

פסוק ה

ובא המלך דוד עד בחורים כו' אמר שנכשל בקבלת לשון הרע מציבא נגד זרע שאול ה' אנה לידו סבלנות אשר סבל משמעי שמבית שאול להגן על דוד וזה יהיה סמיכות אומרו ובא כו':

פסוק ו

ויסקל באבנים כו' אמר כי חטא במחשבה, ובדבור ובמעשה נגד דוד שהמורד בו כמורד בשכינה במה שיצא יצוא ומקלל הרי מחשבה ודיבור ויסקל באבנים הרי מעשה וזהו **את דוד ואת עבדי המלך דוד** ולא אמר ואת עבדיו כ"א חזר להזכיר דוד לומר כי מה שסקל את עבדיו לא היה כי אם להיותם של דוד אומר בלבו כאלו את דוד הוא מסקל ומרוב כעסו לא שת לבו אל **כל העם וכל הגבורים** שמימינו ומשמאלו שיסורו את ראשו ואמר כי אמר בקללו והוא כי הנה ארז"ל על פ' והוא קללני קללה נמרצת שקראו נואף ממזר רשע צורר תועבה ראשי תיבות נמרצת והיא הקללה שקללו ובזה יאמר וכה אמר בקללו כי בקללו השמות רעים היה אומר אז גם כן צא צא כו' ויהיה הענין ביציאה כפולה לומר היציאה ראויה ומחויבת לך משני טעמים א' להיותך איש הדמים והשנית להיותך איש הבליעל שהוא על בת שבע.

פסוק ח

ופירש ואמר מה שקראתיך איש הדמים הוא כי עתה השיב ה' עליך את **כל דמי בית שאול** לרמוז על אבנר ואיש בושת לומר כי ממנו יצא וגם אשר מתו במלחמה שאול ושלשה בניו נתגלגל ע"י דוד בענין נוב עיר הכהנים **אשר מלכת תחתיו** כלומר מלכת מעצמך והנה על מה שאמרתי איש הבליעל על עין בת שבע כבר קבלת עונשך במה שויתן ה' **את המלוכה ביד אבשלום** שהקים ה' עליך רעה מביתיך לגרשך ולשכב עם נשיך אך על היותך איש הדמים לא ניכה עון זה עדיין כי הנך עדיין ברעתך הוא עון **כי איש דמים אתה** וע"כ יהרוג אותך בנך.

פסוק ט

ואמר ענין משל בפי בני אדם כי יותר מרגיש האד דברים הרעים יותר ממכות כך עם שסקל באבנים נוסף על מה שקלל לא שת אבישי אל לבו רק הדברים הרעים כי לא אמר היסקל הכלב הזה כ"א היקלל הכלב הזה ויאמר המלך מה לי ולכם כו' לומר מה איכפת לי ולכם מקללתו האם תדמו אותה לקלל' צדיק שתבא ח"ו וזהו מה לי ולכם כי יקלל

מה נדבק לנו מקללתו ואם הוא שאסור למלך למחול אולי ה' ירחם עלי לכפרת אשמותי על ידי מה שאצטער חניכה צרתי אשר אני בה וגם שאין סברא לומר שהוא ית' שם בלב איש לחטא כדי לצער את זולתו לנכות צרתו על כן אחשוב שלא החזיק לומר שודאי הוא כך כי אם באולי שמא הוא ית' עשה כן וזהו וכי ה' אמר כו' והוא כי אחד מארבע לשונות שתשמש מלת כי הוא דילמא וזה יאמר ודילמא ה' אמר לו קלל כו' ואף גם זאת לסכור פי אבישי וגם אינו מן התימה שיצא הדבר הזה ממנו ית' כי הלא גדולה מזו בא לי עתה מאת ה' והוא כי הנה בני אשר יצא ממעי מבקש את נפשי וכ"ש בן הימיני וכאש' הדבר ההוא מה' יצא באומרו הנני מקים עליך רעה מביתך מכ"ש ע"י בן הימיני הלז ואם תאמרו כי אם אני איני חש אתם תחושו על כבודי לזה אני אומר לכם הניחו לו ויקלל ואל תחושו דילמא אמר לו ה' כמדובר שמל' כי תשמש במקום דילמא ועוד טעם אחר והוא אולי יראה ה' בעל הרחמי' מה שאני רואה וסובל ויהיה זה בשביל עיני שהסתכלה באשת אוריה כד"א וירא אשה רוחצת מעל הגג כי תרפא ראיה זו בשביל אותה ראיה וזהו יראה ה' שהיא ראיית רחמים בשבילי ונגד עיני כי בי"ת בעיני הוא בי"ח בעבור והשיב ה' לי טובה תחת קללתו של השם הנזכר באמור אלי כה אמר ה' הנני מקים עליך רעה מביתך והפכה לטובה וזהו תחת קללתו שהיא היום הזה כי קיומה היא היום הזה ולא השיב ידו שמעי גם בהיותו רחוק בצלע ההר נגד הדרך ויסקל באבנים לעומתו ולא אמר דוד כאשר אמר למעלה כי אז היה בהיותו קרוב כי אם היה לעומתו בלבד ועל כן בראות שאפשר שלריחוק המקום לא יראה דוד האבנים על כן ועפר בעפר שמשואות עפר נראים מרחוק ויביט וירגיש גם ביריית האבנים:

פסוק כג

ועצת אחיתופל כו' הנה על מלת איש החסירה מן הספר וקרי לא כתיב כתב הרי"א שלא איש אלא מלאך ולפי זה הוא כאלו נאמר כאשר ישאל מלאך בדבר האלקים ואחר השאלה היא מאת האלקים מה לי יהיה השואל איש או מלאך אך אחשוב בשום לב למה תלה הדבר בשאלה ולא בתשובה והראוי היה יאמר כאשר ישיבו לאיש בדבר האלקים על כן השמיט מלת איש כלומר **ועצת אחיתופל אשר יעץ בימים ההם כאשר ישאל** אותה אחיתופל הנז' בדבר האלקים כך היתה אמתית על כן השמיט איש למען יחזור אל אחיתופל הנז' ועכ"ז קרי אע"ג דלא כתיב לבלתי יחס שאלה בדבר האלהים אל אחיתופל כי בלתי ראוי היה ידבר בו אלקים על כן כתב איש כאלו אחר הוא:

פרק יז

פסוק ג

ואשיבה כל העם כו' הנה דברי הכתוב הזה קשה להולמם יש אמר שהוא כשוב הכל שהוא כשוב כל דבר שירצה אדם להשיב אליו כן ישוב **כל העם אליך** אחרי שאהרוג את **האיש אשר אתה מבקש**. והנה בזה חסר מהכתוב וביותר ממה שיש בו וגם אומרו **כל העם יהיה שלום** הוא בלתי צריך ובלתי מתקשר וגם הל"ל יהיה בשלום ויש שכתבו שאומרו כשוב הכל הוא כלומר ישיבו הכל של דוד ושל אבשלום ואומר **האיש אשר אתה מבקש** הוא רוצה לומר לפי שאתה אינך מבקש כי אם האיש לבד ויש כתב **ואשיבה כל העם** אשר עם דוד אליך כאשר שבו כל ישראל אל **האיש אשר אתה מבקש** שהוא דוד שבמות שאול שבו כל ישראל אליו והנה חסר תיבה אחת שהל"ל כשוב הכל אל **האיש אשר אתה מבקש** ויתכן יאמר **ואשיבה כל העם** שהוא המעט אשר עם דוד כשוב הכל אשר כבר אתך ששבו אליך מאליהם בלי קרב ומלחמה ולשלא יאמר ולמה לא תכה כי אם את המלך לבדו ולא את העם אשר אתו שגם המה געלו בך לז"א **האיש אשר אתה מבקש** הוא כי **כל העם יהיה שלום** כלומר בקשך את דוד הוא כי חפצת במיתתו אינו אלא על כי בהיותו חי אין שלום בעם כי קצת' עמו וקצתם עמך ואלו יצוייר שבלי המיתך אותו יהיו כלם בשלום עמך והיית אתה מלך ולא חפצת במותו נמצא כי **האיש אשר אתה מבקש** הענין הוא שכל **העם יהיה שלום** וא"כ בהכות אותו מה לך עם העם אשר אתו אחר שכלם ישיבו אליך בשלום כאשר שבו כל העם אשר אתך:

פסוק ח

ויאמר חושי אתה ידעת כו'. הנה אחיתופל כיון בעצתו שני דברים אחד שלא ימתין אבשלום יום או יומים פן ינוחו דוד ואנשיו מיגיע' ואנחתם ויתחזקו ויהיו לבני חיל. ב' שיהיה בלילה שמיגיעם יפלו נרדמים בשינה על פני השדה באופן שבבא עליהם פתאם וישמעו חרדת המיית מלחמה עליהם לא יערבו אל לבם להלחם כי טרם יקיצו בשלח יעברו ויבחרו להם הניסה וישאר המלך לבדו כי מחוזק לבו לא ינוס ויכוהו לבדו. ג' שלא לשום לב להכות בעם הנסים פן יקשה על הנותרים מהם לשוב אל אבשלום כי אם להכות את המלך בלבד. ד' שלא ילך אבשלום כי אם ילך במקומו אחיתופל עצמו כשר צבא והטעם כי הוא לא ירחם על דוד כאשר ירחם בנו וז"א והכתי את המלך לבדו שהוא כי להיותי אני אכהו מה שאין כן אח' על כן טרם בא חושי להודיע עצתו ביטל עצת אחיתופל.

ואמר על הראשונה אשר חשב שעל היות העם דוד יגע ורפה ידים יחרדו וינוסו אם ילכו עליהם מיד טרם ינוחו אמר הנה נהפוך הוא כי הנה **אתה ידעת את אביך ואת אנשיו כי גבורים המה ומרי נפש המה** והלא יקרם **כדוב שכול בשדה** שבהיותו שכול שהרגו או טרפו ילדיו והוא נאנח יגע ומר נפש לא יעצר כח ללחום ולטרוף או לעמוד נגד אויביו אלא אדרבה אז יחרץ ויתאכזר אשר לא יעמדו לפניו כל חיות רעות ורבות ובני אדם ברמחים וקשתותם בידם כי יתאמץ כחו עד להשחית ככה דוד ואנשיו להיותם גבורי' ומרי נפש כי שיכל דוד ממלכותו והם מרי נפש כי לעת כזאת אדרבה יחליפו כח כי יתאכזרו נגד רבים לוחמים במר נפשם עשר ידות על כחם אשר היה להם בשלותם כי במר נפשם לא יעמוד עם רב בפניהם ועל השנית כי יפלו נרדמים בלילה הזה ויחרדו וינוסו בשומעם.

פסוק ט

הנה זה היה אם ילינו הלילה במקום שיבא להם השמש אך הנה ואביך איש מלומד מלחמה ויתן אל לבו עצה זו ולכן לא ילין את העם באופן שירדפום ולא ימצאון ויגעו לריק הרודפים הלילה ובבקר אור שימצאו אצל דוד ואנשיו נהפוך יהיה כי עמך יהיו יגעי מאשר רדפו כל הלילה ותדד שינתם ויפלו לפני דוד וחילו. ועל השלישית להכות את המלך לבדו הנה עתה בהשיגכם אותו לא יתגלה הוא כי **הנה עתה הוא נחבא** באחד **הפחתים או באחד** מקומות כי ידע כי כל ישעכם וכל חפץ עליו לבדו הוא ועוד כי בבא אנשי המלך לחפש אחר המלך ויהיו כמושכים ידיהם מהכות בעם למען יחפצו בך בהכות את המלך ימשך מזה כי למה שאתם מרפי' מעט מהכות בעם והם מתחזקים להכות בעמך ימשך ודאי שתחלת נפילה תהיה בעמך ובכן יצא קול במחנה כי נגפו העם שאחרי אבשלום ובזה ירך לבב עמך ויפלו לפני דוד ואנשיו.

וזהו **והיה כנפול בהם** כלו' בכם אלא כדי שלא לפתוח פה על שמו של אבשלום תלה הנפילה בשכנגדם ע"ד ועלה מן הארץ שפרש"י שהוא מכנה והוא כאומרו ועלינו מן הארץ וע"י כן **ושמע השומע ואמר** היה **מגפה בעם אשר אחרי אבשלום** באופן יהיו הם הנופלים כי ימס לבבם לפני דוד וחילו. ועל הרביעית שאמר אחיתופל שלא תלך אתה כ"א הוא ילך כי אתה לא תעצר כח לפני אביך להורגו כאשר הוא יהרגנו כאומרו והכתי את המלך לבדו לזה אני משיב ואומר כי אל יתהלל חוגר כמפתח שיכה הוא את דוד.

פסוק י

כי הלא **והוא גם בן חיל** דוד כמוהו ואולי שיכול להכו' את אחיתופל וכ"ז הוא לפי דעתו שמעריך עצמו אל דוד אך האמת הוא כי **אשר לבו כלב** הארי שמבטיח להכות את דוד

המס ימס לפני הבן חיל שאמרתי הוא דוד בראו' פניו בין מצד גבורתו בין מאשר ה' אתו וזהו כפל אומר **המס ימס כי** הלא **יודע כל ישראל** שבכללם אחיתופל **כי גבור אביך** ואין ספק שימס מלפניו וגם ידוע כי ובני חיל הם אשר אתו או יהיה כפל אומ' המס ימס שהא' הוא מפחד דוד והב' מיראת בני חילו ופירש על הראשין **כי יודע כל ישראל** שבכללם אחיתופל **כי גבור אביך** והשני הוא כי גם יודעים כי ובני חיל הם אשר אתו ובזה יותכו ויתיישבו תיבות הכתוב מה שאין כן בפירושי המפרשים לכן כי יעצתי שלא כדברי אחיתופל לקחת מיד י"ב אלף שמוכנים השיעור הזה כמו רגע לרדוף אחרי דוד הלילה כי אם האסף יאסף עליך כל ישראל מדן ועד באר שבע כחול אשר על הים גם שיצטרך זמן להתאסף והוא כיון למען ינוחו דוד וחילו מנאקת צערם ביני ובין ואשר אמר שלא תלך אתה אדרב' ופניך הולכים בקרב והכונה כדי שירד אבשלום למלחמה ונספה ובזה לא ינצל כי הנה ובאנו אליו בא' המקומות אשר נמצא שם ולא כאשר אמר לבא אליהם בחרדה מצד א' למען ינוסו וישאר המלך ונכהו כ"א אדרבה ונחנו לאט כאשר יפול הטל על האדמה כי נחנה סביב למשכנותיו וישאר הוא וכל עמו בתוך וגם לא כאשר יעץ לבלתי הכות את עמו כי אם אותו לבדו כי לא כן כ"א ולא נות' כו' ולבלתי פתוח פה לרעה על דוד אמר לשון עבר ולא נותר כו' וזה הוא אם יהיה בשדה אך אם אל עיר יאסף אמר דרך גוזמא שלפי שכל ישראל יהיו עליה אפילו ירצו לסבבה חבלים יעצרו כח לסחוב אותה עד הנחל ומה גם אשר בתוכה שיהיו בה על ידיכם שיכלו ומיד צוה לגלות אזן דוד למען לא ילין העם שימצא כדבריו שאמר ואביך איש מלחמה לא ילין את העם וימצא אחיתופל בדאי שאמר שישיגום בלילה ההוא יגעים ורפויי ידים על כן כאש' ראה אחיתופל כי עבר דוד הירדן ועצתו לא יצאה אל הפועל הכיר כי ה' עם דוד וישוב למלכותו ויהרגנו על ידו על מרדו על כן לבל יהיו נכסיו למלכות נחנק וזהו את ביתו לחלק נכסיו מש"כ אם היה נהרג מכח המלכות שלא היה יכול לצוות את ביתו כי הרוגי מלכות ממונם למלכות:

פרק יט

פסוק כ

ויאמר אל המלך אל יחשב כו'. ואמ' מן הראוי הוא כי להיותי אני מבית שאול שנפשי מרה לי על אבדן ביתו ואין אדם נתפס על צערו שאל **יחשב לי אדני עון** כ"א כנדר שוגג ואם לא תעשה כ' כי אם שתחשיבהו לעון אין כל הזמנים שוים כ"א **ואל תזכור את אשר העוה עבדך ביום אשר יצא אדני המלך מירושלים** כי אותו היום הוא מה שראוי **לשום**

המלך אל לבו ולא עיני כלומר כי להיות ביום ההוא תועלת גדולה היה לו בהעותי כי זכות מה שסבל עוני עמדה לו לינצל באופן שראוי בל יזכר עוני כ"א ישים אל לבו היום ההוא כי טובה היתה לו ע"י כן ואלו הייתי אומר לא חטאתי אין ראוי למחול אך הוא כי ידע עבדך כי אני חטאתי והנה באתי היום ראשון כו' ארז"ל והוא נכון מאד שאמר הנה כל ישראל אשר עם אבשלום מרדו בך והם מחוייבים מיתה אם תקבל אותי שבאתי ראשון יבאו גם הם באומרם כי כאשר מחלת לי תמחול להם ואם לאו לא יצא לך ותאבד מלכותך ויען אבישי כו' אמר התחת זאת האם בשביל טענה זאת שאמר לא יומת שמעי כי קלל משיח ה' אשר לא קללו כל שאר ישראל והלא מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול אז אמר דוד מה לי ולכם כו' לומר לא חטאו לו ולכם כי אם לי בלבד ואם תאמרו כי על שלי אתם מקנאי' לפקד עונו אין זאת עשות מצוה כי אם אדרבה דעו כי תהיו לי היום למה שהוא היום לשטן כי בראות כל ישראל שהיו עם אבשלום שאני ממית את זה על מרדו והם מרדו יתפקרו כולם ותאבד מלכותי כי אין כל הזמנים שוים וז"א היום לשטן וזהו היום יומת איש בישראל כלומר כי נפיק מינה חורבה מחמת ישר' כמדובר וכל זה הוא בהודות עליכם שחייב מיתה על מרדו במלכות אך יש בחינה לומר כי היום אני מלך על ישראל ולא ביום ההוא כי אז הייתי כהדיוט שהוסר ממני המלכות ואם כן כיון שהייתי כהדיוט אינו בן מות ועם שאינה טענה מספקת אמר כן להשתיקם. ועיקר הטעם הוא כמאמרם ז"ל כי עשה על כי ידע דוד ברוח הקדש שהיה עתיד שמעי עדיין להוליד מי שיצא ממנו מרדכי לגאול את ישראל בגלות מדי ועל כן ויאמר המלך אל שמעי לא תמות ועל כן האריך לו עד שהוליד ויצו את שלמה בנו אל ינקהו כאשר עשה וכן אחשוב נרמז במאמרו כי אומר שמעי לא תמות עם הכולל עולה במ"ק כמו שעולה להוציא מרדכי שהוא ל"ז:

פסוק ל

ויאמר לו המלך למה כו'. אמר **למה תדבר עוד דבריך** כלומר האם הוא שאחזור בי מאשר נתתי השדה לציבא זה אי אפשר כי כבר אמרתי וזהו אומרו אמרתי כי דבר מלך קשה להשיב אך מה שהועלת הוא על החצי כי **אתה וציבא תחלקו את השדה** ויאמר מפיבושת אל המלך גם כו' ארז"ל שאמר שחרה לו על שבא בשלום ואחר רעת בואו לשלום לא היה חושש על אבדן גם השדה כלו ושהיה כביכול כמתלונן על מי שהביאו לשלום ובזה יתיישב יתיר אומרו אל המלך כי מי לא ידע כי אל המלך היה מדב' אך יכוין אל המלך הידוע הוא מלכו של עולם:

פסוק מב

והנה כל איש ישראל כו'. ראוי לשום לב מי אמר **וכל אנשי דוד עמו** כי אם כל ישראל **אמרו אל המלך** לא יתכן קראוהו דוד בפניו ולא אמרו וכל אנשי המלך עמו. ב' אומרו ויען **כל איש ישראל** ובפסוק שאחר זה אומר ויען איש ישראל את איש יהודה ולא נאמר כל. ג' אומרו האכול אכלנו מה היא אכילה זו ולמה הוכפל. ד' אומרו אם נשאת נשא לבו כי מלבד הכפל לא היה לומר נשאת לשון נקבה. ה' אומרו וגם בדוד אני ממך כי איך יתכן תהיה קורבה יתירה לישראל עם דוד יותר מאיש יהודה אך הנה איש ישראל בראותם כי גם מיהודה היו עם אבשלום כאשר היו משאר ישראל ועתה עשו עצמם כאנשי שלומו יותר מישראל וקדמו **ויעבירו את המלך** על כן נתרעמו ויאמרו כי אחר שהם הרבים היה ראוי יחלקו להם בני יהודה כבוד להיות ראשונים ועל כן אמרו **מדוע גנבוך אחינו** כו' **ויעבירו את המלך ואת ביתו** עד כה דברו **כל איש ישראל** ומפני שלא בלבד **את המלך ואת ביתו** העבירו כי אם גם את **כל אנשי דוד** שהיו אתו בברחו לז"א כותב הספר שלא בלבד את המלך וביתו העבירו כי אם גם **כל אנשי דוד עמו** העבירו.

פסוק מג

ויען כל איש יהודה אל איש ישראל הוא שר צבאם **כי קרוב המלך אלי** כי מיהודה הוא ומחמת קורבה בלבד היה לא לבלתי היותכם שלמים וכן רבים ממנו ולמה חרה לך אם הוא מחמת הנאה שהאכילנו המלך משאת מאת פניו וזהו האכול כלומר אם הוא מחמת אכול האם **אכלנו מן המלך** בתמיהה ואם הוא שבהקבילכ' וצאתכם לקראתו להביאו הביתה עולה על רוחכ' שתהיו כחתן היוצא לקראת כלה להביאה אל ביתה כי החתן הוא העיקר ומביאה כן תחשבו עצמכם עיקר והיתה מעלה וגדולה לכם וזהו אם נשאת שהיא ככלה הנשאת מחתנה שיוצא לקראתה להביאה אצלו לא כן הוא כי אם נשא כי כחתן הנשא מכלתה הוא לנו כאלו אנו שיצאנו לקראתו נחשבנו ככלה היוצאת לקראת תתן להביאו אל ביתו באופן כי דוד הוא העיקר ואינו מעלה למקבילים פניו כי הוא העיקר ואל ביתו מביאים אותו הטפלים אליו וצריכים להשפעתו ככלה אל החתן וזהו אומרו נשאת לשון נקבה ונשא לשון זכר.

פסוק מד

ויען איש ישראל הוא עמשא בן יתר אשר מינה אבשלום לשר צבא על כללות ישראל ויאמר איש יהודה הוא יואב **עשר ידות לי במלך** שהוא על עשרת השבטי' כי מולך הוא על כולם וזהו מפאת מציאות היותו מלך גם שלא היה דוד וגם בבחינת דוד שהוא מיהודה הנה אני עמשא בן יתר מצדי אני יש לי קורבה יותר ממך כי מלבד שכמוני כמוך

בני אחיותיו אנו אני בן איש שעמד בפרץ נגד הפוסלים אותו מלבא בקהל כמשז"ל למה נקרא שם אבי עמשא יתרא הישמעאלי על שחגר חרבו כישמעאל ואמר כך מקובלני מבית דינו של שמואל הרמתי עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית **ומדוע הקלותני ולא** כאשר חשבת שהיה על כבודי כחתן היוצא לקראת כלה כי אם שאתה הקלותני שלא החשבתני **להשיב את מלכי** כלומר כי אינו רק טפל אליו כי הוא מלכי ואיני כי אם ככלה המביאה את החתן אל ביתו ועם כל זה כ"כ **קשו דברי איש יהודה** שדברו בקושי עד שמצא מקום איש בליעל לומר אין לנו חלק בדוד כו' אחר שאיש יהודה כי המלך קרוב אליו ולא לשאר ישראל ויאמר דוד אל אבישי עתה ירע לנו שבע בן בכרי מן אבשלום אתה קח כלומר עשה אתה מה שלא פשה עמשא ורדף אחריו פן מצא לו ערים בצורות ולא יהיה כאבשלום שיצא מתוך העיר אל מקום נגלה נגד עינינו שעל ידי כן הומת וינצלו כל ישראל אך זה יושגב תוך ערים בצורות ולא יצא כי אם ישראל ילחמו והוא יהיה נאצל מעינינו ויפלו מישראל מפה ומפה והוא יעמוד חי וזהו והציל עינינו ויואב ואבישי רדף אחרי שבע בן בכרי ויעבור בכל שבטי ישראל ויקהלו אף מישראל אחריו עם כל איש יהודה וקרי ויקהלו וכתיב ויקלהו שהוא האותיות הפנימיות מהופכות לרמוז כי גם שמשבטי ישראל היו נקהלים עם שבט יהודה שעם יואב פנימיות לבם היה מהופך כי לא היה עם דוד כי אם עם שבע בן בכרי אך היו ממתינים לראות מי ינצח להיות עמו וכראות' כי מת גבורם החשו ויהיו עם המלך דוד כבראשונה:

פרק כ

פסוק יז

ויקרב אליה כו'. ארז"ל בתנחומא האתה יואב אתה הוא השר של ישראל אתה הוא שנאמר בך יושב בשבת תחכמוני ויאמר אני ובמדרש חזית אמר טובה חכמה מכלי קרב זו חכמתה של סרח בת אשר מכלי קרבו של יואב האתה יואב לא אתה בן תור' ולא דוד בן תורה לא כן כתיב בתורה כי תקרב אל עיר כו' וקראת אליה לשלום וכן התמו עד כאן תמו דברי תורה שלא תתקיים אמר לה ואת מאן א"ל אנכי שלמי אמוני ישראל אני הוא שהשלמתי מנינם של ישראל במצרים אני הוא שהשלמתי יאמן ליוסף נאמן למשה ואתה מבקש להמית עיר ואם בישראל עיר זו אבל ובית מעכה ואם בישראל אני היא אם בישראל מיד ויען יואב ויאמר חלילה חלילה לי חלילה לדוד חלילה ליואב לא כן כי אם איש מהר אפרי' שבע בן בכרי שמו נשא ידו במלך בדוד אם במלך למה בדוד אמר ר' עזרי' ללמדך שכל המעיז פניו בתלמידי חכמים וגדול הדור כאלו מעיז פניו במלך דוד

שהיה מלך וחכם וגדול אמר ר' יודן כל המעיז פניו במלך כאלו מעיז בהקב"ה ח"ו כתיב נשא ידו במלך זה מלך מלכי המלכים הק"בה ואח"כ בדוד שהוא מלך ישראל ע"כ ואין ספק כי אחרי שולי רבותינו נלך כי הן הם יודעי האמת כעדותו ית' בתורתו הקדושה והמה קיימו מה שכבר קבלו כי סרח בת אשר היתה ושהתלוננה על החילם במלחמה ולשפוך סוללה טרם קרוא אליה לשלום.

פסוק יח

ועל פי דרכם נבא אל התכת הכתובים כי הלא ראוי לשים לב א' אומרו ותאמר לאמר כי מלת לאמר מיותרת ומשוללת הבנה לפי דרכה להיות לאמר לאחרים. ב' כפל אומרו דבר ידברו. ג' אומרו לאמר פעם שנית כי גם הוא מיותר כראשון. ד' אומרו שאול ישאלו כו' כי אחר אומרו דבר ידברו למה חוזר ואומר שאול ישאלו וזה וזה אחד הוא. ה' כפל השאלה. ו' אומרו וכן התמו כי גם לרז"ל אין הלשון מתיישב ולא מתקשר לפי פשוטו. ז' דברים מכופלים שבפסוק אנכי שלומי כו'. ח' כפל אומרו חלילה חלילה.

אך הנה היחלו לשפוך סוללה אל העיר טרם ישאלו ויקראו לשלום אלא שמן ה' יצא שלא עברה הסוללה העיר' כי לתוקף בנין החיל לא הספיק' להרוס וליכנס רק נכנסה בעובי הקיר ודחתה כשיעור' בקיר ומילאה מקום האבנים שדחתה ונשארה תחתם בתוך הבנין כאלו שם נבנתה מתחלה וזהו ותעמוד בחיל אז באה האשה החכמה ותאמר האתה יואב איש חכם תעשה את הדבר הזה ויאמר אני ותאמ' לאמר והוא כי הנה ידענו מה בין לשון אמירה ללשון דבור כי אמיר' לשון חיבה ושלום ודיבור לשון קושי. ונבא אל הענין ותאמר לאמר כלומר ותאמר כי הראוי היה לאמר שהוא לשון אמירה וחיבה לא אפי' לשון קושי כל שכן להכנס העיר מיד ואם חפצתם מתוך כעס לבלתי דבר בלשון חיבה רק לשון קושי דברו בלשון קושי אך לא קרב למלחמ' וזהו **דבר ידברו בראשונה** לומר אם בחרתם דבר שהוא לשון קושי ידברו בראשונה לשון קושי ולא תתחילו במלחמה בראשונה להשחית החומה אך האמת לא זו הדרך הנאות כי אם לאמר לשון חיבה שהוא לשון אמירה כי הלא לא ידעתם אם אנשי העיר במרד אם אין ולכן הראוי הוא **שאול ישאלו באבל** מה ענינם אם מלחמה או שלום הוכן התמו בתמיהה לומר וכן בפתאומיות התמו לגוע לא טוב הדבר כי הלא ראו נא כי הוא ית' מלך חפץ בחיים כי הנה אנכי שלומי אמוני ישראל אני השלמתי מנינם במצרים וה' החייני ואתה תופש הפך דרך ה' כי תבקש להמית עיר וגם ואם בישראל דע כי לא את עצמך אתה משחית בעון זה כי אם את כל העם אשר אתך שה' באפו יבלעם על השחיתם עיר ואם בישראל וזהו ולמה תבלע את נחלת ה' ויען יואב ויאמר חלילה חלילה על שני הדברים א' על המית בלי

שאלה לשלום בתחלה שנית על החטיא את נחלת ה' אשר אתי אך לא מלבי היה הדבר כי אם העם עשו מאליהם והוא מאמר הכתוב למעלה וכל העם אשר את יואב משחיתים להפיל החומה יורה כי לא מלבו עשו וז"א חלילה חלילה כלומר לי ולא להמון העם העושים מלבם ומה שכפלתי ואמרתי חלילה זה פעמים הוא אם אבלע שהוא את נחלת ה' שעמי להחטיאם ואם אשחית את עיר ואם בישראל לא כן הדבר כאשר חשבת וגם פתאומיות העם לא היה כי אם על כי קנאו קנאת ה' כי איש מהר אפרים נשא ידו במלך בדוד כמשז"ל כי המורד במלכות בית דוד כמורד בשכינה וזהו במלך בדוד שהוא במלך הקדוש במה שנשא ידו בדוד לכן תנו אותו לבדו כו':

פרק כא

פסוק א

ויהי רעב כו'. הנה אומרו **שנה אחר שנה** הוא מיותר כי באומרו שלש שנים רצופות משמע אך ירמוז מאמרם ז"ל כי בכל א' מהשנים היו תולים בענין א' נפרד מחבירו כי אמרו רז"ל בפר"א א"ר פנחס לאחר ל' שנה שנהרג שאול ובניו בא **רעב בימי דוד** ג' שני' **שנה אחר שנה** ולמה **שנה אחר שנה** בשנה ראשונה עלו ישראל לרגל אמ' להם דוד צאו וראו אם יש עו"ג שבעבור עין ע"ג גשמי' נעצרים שנאמ' השמרו לכם כו' ועצר את השמים כו' בדקו ולא מצאו בשנה הב' עלו לרגל אמר להם דוד צאו וראו אה יש בכם מגלי עריות שבעון זה גשמים נעצרים שנא' ותחניפי את הארץ בתזנותיך וימנעו רביבים כו' בדקו ולא מצאו שלישית אמר להם צאו וראו אם יש בכם שופכי דמים שנאמר ולא תחניפו את הארץ ובפרק הערל אמרו כי בשנה שלישית אמר צאו וראו אם יש בכם פוסקי צדקה ברבי' ואין נותנים שנא' נשיאים ורוח וגשם אין איש מתהלל במתת שקר בדקו ולא מצאו אמר מכאן ואילך אין הדבר תלוי אלא בו מיד **ויבקש דוד את פני** ה' לדעת הגמרא הוא ששאל באורים ותומים ולפר"א הוא שהתפלל לפני הב"ה ואמר לו אתה בארץ והוא בח"ל מיד עמד דוד וכינס כל זקני ישראל וגדוליהם ועברו את הירדן ובאו ליבש גלעד ומצאו את עצמות שאול ויהונתן שלא משלה בהם רמה שנאמר שומר כל עצמותיו כו' עוד בגמרא על שאול שלא נספד כהלכה ועל בית הדמים שהרג את הגבעונים והיכן מצינו שהמית את הגבעונים אלא מתוך שהרג נוב עיר הכהנים שהיו מספיקי' להם מים ומזון מעלה עליהן הכתוב כאלו הרגן קא תבעי לשאול שלא נספד כהלכ' וקא תבעי **על אשר המית את הגבעונים** אמר ריש לקיש אין דכתיב בקשו את ה' כל ענוי ארץ אשר משפטו שם פעלו באשר משפטו שם פעלו ע"כ.

והנה הדבר הקשה בענין הלא הוא איך יומתו בני שאול ובני ביתו על עון שאול ולא עוד אלא שאחר שלא המיתם אלא שגרם להפסיד מזונותם של שבעה גבעונים יכלכלום כל ימיהם בר ולחם ומזון ולא ימיתו שבעה נפשות מישראל ואין לומר שהיתה שגגת הוראה או נטיה מה חלילה כי אדרבה אלקי משפט ה' פעל כל זאת כי הלא עצר את השמים ולא היה מטר עד אשר הוקיעום ונתך מים עליהם מן השמים ולא עוד אלא שלא המיתו אלא על ידי ה' כי מי שהיה הארון קולטו למיתה ואשר לא היה ארון קולטו לחיים עד אומרם ז"ל שבקש רחמים דוד על מפיבושת שלא יקלטנו הארון והנה ראיתי אחד מהמפרשים האחרונים מאריך להשיב ולחלק בין משפט בית דין של מטה שלא יומתו אבות על בנים אך לא כן משפטו ית' כי הוא פוקד עון אבו' על בני' כו' ולא זכר פסוק כנפש האב וכנפש הבן לי המה הנפש החוטאת היא תמות וגם לא זכר פסוק ובני קרח לא מתו ופסוק יכין רשע וצדיק ילבש וגם לא זכר מאמר המתרגם וחז"ל שפוקד עון אבות כו' הוא כשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם מה שאין כן בנדון זה ולא עוד אלא שאחר שעל ידי בית דין של מטה נעשה המשפט על ידי דוד.

ועוד כי בני עדריאל המחלתי למה מתו על עון אבי אמם כי התורה לא אמרה רק אבות על בנים לא על בני בנות ועוד כי נהפוך הוא כי יותר מקילים מן השמים שאין עונשי' אלא מבן עשרים ובב"ד של מטה מבן י"ג וע"ד זה קושיות אין מספר ואין רשות לאיש ומה גם מדורותינו אלה לחלק מדעתו על פי סברתו אם לא ימצאהו ברבותינו ז"ל אשר עליהם סמך ה' אלהינו יתברך להשאיר רובי תורתו על פה ויצונו לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך כו' ועשית ככל אשר יורוך ואפילו במילי דאגדתא מצוה לנו לשים כל דבריהם על לוח לבנו ועד ממהר רבי יוחנן ע"ה כי אשר לתתו בשורה לתלמיד אשר אמר לו לך נאה לדרוש כי כאשר דרשת כן ראיתי שהראוני מן השמים כשנעשה לי נס בים מלאכים מנסרים אבני כדכד של כמה אמות אמר לו אם לא ראית לא האמנת נתן עיניו בו ונעשה גל של עצמות הנה כי כן יבורך גבר אשר לא ישמע אל דברי רז"ל.

ובכן בדבר הזה אשר יראה האדם כי השופט כל הארץ ית' יצוה עשות הפך משפטו אשר צוה לנו בתורתו למה נעקש דברי התורה ולמה נמיש מרגלי חכמינו ז"ל להאיר עינינו והנה המה אמרו וז"ל והכתיב לא יומתו אבות על בנים א"ר חייא בר אבא מיטב שתעקר אות אחת מן התורה ואל יתחלל שם שמים בפרהסיא ותקח רצפה בת איה את השק ותטהו לה אל הצור כי' והכתיב לא תלין נבלתו אמר ר' יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי מוטב שתעקר אות אחת מן התורה ויתקדש שם שמים בפרהסיא והיו עוברים ושבים אומרים מה טיבן של אלו הללו בני מלכים ופשטו ידיהם בגרים גרורים אמרו

אין לך אומה שראוים לידבק בה כאימה זו ומה בני מלכים כן הדיוטות על אחת כמה וכמה מיד נתוספו על ישראל מאה וחמשים אלף שנאמר ויהי לשלמה שבעים אלף נושא סבל ושמנים אלף חוצב בהר כו' עד כאן תורף עניינם ואם קצרנו לשונם כלל מאמרם להודיע את בני ישראל מה רב עוצם עון חילול ה' חלילה ומה גדלה זכות קדוש השם כי רצה הב"ה יומתו בנים ובני בנות על אבות אשר לא כתורת ה' ולא יתחלל שם שמים לעיני הבריות למען ילמדו כל עם בני ישראל למסור עצמן לבל יתחלל שם שמים על ידן כי ז' גדולים וטובים בני מלכים וצדיקים צוה ית' לשפוך דמם לבל יתחלל שם שמים ובל יאמרו הגוים כי פנים אלהי ישראל נושא לעמו וכן צוה יעברו על מצות לא תלין נבלתו על העץ למען פרסם לעיני הכל קנאת ה' על הקרבם אליו ויתקדש שם שמים שם למד דעת את עמו ישראל בל יעמו' להם דבר נגד קידוש ה' כי בזה יודע העובד את ה' ואשר לא עבדו כי האיש אשר לא ישים נפשו וגופו לאין על עבודת קונו במה נחשב הוא ויהידותו כי מה האדם אשר לא יחזיק טובה לקינו יחשיבהו לקרבן לו חרש את חרשי אדמה להבל דמה לבני אשר לא יכיל רעיון אנשי' ומלאכים לערוך א' מני אלפי אלפים ורבי רבבות שמץ מה מיקר תפארת גדולתו עוד למדנו לימוד שני כי רב ועצום טוב המוחל ומעבור על אשר חטא לו כי הלא על שלא נתפייסו הגבעונים בכסף וזהב על שאול ריחקם דוד מלבא בקהל ולפי פשוטו בא לפייס ולהקל מעל שאול אשמת דבר.

פסוק ב

ואמר **והגבעונים לא מבני ישראל המה כי** לא גרי צדק היו רק מאימת מות וזהו **לא מבני ישראל המה** כ"א מיתר האומות אלא כי נשבעו להם כו' ועל כן לא יאשם שאול בעצ' כי הנה **ויבקש שאול להכותם בקנאתו** כו' ועכ"ז ראוי לבקש מהם מחילה אך ברצי כסף לא בראשי אנשי'.

פסוק ג

וזהו ובמה אכפר כו' ולא שוה לו כי ויאמרו לו אין לנו כסף עם שאול ואין לנו איש להמית בישראל והנה באומרו אין לנו איש להמית בישראל יסבול ב' פירושים א' שאומרו בישראל יוכלל גם בית שאול כי מישראל היא או בישראל זולת בית שאול על כן חזר ושאל מה אתם אומרים אעשה לכם.

פסוק ה

אז **ויאמרו אל המלך האיש אשר כלנו** שהוא ע"י החסיר ממנו מזונותינו כלנו שהוא כאלו נטל נפשותינו ולא אל כל הגבעונים היה זה כי אם לשבעה אנשים מהם על כן אמרו רז"ל שזה כיוונו באומר' אשר כלנו שהוא לשבעה מהם כמספר אותיות אשר כלנו שהם

שבעה ושמא תאמרו לא לכך כיון שאול כי אם שנעשה מאליו שע"י המית את הכהנים נעדרו מזונות המסתפקים מהם לז"א לא כן הוא כי אדרבה אשר זמם היה יותר מאשר עשה וזהו אשר דמה וחשב לנו היה להשמידנו מלהתיצב **בכל גבול ישראל** ולהיות כי אין לגבעונים מחשבה רעה אין הק"בה מצרפה למעשה כי אם כאלו כבר נעשה בפועל על כן אמרו **אשר דמה לנו נשמדנו** בפועל מהתיצב כו' לכן ינתן שבעה ועל כן באומרם אין לנו כסף וזהב עם שאול כתיב לי וקרי לנו שהוא כי הנה אין ספק כי אות' השבעה שהחסירו מזונותם לא מתו ברעב כי אם שהאכילו' אחיה' נמצא כי מצד השבעה עצמם אין להם כסף וזהב עם שאול כי אם נפשות שאם לא היו זנים אותם אחיהם היו מתים אך אחיהם היה להם על שאול כסף וזהב כי מה שהחסיר מאלה שאול הלוו הם והנה עתה כללות הגבעונים נעשו תובעים ולפי האמת בערך השבעה אין להם כסף אך בערך השאר יש להם על כן לא כתיב לנו על בחינת השאר ולא קרי לי כי שבעה הם על כן כתיב לי מפני השאר וקרי לנו בבחינת השבעה כי לא אחד הוא כי אם שבעה אך לענין המית איש משאר ישראל אמרו שאין להם איש להמית בישראל על כן כתיב לי וקרי לנו.

פסוק ט

ועם כל זה שהיה מן השמים לא עשה דוד הדב' בעצמו ובמצותו כי אם נתנם לגבעונים יעשו בעצמם ויוקיעום בהר בפרסום ואמר לפני ה' אפשר היה לפני הארון להורות אל הרואים כי מה' יצא הדבר לקדש שם שמי' כי הארון היה קולט את המוקעי' שעל ידי כן נתנם דוד כמדובר ואמר ויפלו שבעתים הי"וד יתירה לרמוז כי אוי למי שעל ידו ימותו אנשים על בלתי מחול להם כי חושב שמפיל את הנענש ומפיל את עצמו כי לא ינקהו ה' וזהו ויפלו שבעתים כלומר שתי שביעיות נפלו השבעה המוקעים והשבעה כלא מחלו על העדר סיפוק מזונותם ולא נתפייסו ברצי כסף על כן כתיב שבעתים וקרי שבעתם כי כעת אין נראה כי אם נפילת אלו השבעה בלבד ולא מפלת שכנגדם והמה חסר ה"א בתחלת חסרת ב"ית ואפשר כי חסרון ה"הא שהוא חמשה רמז כי החמשה מהשבעה שחסרו היה **בימי קציר בראשונים** שהוא בשני ימים הראשונים והפנים היו אחרי כן ועדיין גם הם היו בתחלת הקציר אחר השני ימים ועל כן חסרו בי"ת מבתחלת לרמוז כי השנים היו בתחלת הקציר אך לא כראשונים כחמשה והצד השוה שבהם הוא שאלו ואלו היו שנפלו בתחלת הקציר ומה שנ' שבעתים יחד אין הכונ' שהיו השבע' רגע אחת כי אם יחד בתחל' הקצי' וברמז יו"ד שבשבעתי' רמז אל היות שבע' ושבע' נופלי' יחד המוקעי' בארץ והשבע' תובעי' בשמי' כמדובר:

פסוק י

ותקח רצפה כו'. ראוי לשים לב אל אומרו את השק בה"א הידיעה אך הנה בירושלמי חמרו מאי על הצור שאמרה הצור תמים פעלו ובזה יאמר כמאמרם ז"ל על יעקב שלבש שק על יוסף שאמרו ז"ל יעקב תפס שק לא הוסר מזרעו ומנו כל לובשי שק מזרעו ויתכן יאמר כי גם זו נמשכה אחר השק ההוא וזהו ותקח כו' את השק הוא הידוע מיעקב ולא כמצערת עצמ' כמוסרת הדין על מי שעשה לה שלא כדין כ"א ותטהו לה על הצור תמים פעלו שהצדיק' עליה את הדין ומה שהצדיק' את הדין הוא כי ראתה כי עד כה מטר לא נתך ארצה זה ג' שנים ועתה נתך עליהם מים וזהו **מתחלת קציר עד נתך** עליהם מים מן השמים ומה שלבשה שק היה על אבדת צדיקים כי מה שהועילה היא בשמירתה הוא כי **ולא נתנה עוף השמים** כו' **ואת חית השדה לילה** אך רמה או סרחון לא היה בהם בכל אותם הימים כי זה יורה על צדקתם ובכן ראוי ללבוש שק על חסרונן ויוגד לדוד גמילות חסדה יומם ולילה נשא ק"ו על עצמו וילך לגמול חסד גם הוא וילך ויקח את עצמות שאול כו' אשר גנבו אותם מרחוב בית שן ומה שנא' למעלה שגנבוהו ממומת בית שן אינו חולק לזה כי היה בחלק מהחומה שלפני הרחוב ומה שחסרו א"לף ראש האותיות ממלת תלאום הוא על כי תלאום בלי ראש כמפורש למעלה ומה שהוסרה ה"א ממלת שמה והמ"ם סתומה במקום פתוחה וה"הא שחסרה מסוף מלת שמה והיא ניתנה בראשי' מלה שאחריה כי במקום פלשתים כתוב הפלשתים והה"א בלי נקודה לבל תקרא הלא הוא לרמוז אשר שמו נפשם מנגד בסכנה כי המקום ההוא היה סגור סביב לישראל כמ"ם סתומה ולא כ"הא שיש לה פתח וחלון אך לפלשתים היתה ה"א כי להם מקום פתוח הוא כאות ה"א ועל כן ה"א שבמלת שמה סתומה וה"הא נטולה משם והיא ניתנה בפלשתים ואמר ביום הכות פלשתים שהוא ביום שכרתו את ראשו בהר הגלבוע ולא היה כי אם ביום ההוא והלא טרם יתלום בבית שן הקיפו בהם בכל מקומות פלשתים כמה ימים אך יכויין מה שהעתקנו למעלה לשון פרקי ר"א שכשהלך דוד ליבש אחר ל' שנה שנהרג שאול ויהונתן מצאום שלא משלה בהם רמה וזה ירמוז פה וילך דוד ויקח את עצמות כי' ביום הכות כלומר בהוייתם אשר היו ביום הכות כו' כי לא משלה בהם רמה בל' שנה וזהו ביום הכות כו' כלומר כאלו ביום הכות היה זה ויוליכהו כך בכל שבט ושבט להספידו כמשז"ל מאי ככל אשר צוה המלך שסיבב אותו בכל שבט ושבט והיו מתאספים בכל מקים אנשים ונשים וטף וסופדים אותו ואז ויעתר אלהים לארץ:

פרק כב

פסוק א

וידבר דוד כו'. הנה יש ויש שינויים רבים בין השירה הזאת לאשר בספר תילים כי שם נאמר לעבד ה' לדוד ופה נאמר וידבר דוד לה' וע"ד זה שינויים רבים ויתכן כי בזה הנז' שבפתח דבריו נמצא טעם דרך כלל אל כל השאר והוא כי הנה על שנוי הנמצא במקצת מזמורים נבא אל הענין והוא כי יש מזמור שאומר בו מזמור לדוד ומזמור שמהפך ואומר לדוד מזמור ואמרו חכמי האמת כי כשדוד היה מכין עצמו תחלה ואח"כ היה שפע רוח הקדש נשפע בו על הכנתו אומר לדוד מזמור וכאשר היה הרצון האלקי משפיע בו ומעירו אומר מזמור לדוד קרוב לענין זה יתכן כי דוד על ההצלות הגדולות אשר הצילו הוא ית' נתעורר מעצמו לדב' לה' **את דברי השירה הזאת** וזהו וידבר דוד לה' אך אחרי כן שערב' לה' שירתו זאת שב מעצמו הוא ית' להשפיע בו רוח הקדש ויתן בפיו דברי השירה עצמ' וישנה לטוב לאיזו בחינ' או תוספ' לפי סוד צירופי מאמרי' וזהו למנצח לעבד ה' לדוד כי רוח ה' הקדוש נשבה בו למה שהו' עבד ה' לדוד לא כאמו' שדב' דוד לה' כי אם שהי' למנצח מאתו יתב' להיותו עבד ה' לדוד ואין ספק כי אשר שינה ית' במה ששב והשפיע בו לטפויי אתא בשיח סוד ה' אשר בא להוסיף כי לא לפסול הראשונים בא כי אם להוסיף ושאלו ואלו טהורים אמרי נועם והוסיף מדיליה נקודו' הכסף כאשר יתבאר שם בס"ד.

ונבא אל ענין הכתובים אמר כי עם היות כי רבו אויביו וצריו בכל הגוי' שקיל ככלם הוא שאול ועל כן עם היותו מהראשונים הביאו בסיף כחותם על כלם וזהו ביום הציל ה' אותו מכל אויביו כי זה שקול כהצלה מכף שאול והטעם כמאמרם ז"ל כי באומות לא היה מיצ' כי אם שמא יהרג אך בשאול היה ירא שמא יהרגו שמא יהרוג בין על שאול כי משיח ה' הוא בין על אש' עמו כי מישראל הם ומה גם אם ביניה' היה אשר לא מלבו לרדוף את דוד והיה אנוס ע"י שאול כי מלחמת שאול היה לגוף פן יהרוג ולנפש פן יהרוגו.

פסוק ב

על זה היחל ואמ' ה' סלעי כו' לומר הלא כאשר ה' סלעי מהארי והדוב שגם שניה' הכתי בעזרו ית' ומצודתי בגלית ומפלטי מהפלשתי בלכתי להביא מאתי' ערלו' אחרי מעש' גלית הנה כל אלה שהי' מחיו' ומגוי' היה לי שהוא לגופי כי לא היה כדבר מלחמה אל הנפש וגם למעלה מזה עוד הוסיף הוא ית' שלא די שהיה מגן לגופו שלא יהרגוני גוי' כי אם גם היה מגדילני וממלטני בקרב ההצלות והוא כי לא די היה לי מגן כי אם גם

משחני למלך על ישראל כי קרה לו כאברהם שלא די שהצילו יתברך מארבעה מלכים והכה אותם והפילם ומה גם לאומר שהוא ואליעזר בלבד הפילום כ"א גם אז הומלך כמשז"ל כי אז הושוו כל העולם ועשו לו בימ' והושיבוהו בה ואמרו לו אתה מלכנו אתה מלכנו אתה אלקינו וזהו אל עמק שוה הוא עמק המלך וגם כהונה נטל אז על ידי מעשה מלכי צדק.

פסוק ג

וזה יאמר דוד הנה אלקי צורי הוא ה' אלקי אברהם הנקרא צור כד"א הביטו אל צור חוצבתם כו' אחסה בו ועל ידי כן אירע לי כמוה שהיה מגני וגם קרן ישעי הוא המלכות הנקרא קרן כענין מצמיח קרן לדוד וכמוהו אין מספר כי הוא קרן של ישע כי מה שנמשח בקרן הוא עוזר לו ליושע שהיה משיחה מאת ה' והוא מעין אברהם שנ' בו אנכי מגן לך שהגון לו והיה לו אז מלכו' וגדולה אך גדולה משתי אלה היה לי ניסתי משאול ולא קמתי עליו להורגו מההצלה ומהגוים והמשחי למלך כי בהם לא היה פחד רק לגוף אך לא לנפש אך כאשר נסתי משאול שאם הייתי הולך אצלו האם קצרה ידי להכות נפש ואדרבה הייתי בורח והוא בהגיד לו יהונתן ביום החדש על ידי הנער אך על זה אני אומר משגבי ומנוסי כי משגבי היית בתת בלבי לנוס פן אהרוג ואשחית נפשי והוא כי מושיעי תקרא במה שמחמס תושיעניי שהוא מעשות חמס כי גדולה הצלת הנפש מלחטא מהצלת הגוף מליהרג כלומר ועל כן שמתי הצלתי משאול כנגד ההצלה מכל אויבי.

פסוק ד

וביאר הדבר מפורש ואמר מהלל אקרא ה' כו' והוא בהזכיר ענין אליהו זכור לטוב שאמר כי אלו האבות היו מתפללים שלשתם יחד לא היה בלתי נעשה שום דבר שיזכירו גם בלי שאלה כי אם בג' ראשונות שאינן אלא שבח והילול לה' בלבד טרם התחיל מאמצעיות ואמר שהיו שלשה כיוצא בהם בהאי עלמא שהם רבי חייא ובניו והעמידם רבינו הקדוש יחד אמרו משיב הרוח ונשב זיקא מוריד הגש' ואתא מיטרא בקשו לומר מחיה מתים ורגש עלמא כו' הנה כי גדלה מעלתם שבהזכיר הלולו ית' בלבד מבלי ישאל היה נענה ע"ד זה יאמר דוד מהלל אקרא ה' שהוא בקרוא אותו יתברך מהלל שהוא אימרי רב להושיע מיד ומושיעי מאויבי ומאויבי אושע. ושיעור הכתובים לומר ראו נא מה בין מלחמת האויבים למלחמת ישראל היא מלחמת שאול כי באויבי הם הגוים על שאין מלחמת יצר הרע באמצע הוא נקל מאד כי בם מהלל אקרא ה' ומן אויבי אושע כמדובר שע"י ההלול והשבח טרם אשאל אנצל מהם אך כי אפפני משברי מות ע"י שאול שבכל

עת הייתי משבר ומקוה המות על ידו בעיר ובבית להכות בו ובקיר פעם בחוץ פעם ברחובות אז במלחמתו נח"י ומכאובות בליעל הוא היצה"ר יבעתוני באומרו אלי בא להורגך השכם והורגו ואז לעומתו חבלי שאול הוא גהינ' סבוני פן אהרוג משיח ה' או נקיים אשר אתו ומשתי החלוקות קדמוני אל חבלי שאול מוקשי מות שמקדי' לפני היצר סמוך מוקשי מות באמור אלי למה תביט אל עונש הנפש בשאול שהוא לאחר מות ולא תביט אל מוקשי מות שיש לך בעולם הזה שע"י הניחך את שאול חי יהיו לך מוקשי מות רבים תמיד באופן שהיה יצרי מפתני להורגו לולא ה' היה לי לשית בלבי לנוס מלפניו ולבלתי הורגו ובכן מה רב טוב אשר עשה לי ה' על ענין שאול מכל אשר עשה לי מאויבי שזו מלחמת גוף ומלחמת נפש וזו מלחמות גוף בלבד.

פסוק ז

ולא עוד כי אם שהוסיף להיטיב לי בענין שאול א' כי לא הקדמתי תפל' לצרה כי אם **בצר לי אקרא** ה' שנית כי לא בלבד שם הרחמי' היה שומע לי כי אם ואל אלהי הוא מדת הדין אקרא גם הוא כי לא היתה מדת הדין מקטרגת כי אם אל אלהי גם הוא אקרא וישמע ה' מהיכלו הוא אלהי הוא מדת הדין הוא שכינה שהוא היכלו של ה' מתוך היכלו הוא שם אלהים משם היה שומע לי באחדות השתי מדות עוד שלישית כי עם היות ששמע קולי ושועתי לפניו עכ"ז תבא באזניו והוא ענין פסוק תאות לבו נתת לו כו' שהוא משל לשני אוהבי המלך שכל אחד מבקש דבר מאת המלך והמלך יודע שאלת כל אחד ולאחד מהם אמר שתוק כי כבר ידעתי שאלתך ואעשנה ולאחר מניחו מדבר והוא שומע כל היוצא מפיו עד תומו את מי משניהם אוהב המלך אז יותר אין ספק כי הוא אשר ישמע דברי פיו עם יודעו שאלתו ובקשתו ועל זה אמר המשורר תאות לבו נתת לו ועם כל זה וארשת שפתיו בל מנעת סלה שלא אמרתי לו ידעתי שאלתך ובקשתך כלך מדברותיך וכמאמרנו כך על מקרא שכתוב ברוך ה' אשר לא הסיר תפלתי וחסדו מאתי ועל פסיק טרם יקראו ואני אענה עוד הם מדברים ואני אשמע וע"ד זה יאמר פה שעם היות כי **וישמע מהיכלו קולי** בקראי את שמו וגם שועתי גלויה לפניו עכ"ז תבא באזניו ולא ימנע מלשומעה:

פסוק ח

ויתגעש ותרעש כו'. הנה לא מצינו בימי דוד רעשה ותגעש הארץ ודוחק הוא לומר שהוא משל וחידה ומה גם שאם אומרו ותגעש ותרעש הוא משל לא יצדק בסוף הפסוק ואפי' באמצעו וכן כל שאר הפסוקים שאחריו משוללי הבנה וקשר ואומרים דרשנו והנה רז"ל במדרש אמרו על ויט שמים וירד שהוא במתן תורה שהרכין הקב"ה השמים ושמי השמים העליונים והציען על ראש ההר ודב' עמה' מן השמים ע"כ. על כן אמרתי כי טוב

לבקש דרך יקושר ענינם ז"ל בפסוק ההוא עם הקודם והמאוחר והוא לומר הלא אמרתי כי שמע ית' מהיכלו למעלה קולי ושועתו היה לפניו עם היותי למטה בארץ נמצא כי הוא ית' למעלה בהיכלו ואזניו מתפשטות למטה ששומע למעלה ושועתי באזניו למטה אמר אל יתמה איש על זה כי הלא כל היסודו' ועולם המלאכים יחד מתפעלי' על ידו ית' אשר על השמים כבודו ואין זה כ"א שהתפשטות כבודו בכל היא כי הלא כאשר **ותגעש ותרעש הארץ** שהוא מיסוד הרוח המתחבא ביסוד עפר הארץ גם שאר השני יסודות שהם אש ומים מתפעלים ומתרגזי' וזהו מוסדות השמים שהם אש ומים שהם יסודות השמים ירגזו גם הם ומי יגיד זה הלא הוא כי כאשר ויתגעשו כאשר חרה לו ית' שהוא בזמן הפיכת סדום שארז"ל על פסוק המעתיק הרים ולא ידעו כו' המרגיז ארץ ממקומה כו' כי כ"ב שנים קודם הפיכת סדום היה הקב"ה עושה רעשים בארץ בכל יום להתרות בהם ולא שבו אז העתיק הרים בארץ והפכם והמטיר אש וגפרי' מן השמים וזה יאמר כאשר **ויתגעשו כי חרה לו** שהוא בסדום כ"ב שנה.

פסוק ט

אז כאשר לא שבו **עלה עשן באפו ואש מפיו** מלמעלה שמעל לשמים המטיר אש וגפרית תאכל דרך השמים כמטר לארץ הנה כי מלמעלה מעל לשמי' מהיכלו ית' מפיו שלח אש עד לארץ והתפעלו כל העולמות יחד ואין זה כי אם שהוא ית' בכל העולמות נמצא עם שעיקר שכינה למעלה ואם יאמר איש שאחר שכן הוא למה הוצרך יהיה אש מפיו שלמעלה לאכל את סדום בארץ ולא המטיר מיסוד האש שמתחת השמים לז"א גחלים בערו שהוא כי רצה ית' ללקות גם את שרי חמשת מלכי סדום ובנותיה שהם רוחניים שהוא מוכרח כי יפקיד על צבא המרום במרום ואח"כ על מלכי האדמה על האדמה ועל כן הוצרך יהיה אש מפיו ית' ולא מיסוד האש כי לא יתפעלו ממנה וזהו גחלים שהם השרים שהם רוחניים גחלי אש בערו גם הם על נן הוצרך תהיה האש ממנו ית' ולא מן היסוד שמתחת לשמים ועוד ראיה כי הנה כאשר אמרו ישראל בסיני רצוננו לראות את מלכנו מה עשה הב"ה הרכין שמים ושמו השמים העליונים והציען על ראש ההר.

פסוק י

וזהו **ויט שמים וירד** וזו ראיה ברורה כי הוא ית' בכל העולמות יחד שעל כן עשה שיראו שמים ושמי השמים פתוחים לפניהם להראותם מש"כ אם לא היו רואים רק מציאות על ההר מתחת השמים שיאמרו שאין זה אשר על השמים הנה שראו שבתו ית' יחד בכל העולמות ושמא יאמר איש מי יגיד שלא היה מלאך ולא אלקי עולם ה' לז"א **וערפל תחת רגליו** כי אלו היה מלאך לא היה **ערפל תחת רגליו** אך זה יורה כי שם האלהים

כי ערפל חתולתו וכד"א נגש אל הערפל אשר שם האלהים ואם יאמר איש א"כ ממוצא דבר הלא יצא עתק לומר כי א"כ אמור מעתה אולי הוא ית' למעלה ולא למטה אפילו התפשטות כבודו שהרי הרכין שמים ושמי השמים וראוהו למעלה מכלם לז"א וירכב על כרוב לומר הנה הוא ית' נקרא יושב הכרובי' הרי שבכרוב אשר היה במשכן ובמקדש היה רוכב ושורה בו.

פסוק יא

ושמא תאמר א"כ איך ראוהו שם למעלה מעל השמים ושמי שמים לז"א ויעף שהוא כי לא היה כאדם שבמקום שהוא יושב שם יהוא כי הוא ית' הוא מעופף עד מקומו העליון כי שם עיקרו אלא שמרחף בהתפשטותו למטה נמצא בבחינה א' רוכב ובבחינ' אחרת מעופף כי ההתפשטות בלבד הוא הרוכב והוא מוכרח כי אין דבר יסבלנו כ"א הוא הסובל את הכל ואם יאמר איש א"כ איך בבואו אל הכרוב במשכן נראה לישראל והיה בארץ והוא כי הנה ארז"ל בשוחר טוב וז"ל וירא העם וירונו וכן הוא אומר וכל ישראל רואים ברדת האש כו' לכך נאמר בה' רננו צדיקים אין כתיב כאן אלא בה' בזמן שהם רואים אותו וכן אתה מוצא וירא ישראל את היד הגדולה התחילו מרננים אז ישיר משה כו' ע"כ הרי שראו את אלקי ישראל והיה בארץ לז"א **וירא על כנפי רוח** לומר אין בארץ רק התפשטות ומה שוירא הוא על כנפי הוא על כנפי מלאכו ההולך עמו כמשז"ל על הנה מלאכי ילך לפניך ארז"ל כל מקום שמלאך מטטרון שם ידוע כי שם השכינה והוא הנקרא רוח כד"א עושה מלאכיו רוחות באופן שלא נראה על הכרוב ממש כ"א **על כנפי רוח** שעל הכרוב כי עיקר שכינה אינו שורה על דבר גשמי.

ומה שלא נרא' כך בסיני אלא שהרכין שמים כו' הוא כמדובר בל יאמרו כי מה שיראו **על כנפי רוח** פה אינו אשר בשמים ממעל והנה יש מקום יאמר איש כי הלא מאשר אמרת שראו בסיני כי ויט שמים וירד וערפל היה תחת רגליו מסך מבדיל בינו ובין העם והעולם ולא ראו כ"א בעת שקרע הרקיעים הנה מזה יוכל איש לדבר שא"כ איפה מן הערפל וחוצה בכל העולם אין דבר לא עיקר ולא התפשטות כי הלא מסך מבדיל היה החשך והערפל ההוא והוא הפך כל האמור לז"א לא כן היא חלילה כי הלא גם שוישת חשך הוא הערפל למסך מבדיל אל תוציא נפקותא שמהחשך ולחץ אין מציאות שכינה כי א"א כן כי הלא סביבתיו של החשך היו סוכות הן ענני כבוד כד"א כי בסכות הושבתי את בני ישראל בהוציאי איתם מארץ מצרים כי בעמדם בהר לקבל התירה בתחתית ההר אשר שם היה מסך הערפל לא נתבטל מקום ומציאו' הענני כבוד הנקראים סוכות ממקום חנייתן אך אין ספק כי אין מקום פנוי מהתפשטות שכינה. ועוד ראיה כי הנה

בהיות מסך הערפל תחת רגליו היו בשמים שהרכין הוא יתב' חשכת מים כמאמר דבורה ברוח הקדש ה' בצאתך משעיר כו' גם שמים נטפו גם עבים נטפי מים וכן דוד הוא אומר אלהים בצאתך לפני עמך כו' ארץ רעשה אף שמים נטפי מפני אלהים זה סיני כו' גשם נדבות תניף כו' הרי שהיתה חשכת מים עבי שחקים ועכ"ז מנוגה הנמשך מאתו ית' אשר היה למעלה מן השחקים כי הרכין שמים כי' מאותו הנוגה שהיה נגדו ית' בערו גחלי אש שהיו כל העם רואים את הלפידים חוצה מהערפל ואיך היו לפידים בוערים מנוגה נגדו ית' ולא היו חשכת מים עבי שחקים מפסיקים ומעכבים מלבער גחלי אש למטה מהשחקים אלא ודאי כי אין ספק כי אין המסך ערפל מעכב מלהיות התפשטות שכינה ממנו ולחוץ שעל כן התפשטות שכינה שלמעלה היה מנוגה נגדו בוער גחלי אש כי אין דבר פנוי מהתפשטותו ית' לעד:

פסוק יד

ירעם מן השמים כו'. כהתימו להכריח מאמרו איך בהציל ית' אותו היה ע"י ששמע מהיכלו קולו ושועתו לפניו תבא באזניו ושב עתה אל אופן הטובו' וההטבות אשר הטיב עמו הוא מתחלה ועד סוף והוא כי הפליא חסדו לו מימי קדם ועודנו מחזיק להצילו תמיד ועל הכל בעד נפשו והוא כמאמרם ז"ל בב"ר כי מאז הציל את לוט היה למען דוד העתיד לצאת מאחת מבנותיו ורחבעם מהשנית באומרם כי זהו ואת שתי בנותיך הנמצאות כד"א מצאתי דוד עבדי היכן מצאתיו בסדום וזה יאמר הנה כאשר וירעם בשמים ה' את האמורים בפסוק ותגעש ותרעש כו' עלה עשן כו' כי הרעי' להתרות בהם **ועליון יתן קולו** וישלח חציו הם המשחיתי' את סדום באש וגפרית ויפיצם וברקים רב ויהמם בלי יצאו מתחום העיר.

פסוק טז

אז **ויראו אפיקי ים** כמשז"ל בב"ר שע"י גערת ה' יצאו מים רבים במישור שלפני סדום וגעשה ים ואז יגלו מוסדו' תבל הוא אומרם ז"ל על פסוק הפך משורש הרים שעקר הב"ה ההרי' משורשם והיפך היישוב למטה ושרשי ההרים למעלה וזה יאמר **יגלו מוסדות תבל בגערת** ה' כו' שנגלו שרשיהם למעל' בהראו' אפיקי ים בגבורת ה' כו' ואז בעת כל הרוגז פעלת רחמים ורחמת עלי כי ישלח ממרום יקחני כי שלח מכאל ממרום יקחני בהציל את לוט כמז"ל מצאתי דוד עבדי היכן מצאתיו בסדום ואחרי זאת ימשני ממים רבים הוא את נחשון שהייתי עתיד לצאת ממנו כאשר הובא בילקו' מרז"ל פ' בשלח שבזכו' נחשון שירד לנחשול של ים עד חוטמו זכה דוד למלוך כי צעק ואמ' הושיעני

אלהים כי באו מים עד נפש ואז קרע הוא ית' את הים נמצא כי היה הקב"ה כמושך ומוציא את דוד מתוך המים הרבי' ההם וזהו ימשני ממים רבים.

פסוק יח

ואחרי כן **יצילני מאויבי עז** הוא גלית ואח"כ משונאי כשאול ודואג וסיעתם **כי אמצו ממני** ואחרי כן יקדמוני ביום אידי שהייתי בורח ומסתת' בקעילה ויקדמוני ויגידו לשאול כי בא דוד קעילה כי אז ויאמר שאול נכר אלהים בידי כי נסגר לבא בעיר דלתים ובריח ואז ויהי ה' למשען לי כי גלה אזני שיסגירוני בעלי קעילה.

פסוק כ

ועל ידי כן ויוציאני למרחב חוץ ממקום סגור בדלתים ובריח ואם יכלול באומרו משונאי כי אמצו על הזיפים יאמר יקדמוני ביו' אידי שקדמו ואמרו לשאול הלא דוד מסתתר עמנו שאז היה ענין המערה כי שתי טובות עשה ית' עמו אחד שלא שלח ידו במשיח ה' בהיותו במערה שנית שעד צאתו מן המערה לא נודע לשאול וחילו כי שם היו כי היו סותמים פי המערה באבנים אין מספר או ממתינים בפתח עד יצאו אחד אחד ויהרגוהו או מציתין את פי המערה באש ועל הדב' הראשון אמר ויהי ה' משען לי נגד יצרי ועמי האומרים להרגו באומרם אלי הבא להורגך כו' ויהי ה' משען לי לבלתי עשוהו ועל השנית אמר ויוציאני למרחב חוץ למערה טרם יודע כי במצודת המערה הייתי ולא שבצאתי למרחב אבטח בעצמי לינצל כי אם יחלצני ולא בצדקתי כי אם על שחפץ בי מבלי היו' לי זכו'.

פסוק כא

כי אם או' יגמלני ה' כצדקתי שלא הרגתיו במערה בכרתי כנף מעילו אז כבור ידי בצאתי אחריו וחוץ למערה לקרא לו שהייתי יכול להכותו נפש מאחוריו ולא נגעתי אז בו ולא בכנף מעילו שהיה בור ידי בעצם כי לא אומר שבזכות זה הצילני במרחב כי אין להחזיק לי טובה על זה כי הנה מה ששמרתי דרכי ה' להיות ארך אפים ומה שלא רשעתי להורגו מאלהי היתה זאת לי שהיה משען לי להרחיקני מן החטא ולא מצדקתי על כן אמרתי כי מה שחלצנו היה על כי חפץ בי.

פסוק כג

ואם יאמר איש מה היה לי לבלתי עשות מה שהרשתה לי תורה באומרו אם במחתרת כו' הבא להורגך השכם להורגו הלא הוא **כי כל משפטיו לנגדי וחקותיו** והוא כי הנה במצות ה' יש משפטים שהדעת מחייבן ויש חוקים שלא ידע איש טעמן בלתי ה' לבדו על כן נסתפקתי אם נושא זה שלי אשוה אותו למשפט לומר הבא להורגך השכם להורגו

או אשונו לחוקותיו שאין שכל אדם משיגו כי אל דעות ה' הוא לבדו יודע למה הניחני ביד רודפי זה ימים רבים אולי יש סיבה לתיקון נפשי שאני לא ידעתיה או לכפר' איזה עון אשר נעלם ממני או שאין לי מן השמים חיים והרדיפה הזאת היא חילוף מות ורצונו ית' הוא שאסבל ולא אנקם על כן אמרתי **לא אסיר ממנה** הוא מצדקתי הנז' אשר החזקתי בה לסבול ובזכו' אשר התנהגתי בתמימות שאפי' לא הרהרתי על כי לא מצאתי בי עון באמרי אולי האלהים מצא כמדובר על כן עזרני ה' ואשתמרה מעיני כי איזה עון אשר אפשר היה לי אשר היה גורם אעשה זה ג"כ כענין עבירה גוררת עבירה נשמרתי ממנה שלא חטאתי בזה לשלוח יד במשיח ה' ועם היו' כי ה' היה לי ששמרני מלחטא עכ"ז וישב ה' לי כצדקתי שהוא כאלו היתה צדקתי ממני ולא ממנו יתב' וכן כבורי כאלו היה בורי מעצמי לנגד עיניו עם היות כי הוא ית' הרואה ויודע כי ממנו הוא בעצם ולא ממני וטעם לדבר אומרת רוח הקדש עם חסיד ראוי הוא תתחסד גם אתה לגמול לו חסד עם תמים הולך בתמימות עמך תתמם גם אתה לבלתי הרע לו עם נכר שגם שרודפך לבו טהור ובפגעו בך לא יצר לך גם אתה ראוי הוא תתבר אך עם עקש כזה שאלמלא ראה שכרת כנף מעילו וחסת עליו וכן לקחת החנית וצפחת המים מראשותיו לא היה מניחך תתפל גם אתה עמו ובבואו להורגך היה לך להורגו ועוד היה לך טענ' להורגו באמור כי אתה עם עני תושיע במה שתהרוג את שאול כי תושיע העם עני שעמו מלחטא לרודפך חנם ומאבד נפשם הם כת מהעם שעמו הבלתי חפצים במיתתך והם כאנוסים אחר מלכם ועינים רמות כדואג ודומים לו כזיפים המרימים עיניהם עליך להורגך תשפיל בהורגך את שאול באופן שהיית עוש' משפט ודין עמו שבא להורגך והיית מושיע את עמו מלחטא בך והיית משפיל רשעים ועכ"ז שלא שמת לבך לכל זאת וסבלת על כן גם ה' עם שהיה עמך לבלתי תחטא העלה הוא ית' עליך כאלו בצדקתך מעצמך עשית ולא מאתו ית':

פסוק כט

כי אתה נרי ה' כו'. אמר הנה האורה משל אל הנצוח והתועלת והעדר חשך הוא משל אל סילוק הנזק אמר כאשר אתה נרי מאיר ומטיב לי לנצח הוא בשם ה' בעל הרחמים בלי שיתוף דין אך בהצטרף שם הדין שהוא וה' הוא ובית דינו אינו אלא יגיה חשכי שהוא סילוק הנזק ופירש ואמר כי בכה שהוא בלי שתוף מדת הדין ארוץ גדוד כאשר רצתי לפני גדוד פלשתים אל גלית דכתיב וירץ המערכה לקראת הפלשתי שהרגתיו אך כאשר השם הנז' הוא ובאלהי שהוא הוא ובית דינו אז אדלג שור לברוח ולהמלט בלבד בעד החלון ע"י מיכל בשלוח שאול וישמרו את הבית להמיתו שהוא סילוק היזק בלבד:

פסוק לא

האל תמים כו'. הנה כאשר נדר הוא ית' המלכות לשאול היה ע"י שם אל שדי שנא' ויאמר לו אלהים אני אל שדי פרה ורבה גוי וקהל גוים יהיה ממך ומלכים מחלציך יצאו וארז"ל שאומרו ומלכים הוא שאול ואיש בשת שיצאו מבנימין שהוא הגוי הנז' שעל דרשה זו המליך אבנר את איש בשת. ונבא אל הענין אמר דוד הנה מכלל דברי הוא כי דחה הוא ית' את שאול מלפני וצריך לתת טעם לאלהינו לזה אמר האל שהוא שם אל בעל החסד שבשם זה נדר הוא ית' מלכות שאול הנה אין ספק כי תמים ושלם דרכו ולא ישוב ממנה והנה לעומת זה אמרת ה' צרופה כי ברור מילל כמצרף כסף שהוגה סיגים מכסף כי אמר ה' אל שמואל עד מתי אתה מתאבל אל שאול ואני מאסתיו ממלך על ישראל מלא קרנך שמן ולך אשלחך אל ישי כו' ואומר ויאמר ה' אל שמואל קום משחהו כי זה הוא ובכן יקשה כי נדחה מה שנידר בשם אל לז"א מפני מה שנידר בשם ה' לז"א **מגן הוא לכל החוסים בו** ועל כן אני שחסיתי בו וראיתי חרבות פלשתים עלי והייתי מחבק ידי וידי גבורי בל ישאו ידיהם נגדם עד שמוע קול צעדה בראשי הבכאים כמאמרו יתברך כי בו חסיתי ומה גם לרבותינו ז"ל שאמרו שבאמור עמו אליו הלא ימיתונו שהשיב להם מוטב נמות זכאים ולא עוברים דבר ה' על כן הוא ית' היה מגן לי והוא מאמרם ז"ל במקומו שלמה בחר הקב"ה בדוד כי שאול לא בטח בה' להמתין עד בא שמואל שאמר לו שבעת ימים תוחיל עד בואי אליך ולא חסה בה' יצילנו מפלשתים עד בא שמואל על כן לא נמשך מלכותו וזה יתכן כיון דוד פה בדברי השירה הזאת בכתוב הלזה שאמר שעם שהאל תמים דרכו במלכות שאול היתה לעומתו אמרת ה' צרופה להמליך את דוד ולמאוס במלכות שאול כי **מגן הוא לכל החוסים בו** כמדובר ושמא תאמר שעדיין יקשה איך נתבטל חסד אל משאול אחר כי **האל תמים דרכו**.

פסוק לב

לז"א **כי מי אל** מלבעדי ה' לומר כי יש אל סתם ויש אל מבחינת שדי אמר הנה חלילה חלילה מפירוד בין איכות השמות כי מי מבחינות אל מבלעדי ה' כלומר כי כאשר נאמר ליעקב בשם אל מלכות שאול לא היה מבלעדי ה' שהיה עתיד להמליך את דוד תחתיו כלומר כי מאז לא הומלך רק עד זמן דוד בלבד ואמת הדבר כי על כן לא נמשח בקרן אלא בפך ולא בשמן המשחה כי אם בשמן אפרסמון שלא היה לעולם כמאמרם ז"ל כי הנמשח בקרן ובשמן המשחה הוא המתקיים כמ"ש ז"ל רמה קרני ולא רמה פכי ושמא תאמר הלא עם שם אל היה שם שדי כי כך נאמר ויאמר אלהים אל יעקב אני אל שדי והנה שדי הוא צור שודד את הנגדיים כמאמרנו על הבטחתו ית' לאבות על נחלת הארץ באל

שדי שהוא חסד לישראל ושידוד לכנעניים יושביה כך השם שדי ראוי יהיה לשדד אויבי שאול המקבל חסד האל ואיך לא שוה לשאול נגד דוד שכנגדו לז"א **ומי צור מבלעדי אלהינו** לומר כי אלהינו אלהי משפט הוא ואין צור שדי מבלעדי המשפט כלומר כי על כן בהיות המשפט עוזר לדוד לא ינגדהו הצור כי לא נידר לו חוזק השם ההוא אם לא בדין המתייחס לשם אלהינו:

פסוק לג

האל מעוזי חיל כו'. אחרי אומרו כי שם אל ושדי ואלהים עם שלכל אחד בחינת נפרדת מהאחר כלה אחדים נכללים זה בזה בא עתה ואמר גדולה מזו כי הנה הוא היה עושה שתי פעולות הפכיית אחד באומות שהיה מתאזר חיל נגד האומות ורפיון ידים וחמימות נגד שאול ואנשיו ובכן היה משבח לה' על הגוים שמסר בידו ועל שאול על ב' בחינו' א' על שהציל אותו מיד שאול. ב' על שזיכהו להתאפק מלהכות בשאול ובאשר ה' אתו אמר עתה שבח לה' כי השם אשר היה מעוזו נגד האומות השם ההוא בעצמו היה נותן לו תמימות וסבלנות לבתי הרוג לבא להורגו הוא שאול שהם שני הפכים בשם א' וזהו האל שהוא מעוזי חיל הוא היה מתיר עוזי ומרפא ידי להיות תמים דרכו וזה בין ברגלי בין בידי ברגלי כי הנה היה יתברך משוה רגלי כאילו' לרדוף אויבי אך זה באומות אמנם ועל במותי שהמלחמה בגבולי שהוא עם ישראל בבמותי יעמידני ויציבני ולא יניחני לרדוף כמכביד רגלי לבלתי אחטא להצר את ישראל וכן בידי כי מלמד ידי למלחמה על אויבי שהם האומות בבמותי הנז' לא כן כי אם מכביד ית' קשתי בידי וזרועותי כמכניע זרועותי כאלו הקשת היא נחושה וקשה לימתח בהן למען אמנע מלהצר את ישראל וזהו ונחת קשת נחושה זרועותי:

פסוק לו

ותתן לי מגן כו'. הנה על פ' וירד העיט על הפגרים כו' ארז"ל כי בקש דוד לכלות את כל האומות כאחד וזהו וירד העיט הוא דוד על הפגרים הם האומות סביב א"י שהראה הוא ית' לאברהם בפגרי הבתרים שהם משל אל האומות כנודע מרז"ל וישב אותם אברם שמנעו אברם ויהיה הענין כו' במה שאברהם מכרנו לגליות תחת גהינם נמנע מלעשות הוא יתברך רצון דוד למען ישעבדו הגליות את ישראל וראוי לדעת היכן מצינו שבקש דוד לכלות את האומות סביבות א"י ואחשבה כי הנה הוא בפסוקים הללו והוא כי הנה הוא ית' נדר לדוד כי זולת ממלכתו בחייו עוד יוסיף לו לעתיד כי הוא יגדל עד מאד וירד מים עד ים ומנהר כו' לפניו יכרעו כו' מלכי תרשיש כו' כי הוא דוד הוא מלך המשיח כנודע ואז יכניע ויאבד את כל שונאי ה' כד"א שאל ממני ואתנה גוים נחלתך כו' תרועם

כו' והנה בכמה מקומות מצינו כי המשכון הגדול שיש לנו ליושע הוא כי ישועתו של הקב"ה היא ישועתן של ישראל כי לא יטוש ה' את שכינתו בגלות וזה יתקיים לימות משיחנו כי יום נקם יהיה על ידו ובזה יאמר כי אמר דוד מעתה לפניו ית' הנה ותתן לי לעתיד מגן ישעך כלומר כי המגן שנתת לי להיות בטוח התשועה הוא ישעך כי ישועתך הוא משכון ומגן לי כי בו אבטח ליושע וענותך תרבני או שתהיה התשועה על ידי שאני מלך המשיח והנה אחת שאלתי מאתך ה' והיא כי למה אצעד עתה פסיעה א' במלכותי זה ולעתיד פסיעה אחרת על ראשי אויבי תרחיב צעדי זאת שהתחלתי לפסוע על קצת אומות תרחיבנה שתהיה פסיעתי זאת רחבה עליהם שיהיו תחתני אלו שנתת תחתי עתה עם העתידים להיות באחרונה אחר שעודני בכחי ולא מעדו קרסולי. וביאור הדבר הוא כי מעתה ארדפה אויבי ואשמידם ולא אשוב עד כלותם ולמה ישאר הדבר עד סוף הדורות ואל תאמר נא אלהי מי אמר אלי שאין זה רצוני הלא הוא כי כבר היו כלו אז מחוצים ולא יקומון או לפחות היו כלם נופלים תחת רגלי ומאשר לא היה כך נראה שאינו רצונך:

פסוק מ

ותזרני חיל למלחמה כו'. אמר הנה שאלתי מאתך שמה שאתה עתיד לעשות בסוף לתת נקמת ה' בגוים על ידי כי הוא דוד הוא משיח תעשה לי מעתה שארדוף אויבי ולא אשוב עד כלותם אל נא תחשבני למקשה לשאל כי הלא ג' חלוקות הם א' הקמים עלי להלחם בו. ב' הנקראים אויבים בעלי איבה עם ישראל המעותדים להלחם בישראל לעת מצוא. ג' אשר אינם מגדר אויבים רק שיש להם שנאה מה הנקרא משנאיך אמר דוד הנה משלש אלה איני צריך לשאל ממך רק א' מהנה באופן שאין שאלתי גדולה וז"א ותאזרני חיל כו' והוא לומר הנה על הקמים עלי מאליהם איני צריך לשאל כי הלא מאשר אזרתני חיל למלחמה ידעתי כי תכריע קמי תחתי שהיא החלוקה הראשונה וגם החלוקה השנית הנקראים אויבים ג"כ איני צריך לשאל עליהם כי הלא ואויבי כבר נתת לי עורף מאז נכתב בתורה ידך בעורף אויביך באופן כי נתונים המה לי מאז וא"כ לא נשאר לי לשאל מאתך כי אם החלוקה הג' והיא ומשנאי אצמיתם כלומר ולכן אל תמנע ממני שאלת ארדוף אויבי כו' כי אין השאלה רק על השליש בלבד להצמית את משנאי ושמא תאמר אולי יקראו אל ה' ויענם על כי עדיין לא נתמלאה סאתם הנה גם אין להם סעד מזה כי הלא לא יקראו אל ה' מתחלה כמאמינים בו ית' בעצם כי אם אחר שישועו ואין מושיע שהוא את אלהיהם ויראו כי אין מושיע אז יבאו וישועו אל ה' ועל כן ולא ענם כי כ"כ הוא ודאי שלא יענם אחר שהיחלו באלהיהם שאני אומר ולא ענם כאלו הוא דבר שכבר

עבר ובמה שאמרתי ובקשתי להפילם עתה אני בוחר בזה גם שיהיה עלי לטורח כי הנה לעתיד יהיה לי נקל להפיל את כלם כמו רגע כי בשררותה עד הזמן ההוא תיבש לחות איזו טובה שיש להם ויהיו לפני קלי' לאבדם כי אני אבן די לא בידין ויהיו לפני כעור מן אדרי קיט וישח יתהון רוחא שרוח תשאם ויאבדו מן העולם בלי עמל אך עתה אין כח לכל זה שרוח ישאם ולא יראו בעולם ואצטרך לטרוח להמיתם ויהיו שטוחי' על פני הארץ וזהו ואשחקם כו' לומר הנני עתיד שאשחק' כעפר ארץ לעתיד לבא שהוא כעפר יבש שרוח ישאהו ועתה תראה כי כטיט חוצו' שיש בו לחות מים כך אריקם ארקעם שטוחים על פני חצות ואיני חש מתאות אבד את הרשעים הללו:

פסוק מד

ותפלטני כו'. הלא שאלתי כי מה שייעדת לי לעתיד להיות כל הגוים תחת רגלי תעשה מעתה והלא תאמר איך תשתרר מעתה על הגוים ועל הממלכות כאשר ייעדתי לך ואתנה גוים נחלתך כו' ואומר וירד מים עד ים כו' לפניו יכרעו כו' מלכי תרשיש כו' וישתחוו לו כו' איך יתקיים זה אם אכלה את כל הגוים ועוד כי לו יונח שיהיו מקצוי ארץ הלא ק"ו הדברים אם נמצאו בעמי ישראל מריבים ומנגדי' רבי' בלתי סרים אל משמעתי איך יהיו נשמעים לי אומות זרים אשר לא ידעוני.

לזה אני אומר כי הנה **ותפלטני מריבי עמי** שלא יכלו לי כי בהם הוצרכתי לפלטני כי כל ישראל מחזיקים עצמם לגדולים כמוני או יותר אך לא כן האומות כי אדרבה תשמרני להיות לראש גוים כי נהפוך הוא כי עם בני ישראל אשר ידעוני ונתגדלתי עמהם מריבים עלי כי ההתערבות רב מביא בזוי אך **עם לא ידעתי** הן הם אשר יעבדוני שהם מאפסי הארץ שאינם מהגוים האלה אשר תמיד היו מ"ה שונאי ישראל וכ"כ יחפצו בי לעבדני שיאמרו שאינ' בני נכר.

פסוק מה

וזהו **בני נכר יתכחשו לי** והוא כי הנה ארז"ל מסכת סופרים כי בני הפלגשים אשר לאברהם שם טומאה מסר להם וישלחם למרחקי ארץ והסגירם תוך חומה והשביעם שלא יצאו משם עד בא משיח לישראל כי אז יצאו לעובדם כי אמר להם כי כל אויבי ה' העתידים לשעבד את ישראל יאבדו ועל כן הם שלא ישעבדו בהם יהיו לפליטה לשרת את ישראל ובזה יאמר כי בני נכר אשר לא בני אברהם המה יתכחשו לו לומר כי אינם בני נכר כי אם בני הפלגשים אשר לאברהם ולא כן הוא כי אם לשמע אוזן שכדי לשמוע אזנם את דבר ה' ותורתו ממני ישמעו לי והוא מאמר הכתוב והלכו גוים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלהי יעקב ויורנו מדרכיו כו' כי מציון תצא תורה כו' ולשמע אזן

ואינם מבני אברהם הבאים לשרת את ישראל כי אם משאר עמים ועל ששיקרו אותם בני נכר על כן יבולו ויחגרו נשק ויזדרזו לבא אלינו לשרתנו ממסגרותיהם הם בני הפלגשים אשר לאברהם שיצאו ממסגרותיהם אשר סיגרם אברהם אביהם ולא שאר עמים והם לא ידעתי יעבדוני כי בשמעם מה שאת' נותן לי מעתה מה שאתה עתיד לתת לעתיד להנקם מאויבי ה' ולהמשילני באשר לא שעבדו בי עתה היו יוצאי' מהסגרם כשמעם הצלחתי העתידה לי בהיותי מלך המשיח והוא כאשר באו בימי שלמה שחשבו שהיה הוא מלך המשיח כמ"ש ז"ל אל תקרי מלכת שבא אלא מלכות שבא שהם בני הפלגשים ומה גם עתה אם היה דוד מעתה מלך המשיח שיחגרו ממסגרותיה' כאשר עשו בימי שלמה אלא שחזרו ביודעם כי לא היה הוא המשיח ומה שאני מבקש למהר את הקץ מעתה אינו להיותי מסתפק שיהי' כן לעתיד חלילה או שאסתפק אם ישוב מאשר דבר לי למרחוק לעשות התשוע' על ידי שמא יגרום החטא כי הלא על האחד אני אומר חי ה' כלומר כי כאשר הוא קיים כן מאמרו יתברך קיים כי אין בו יתברך שינוי ואשר דבר לי למרחוק שיהיה על ידי גם מזה לא אירא כי הנה ג"כ וברוך צורי שיחזיקני לבל אמוט בנתים אלא שמה שאני ממהר הוא כדי שוירים אלהי ישעי והוא כי לעתיד נתרומם אנו בישע אלהים כי השכינה כביכול בגלות וע"י צאתה על פי דרכו נושע כמאמרם ז"ל בכמה מקומות מצינו כי ישועתו של הקב"ה ישועתם של ישראל כו' וכדאי בזיון חלילה בדבר שתהיה שכינה בגלות בנתים ויותר טוב הוא שיתהפך טרם תהיה שכינה בגלות כלל שיושיעני וירום הוא יתברך בישעי שתגלה גדולתו וירום הוא בישעי ולא שארומם בישעו:

פסוק מח

האל כו'. האם תאמר נא אלהי באיזה זכות תבקש למהר את הקץ והלא כמה אויבים יהיה לך בישראל והיא שנאת חנם וגם קמים עליך להורגך שאול ושריו וגם תראה חמס וריב בעיר כדואג ודומה לו כי עליך יחשבו רעה לחמוס ולהצר ובאיזה זכות תמהר את הקץ הנה אין זה עיכוב כי אין זה רק על בלתי ראותם גדולתי אך בראות שאתה **האל הנותן נקמות** העתידות לי וידבר עמים תחתי אז מפלטי מאויבי אף מן קמי הם שאול ושריו תרוממני וע"י כן גם מאיש חמס הצילני כי בראות כן ישוב מן החמס ויתוקן הכל:

פסוק נ

על כן כו'. על כן בעשותך כך שתמהר את הקץ מעתה ימשך שאודך בגוים ה' כי טרם התשועה אין לנו פה להלל בפני הגוים את ה' אלהינו כי אדרבה יאמרו לנו איה אלהיך ועוד כי ולשמך הנז' אזמרה ולא נאמר הללויה כי אם את השם שלם כי מה שיד על כסיה שנשבע שאין השם שלם עד נקמת עמלק עתה ינקם מיד ולשמך שלם אזמרה ולא את

שם יה לבדו ועוד כי הלא השם הנז' הוא מגדול ישועות מלכו הוא מלך המשיח כד"א ואני נסכתי מלכי על ציון כו' ה' אמר אלי בני אתה כו' שאל ממני כו' שארז"ל שמדבר על מלך המשיח שהוא יתב' יהיה לו מגדול ישועות להושיעו ממלחמות כל האומות ולמה נחלה להרפא אז שאחרי מלכותי תפסק בשני חרבות וגליות ואח"כ תושיע את מלך המשיח מכל האומות וטוב טיב הוא המשיך הטובה מעתה כי תתן כל המלכיות עתה בידי ולא יהיה הפסק כי אם תהיה עושה חסד למשיחו לדוד ולזרעו עד עולם בלי הפסיק בנתים והוא מה שכתבנו שארז"ל על וירד העיט על הפגרים שהוא כי בקש דוד לכלות את כל האומות אלא שלא הניחו אברהם וזהו וישב אותם אברם שתהי' הכונה שע"י מה שאברהם מכרנו למלכיות נמנע הדבר כי אם היה דוד מכלה כל האומו' איך היה שעבוד הד' מלכיות שייעד הוא יתברך ע"י אברהם שהם אימה חשיכה גדולה כו' אימה זו בבל חשיכה זו מדי גדולה זו יון נופלת עליו זו עמלק במקום תנור עשן ולפיד אש שהוא גיהנם כי ע"כ מנע הוא ית' את דוד מבא בדמי כל האומות:

פרק כג

פסוק א

ואלה דברי דוד כו'. הנה אמרו רז"ל דברי השירה היו ראשונים ואלה היו אחרונים ויתכן שאמר **ואלה דברי דוד האחרונים** אשר נזכיר לא היה שנתחדשו לו בסוף ימיו כי אם שדבר ופרסם אות' באחרונה אך בכל א' מפרטי זמניו היה דברו מרגלא בפומיה כך וזהו **ואלה דברי דוד** אשר תראה שהם האחרונים הנה הן הם נאם דוד בזמן שלא היה לו תואר אחר רק הקרא בן ישי והוא עצמו היה נאם הגבר כאשר הוקם על שהיה **משיח אלהי יעקב** אשר התנבא עקב עליו באומרו גור אריה יהודה שדיבר על מלכותו כמ"ש המתרגם על הפסוק ההוא הנז' **ונעים זמירות ישראל** והוא כי הנה ארז"ל על פסוק ואתה קדוש יושב תהלות ישראל.

מה היה עושה יעקב בהיותו בבית לבן היה קורא ספר תלים ולפי זה היה כי שרתה על יעקב רוח הקדש לדעת כל אשר היה עתיד דוד לזמר ברוח הקדש וזהו ונעים שהגיע דוד להיות נעים ונאות אל זמירות ישראל סבא שהוא בהגיע אל התבסמות השלמות בסוף ימיו שהיה אז נעים זמירות של ישראל שהיה אומר בבית לבן וכונת כללות הענין אחשבה שהוא נמשך אל מאמרו בסוף השירה שסיים כאשר כתבנו ששאל מאת ה' כי מה שעתיד הוא ית' לעשות על ידו באחרונה כאשר הוא יהיה מלך המשיח והוא מז"ל

בקש דוד לכלות את כל האומות הם הנמשלים בבתרי' שביתר אברם וזהו וירד העיט הוא דוד על הפגרים אלא שלא הניחו אברהם.
וזהו וישב אותם אברם כמפו' למעלה שעל שאברהם מכרנו לגליות הוצרך להניח' כי טוב לנו שעבוד מגהינם ושאלה זאת שיכלה את כל האומות מ"ה וימשול בעולם אמר בסיף השירה ארדוף אויבי ואשיגם ולא אשוב עד כלותם וסיים שאלתו באומרו מגדול ישועות מלכו ועושה חסד כו' שהוא שיהיה החסד מעתה נמשך בלי הפסק לדוד ולזרעו עד עולם והלא ראוי לדעת מה היתה תשובתו ית' על זאת על כן היחל ואמר **ואלה דברי דוד האחרונים** שדבר אותם בפרסום אחר דברי השירה הנאמרים.
וזהו ואלה מוסיף על הראשונים ואמר כי גם שדברם באחרונה נאם דוד היו מאז היה **דוד בן ישי** שעדיין לא הגיע למלכות עד הסוף שהיה נעים זמירות כמדובר.

פסוק ב

ולהיות כי בדברים האלה אשר יאמר יש מעלה ותפארת גדולה לדוד אמר הנה לא ליוהרא תתייחס לי כי לא מלבי אני אומרם כי אם רוח ה' דבר בי כו' והוא כי ידוע מה בין נבואה ורוח הקדש כי הנבואה הם דברי ה' אשר ישמיע לאזני הנביא מאתו ית' והרוח הקדש מה גם אשר היה לדוד היה שרוח ה' המדבר הוא בפיו ובשפתיו של דוד נמצא כי היה דוד כלי שבו היתה רוח ה' מדבר וזהו רוח ה' דבר בי כי בי היה הרוח מדבר שהייתי אני הפה לדבר ולא שהיו הדברי' מתחדשי' מהרוח הנז' כי אם ומלתו של השם הנז' היה על לשוני כי רוח ה' **היה דובר בי מלתו** של השם הנז' היה הרוח מדברו על ידי נמצא כי אם אדבר דברי גדולתי לא ליוהרא תתייחס כי מאת ה' הוא ואלה הם הדברים.

פסוק ג

אמר אלהי ישראל לומר הנה ספר תלים היה קירא יעקב שאמרם לו אלהיו ית' שעל כן נקרא אלהי ישראל כי אלהיו הוא ומראש הספר אשר אמר לו אלהיו הוא ואני נסכתי מלכי על ציון הר קדשי שהוא מלך המשיח הוא דוד ואומר שהוא ימשול על האדם כאומרו שאל ממני ואתנה גוים נחלתך כו' תרועם כו' וז"א **אמר אלהי ישראל לי דבר** שהוא מה שאמר אלהי ישראל בשבילי דבר ומה הוא הדבר שדבר עלי הוא לומר **צור ישראל מושל באדם** שאני **צור ישראל מושל באדם** הוא כל מין האנושי שהוא ענין ואני נסכתי מלכי כו' כמדובר ולא ח"ו שתתייחס הממשלה על האדם לי כי לו ית' הממשלה לבדו כי אם מה שצדיק מושל אינו הוא מצד עצמו כי ארם הוא כי אם יראת אלהים שבו היא המושלת אלא שמתייחס אל האיש להיות היראת אלהים בו.

פסוק ד

וזה הצור ישראל שמושל באדם שהוא דוד וכאור בקר שהוא כהגיע אור בקר שהוא כתים הגלות האחרון כי אז כלה הלילה ומתחיל היום כמאמרם ז"ל על פסוק יומם יצוה ה' חסדו שהוא לעתיד לבא על שבלילה שהוא בזמן הזה הנקרא לילה שירה עמי ולמה לא תהיה זריחת שמשו מעתה כאשר שאל מאתך לכלות אויביך מעתה ולהשתרר בעולם כאשר יעשה לעתיד אחר שהוא רצוי לפניו ית' לז"א **בקר לא עבות** לומר כי אז בזמן ההוא יהיה **בקר לא עבות** שהוא משולל עביות שלא יהיה כבקר הטבעי הבא עם עבות עלות השחר כלו' כי אז לא יהיה עביות עונות בדור ההוא מש"כ עתה בזמן הזה שעל כן צריך גהינם או שעבוד גליות ולכן אי אפשר לכלות בימי דוד את האומות כמדובר למעלה על וישב אותם אברם שלא הניח את דוד לכלות את האומות למען ישתעבדו בהם ישראל שאז יהיה אור כשרון ישראל כ"כ שאצ"ל שלא יעצר השמים כי אם שלא יצטרך זמן להוציא דשא מארץ כי אם מיד בהמטיר על הארץ מיד יצא דשא מארץ שהוא כי יהי פסת בר בארץ.

והוא מ"ש ז"ל עתידה ארץ ישראל להוציא גלוסקאות יפיפיות שאינו על ידי זריעת חטין שאם כן גם היו יוצאין חטין אך הוא כשאר צמח האדמה היוצא מארץ בלי זריעה וזהו מנוגה כו' כי מנוגה הוא אור הבקר מזכות הדור ממטר בלבד בלי זריעה יצא דשא מארץ מש"כ בדורות אלו בטרם הבקר ההוא.

ואם יאמר איש הלא זה הוא על כללות הדור אך על בית דוד עצמו שהוא זרעו שאחריו עד העתיד למה יפסק מלכותם על אשמותם אחר שהוא ית' כרת אתו ברית עולם והוא מאמר הכתוב נשבע ה' לדוד אמת כו' מפרי בטנך כו' אם ישמרו בניך בריתי כו' גם בניהם עדי עד ישבו לכסא לך שהוא כי ברית אשר כרת ה' עמו היתה כי בניו שאחריו בין יכשר בין לא יכשר ימלוך לך ממנו והלאה תלוי בצדקתם אם ישמרו כו' דווקא והלא כמו זר נחשב אחרי שכ"כ הוא חשוב לפניו ית' למה כאור בקר העתיד יזרח שמשו שהוא חשך לילו בדורות אלו ולמה יעריב שמשו עתה להאיר אז בבקר ולא יתמיד אורו מעתה במציאו' מלכות גם שלא יכלה כל האומות וישתרר על העולם כלו עד העתיד.

פסוק ה

לז"א דעו כי מה שלא כן כמוני ביתי הוא זרעי עם אל הוא **כי ברית עולם שם לי** בעצמי ולא לזרעי ולא שתתחיל הברית ההיא מעתה כי אם שהיא **ערוכה בכל ושמורה** לי לעתיד והטעם שביתי הוא זרעי לא יהיה לו כן הוא על **כי כל ישעי וכל חפץ** הוא כי ביתי הנז' לא יצמיח שלא יצמיח קרנו עד לעתיד למען ינוכו אשמותם בזמן הדורות

הללו ויהיו זכאים לימות המשיח שאז זמן תהלה וגדולה לכללות ישראל ואם יאמר איש למה תחפוץ בהעדר צמיחת קרן זרעך עד העתיד אשר הוא גם שיהיו כשרים למען נכות מיעוט אשמותם והלא נגד עינינו כמה רשעים בהצלחו' גדולות כל ימיהם לז"א אל יקנא לבך בחטאים כי הנה ובליעל אשר תראו שיצמיחו הוא כי הלא כקוץ מונד כולהם כקוץ מונד וקצוץ משירשו כלם שהוא כי עונותם הם מבדילים בינם לבין אלהיהם הוא אלהים חיים שעל כן בחייהם קרויי' מתים כי אחר שרובם עונות הם כמו שנחתכו רוב סימניו ונחתכה נפשם משורשה כנודע וזהו כקוץ מונד כלהם ועל כן אל תתמה על הצלחתם כי לא ביד יקחו הצלחתם כצדיק אשר ייטב לו פה כי הצלחתו במעשה ידיו תהיה לו פרי מעשיו כי אם שיתנוה לו מן השמים להאכילו איזה זכות אשר עשה בעה"ז ונתוספה ה"א ונכתב כלהם לרמוז שעכ"ז יתקבלו בתשובה כי העה"ז נברא בה"א שפותחין לו מלמטה אם בא ליטמא ופתוחה קצת מן הצד לקבלם אם ישובו וכל כך הוא כח הרשעים כששעה משחקת להם כי ואיש יגע בהם כו' והוא כי הנה ארז"ל מסכת מגלה א"ר יצחק אם ראית רשע שהשעה משחקת לו אל תתגרה בו שנאמר אל תתחר כו' ולא עוד אלא שרואה בשונאיו שנאמר כל צורריו יפיח בהם כו' ובזה יאמר ואיש יגע בהם הם הרשעים ששעה משחקת להם ימלא האיש ההוא מברזל ומעץ החנית שכ"כ יצליח לראית בשונאיו שימלא גוף האיש ההוא מהברזל והעץ של חנית שיתחו' בגופו הרשע ברזל החנית וגם קצת מהעץ עמו ולא הברזל לבדו וזהו ימלא ברזל ועץ חנית ולכן טוב להניחם בהצלחתם כי ובאש של גהינם שרוף ישרפו שרפה כפולה בשביל השוב' ונחת שיש להם בעה"ז וזהו שרוף ישרפו בשבת והוא ענין בפרוח רשעים כו' להשמדם עדי עד וכמאמר רז"ל כי עליהם נאמר ומשנה שברון שברם:

פסוק ז

או יתכן ענין הכתובים ועיקרו על מעלת הצדיק עד היכן מגעת גם שלא יהיה מוצלח בעה"ז וההפך ברשע המוצלח וטרם יגיד דבר הקדים כי לא דבר חדש הוא זה אצלו כי ואלה דברי דוד האחרונים שפרסמן באחרונה הן הם היו נאם דוד בן ישי בקטנותו טרם יתואר בשם מלך וגם הוא נאמו אחרי היותו מלך שהוקם על ולא שעושה עיקר משררתו על בני אדם ליקרא על כן הוקם על כי אם העליה הוא שהחשיבו יתברך למושחו וזהו משיח אלהי יעקב כי לא משחו כי אם על שמצא בו שלמות דעת נכונה ואז היה זה נאמו וגם כאשר הגיע למדרגה גדולה מאלה שהוא בזקנותו שהגיע לזמן היותו נעים ונאות של זמירות ישראל הוא ישראל סבא כמדובר למעלה כי ארז"ל שיעקב בבית לבן היה קורא

ספר תלים שנאמר ואתה קדוש יושב תהלות ישראל כי בזקנותו נתבסם שלמותו שינעמו בו זמירות ישראל אבינו.
ומהיכן באו לי זמירות שהיה מזמר יעקב הלא הוא כי רוח ה' דבר בי שהיה שם הדברים בפי ומלתי של ישראל הנז' היתה לי עתה על לשוני. או על הדרך האמור למעלה שמגיד בחינת הדברים האלו כי לא מלבו הם כי אם שרוח ה' דבר בו כמפורש למעלה והדברים הם אמר אלהי ישראל כו' לומר הנה אשר אמר אלהי ישראל שהוא מאמר משה אל פרעה כה אמר ה' אלהי ישראל שלח עמי כו' שהוא כמבואר אצלנו במקומו שהוא אל יעלה על רוחך כי בהיותי בייחוד אלהי ישראל איני מושל על שאר אומות כי לא כן הוא כי אני גוזר ומצוה עליך שלח עמי כו' ואמר דוד אשר אמר אלהי ישראל לי דבר ג"כ והדבור הוא כי צור ישראל מושל באדם כי גם שהוא צור ישראל בייחוד מושל במין האדם הוא ית' דרך כלל כי ממשלתו כוללת כי יוצר הכל הוא ועם שהוא יתברך לבדו המושל ראו מעלת הצדיק כי הנה צדיק מושל כמ"ש ז"ל שהוא ית' גוזר גזירה והוא מבטלה או עוצר השמים והוא גוזר שימטיר כענין חוני המעגל וכיוצא בו וכמאמר ספר הזוהר על פסוק כי בכל חכמי הגוים כו' מאין כמוך הא בחכמי ישראל יש כמוהו אלא שגוזר ונעשה בעולם מה שאין זולתו יתברך יכול לעשות ולבל יתמה השומע איך יעלה על לב לומר כך לזה אמר יראת אלהים לומר מה שאמרתי צדיק מושל אינו האיש מצד עצמו כי אם יראת אלהים שבו היא המושלת אלא שמתואר אל הצדיק שנעשה הדבר על ידו נמצא ששורש הדבר אליו יתברך ישוב שלפי האמת הוא יתברך המושל בעצם כי אם שיקים דבר עבדו ופירש ואמר וכאור בקר יזרח שמש כו' והוא כי עיקר הוראת ממשלת הצדיק הוא בגשמים כי מפתח של גשמים לא נמסרה לזולתו יתב' והנה נראה יום שלא יהיה מעונן אפילו בהתחלת הבקר טרם שליטת תגבורת השמש כי אם שוכאור בקר יזרח שמש בקר לא עבות שלא היה בו שום עבות מעבי שחקים כי אה יום צח ובהיר משולל שום עב הענן כלל ועכ"ז על ידי הצדיק מושל מהיות נוגה בעולם שע"י כן הארץ חרבה ויבשה הרבה ועכ"ז ע"י הצדיק נעשה שלא יצטרך מטר א' ללחלח יובש הארץ ומטר שני או שלישי להוציא דשא מארץ כי אם שממטר א' יצא דשא מארץ ע"י הצדיק כ"כ הוא מושל ליעשות על ידו מה שלא יוכל עשוהו בלתי ה' לבדו ומה שתראו כי לא כן ביתי עם אל שאני וביתי סובלי ייסורין ורדיפות כי אפילו שלמה היה מלך והדיוט וגם ויקם ה' שטן לשלמה ומה גם דורותיו מן הוא והלאה אל תתמהו כי הנה ע"י כן ברית עולם אשר שם לי היא ערוכה בכל ושמורה לעתיד שעל ידי הייסורין מתנכים אשמות ביתי ליושע מצרה ולקבל הטבו' ומעלה בלי עכבת עונות וזהו כי כל ישעי ליושע מצרות

וכל חפץ להשיג חפצי לבי לו תלויים במה כי לא יצמיח ביתי בעה"ז כי אם יהיה נכנע בייסורין כי הייסורין טובים לצדיקים הפך הבליעל המוצלח כי ובליעל כקוץ מונד כו' כמפורש בקודם:

פסוק ח

אלה שמות הגבורים כו'. הנה בין דברי הספר הזה ובין ספר דברי הימים יש הפרשים רבים א' כי שם אומר ישבעם בן חכמוני ופה אינו מזכיר ישבעם וגם לא בן וגם אינו אומר חכמוני כי אם תחכמוני ושם אינו אומר **הוא עדינו העצני** כאשר אומר פה. ועוד כי פה אומר **שמנה מאות חלל** ושם נאמר שלש מאות חלל וגם שם אומר עורר את חניתו ופה אינו אומר הוא עורר כי אם באבישי. וגם פה אומר יושב בשבת ושם אינו אומרו. ועוד כי שם אינו מזכיר שמא בן אגא ופה מזכירו. וקשה מאד כי שם היכן הם שלשה אחר שאינו מזכיר את שמא והנה קצת הערות יישב רש"י ז"ל בדברי הימים שכתב כי תחכמוני האמור כאן הוא אביו של ישבעם האמור בד"ה ושיפה כח האב שעורר את חניתו **על שמנה מאות חלל** והבן על שלש מאות ועדיין יקשה לא ימנע האב היה בשלשה או הבן ואם שניהם למה זיל הכא קא מדחי האב וזיל הכא קא מדחי הבן. ועוד כי לדעת רז"ל שדורשים **יושב בשבת תחכמוני** הוא דוד שהיה יושב ודן לפני הסנהדרין על גבי קרקע תחכמוני שאמר לו הקב"ה תהא כמוני **הוא עדינו העצני** שהיה מתעדן על ד"ת וא"כ לפי זה אין כאן אלא שני גבורים ואם הוא כי דוד הוא עצמו מהשלשה איך הוא אומר בסמוך ויבקעו שלשת הגבורים במחנה פלשתים וישאבו מים ויביאו אל דוד איך השלשה הביאו אל דוד אם דוד הוא מהשלשה. ועוד איך פה הוא אומר ויהי השדה מלאה עדשים ובד"ה אומר מלאה שעורים וגם שבגמרא דרשו במסכת קמא ענין השעורים והעדשים והמים מבור מבית לחם שהוא ענייני הלכות שבקעו הגבורים לעמוד על הדין יתכן כי לא כיוונו שהפשט יזוז ממקומו וכן רש"י ז"ל ההולך תמיד בעקבות רז"ל פירש הענין לפי הפשט אלא שלא הכניס עצמו להשגיח בפרטים שהזכרנו ועוד יש דקדוקים והפרשים אין מספר, עד כי נחדל להזכירם לרבויים ונניף יד מאשר יעלה הוא יתי במצודתנו בס"ד:

והנה לפי דעת האומרים מרז"ל כי אומרו **הוא עדינו העצני על שמנה מאות חלל** הוא יואב יתיישבו שתי קושיות אחת כי לפחות בזה הספר לא יחסר מהשלשה מלבד דוד והשנית שלא נקשה למה לא נזכר יואב פה בגבורים כאשר הוזכר אבישי בשלשה ועשאל בשלשים:

ואפשר כי ישב בשבת הוא ישבעם הנז' בד"ה וכן עולה מספר ישבעם במספר קטן כמו ישב בשבת כי ישב הוא חסר וי"ו והוא יואב במדרש תנחומ' וכן בילקוט על פסוק חרון אף לחרות בישראל מביא מדרש ז"ל יואב היה ראש הסנהדרין **יושב בשבת תחכמוני** ע"כ והוא בן חכמוני הוא תלמיד הנקר' של חכמוני הוא כדעת רז"ל והו' ישב בשבת שהו' מי שיושב במושב סנהדרין כתלמיד ודומ' לדוד הנקר' חכמוני וזהו תחכמוני כבן ירושל' הנקר' ירושלמי כך בן חכמוני יקרא תחכמוני כי הוא כלומר תלמידו כבן לו והוא ישבעם כמדובר האמור בד"ה שעורר את חניתו על שלש **מאות חלל בפעם** אחת ומה שאומר פה **שמנה מאות חלל** הוא על דוד שאינו מהשלשה ושיעור הכתוב כי הגבור האחד הוא יושב בשב' של תחכמוני ומה שאמרתי ישב בשבת הוא ראש השלשה ומה שאמרתי שהוא תחכמוני ומי הוא החכמוני שזה מתואר אחריו כבן ותלמיד לו **הוא עדינו העצני** שהוא דוד כמ"ש ז"ל אשר הוא למעלה מהשלש' כי היא **על שמנה מאת חלל בפעם** אחת מש"כ היושב בשבת הוא ישבעם שאינו עורר כי אם על שלש מאות בלבד כמפו' בד"ה והשני הוא אלעזר והשלישי שמא אך בד"ה לא הוזכר שמא על כי שם מדבר על זמן שהמליכו את דוד ומגיד הגיבורים שהתחזקו להמליכו וזה לשון המקרא שם ואלה ראשי **הגבורים אשר לדוד** המתחזקים עמו במלכותו עם כל ישראל להמליכו ואלה מספר **הגבורים אשר לדוד** ישבעם כו' ועל כן אפשר כי שמא בן אגא גם שהוא מהשלשה בזמן שהומלך דוד היה בחור ולא נזכר במתחזקים להמליכו כי אם השנים מהם ונשאר האחד על פה וענין אומרו חלקת השדה מלאה שעורים בד"ה ובספר זה אומר מלאה עדשים הוא כי שם נאמר שהציל את, החלקה שעירי' אלעזר ופה הוא אומר שהציל את החלקה מלאה עדשים שמא בן אגא יורה כי שנים היו ושם הזכיר מה שהציל אלעזר ולא מה שהציל שמא ופה שמזכיר שמא מזכיר מה שהציל הוא שהיא של עדשים פן יציתוה פלשתים באש ואמר ויאספו פלשתים לחיה ותהי שם חלקת השדה כו' יהיה שנאספו כדרך המלכים לצוד ציד חיה בשדו' כרוב עם הרבה ובכלבי כופרים יאמר כי ויאספו פלשתים לחיה ותהי שם השדה מלאה עדשים והעם נס ויתחבאו שם מפני פלשתים ובראות שמא כי היו המתחבאים שם מסתכנים כי אגב החיות שהיו צדים יראו את העברים שם או בראות כי יהודים שם יציתוה באש להמית המתחבאים על כן ויתיצב בתוך החלקה ויצילה ויך את הפלשתי כו' וסיפר כי בימי קציר שהם ימי חום התאוה דוד ואמר מי ישקני מים כלומר מי יתן וישקוני מים מבור בית לחם עירי כי ערבי' וקרים הם ולא שצוה להביאם כי אם ששלשת הגבורים בשמעם התאזרו ויבקעו

במחנה פלשתים כו' ולא אבה לשתותם על שהסתכנו להביאם בל יראה שמפקיר דמן של ישראל למלאת תאותו:

פסוק יח

ואבישי אחי יואב כו'. הנה אומרו **ולו שם בשלשה** כמו זר נחשב אם ראש השלשה למה לא יהיה **לו שם בשלשה** ועוד איך מן השלשה הכי נכבד אם אל השלשה לא בא ואיך הוא ראש השלשה והנה בד"ה נאמר מן השלשה בשנים נכבד ואל השלשה לא בא יראה שהוא שקול כשנים ולא כשלשתן. ועוד מי הם שלשה אלה אם הם הנזכרי' למעלה הלא המה יושב בשב' תחכמוני ואלעזר ושמא ואם נאמר שהוא אבישי הוא יושב בשבת תחכמני הוא ישבעם לא מצינו ברז"ל כי אם או דוד או יואב אך לזה נשים לב מי היו השלשה גבורים שבקעו במחנה פלשתים שאם הם השלשה הנזכרים למעלה תחכמוני ואלעזר ושמא אי אפשר כי שם נאמר וירדו שלשה מהשלשי' ראש ואות' השלשה של מעלה אינם מהשלשי' כי אם ג' גבוהים עליהם ואם נאמר כי הם מכלל השלשים שמזכיר אחרי כן אי אפשר שהרי אח"כ הוא אומר עשאל אחי יואב בשלשי' יראה כי אבישי אינו מהשלשים.

ועוד ראוי לשים לב כי אחרי כן מזכיר שמות הגבורים והם שלשים ואחד ובסוף אומר כל אלה שלשים ושבעה אותם הששה מהיכן באו אם הם השלשה הנאמרי' פה הם ל"ד והנה יש מהמפרשי' אמרו כי שני זוגי שלשה הם הנז' ראשונה יושב בשבת כו' ואלעזר ושמא ועוד שלשה אחרים שבקעו להביא המים ובניהו הרי ל"ו והלא יקשה כי לפי זה ל"ח המה כי הלא אשר נקבו בשמות הם אחד ושלשים והנה לומר כי אחרים היו שואבי המים ואינם הראשונים הלא ממה שנאמר בהם מן השלשים מש"כ בראשונים יראה כי אחרים הם.

אך עדיין קשה כי אם הם מהשלשים א"כ אבישי הוא מהם ולמה לא נמנה כי אם עשאל אך יתכן בהנחה זו כי שתי כתות של שלשה הם וצריך לתת טעם למה לא נזכרו השלשה שניים וגם כי א"כ ל"ח הם וגם מאמר הכתו' בבניהו מן השלשי' הכי נכבד כו' שהכתו' כבלתי מובן ואומר' כי היו שלשה גדולים מכילם הם ישב בשבת כו' ואלעזר ושמא אך למטה מאלה היו שלשה אחרים וגדולים מהשלשים וז"א וירדו שלשה מהשלשים ראש שהוא כי מהשלשים הם ראש גבוהים עליהם אך לא באו לכלל השלשה ראשונים שהם יואב ואלעזר ושמא והשלשה שניים אלו הביאו המים ולא נקבו בשמות והטעם כי רז"ל הם אמת ודבריהם אמת ואין נופל מדבריהם ארצה כי גם שאמרנו שאין המקרא יוצא מידי פשוטו עכ"ז לא יבצר שדרשת רז"ל אמת הוא שהלכה היתה שחדשו ולא אבה דוד

לשתיתם שאמר דוד כך מקובלני מבית דינו של שמואל הרמתי כל המוסר עצמו למות על ד"ת אין אומרים דבר הלכה משמו ויסך אותם לה' דאמרינן משמא דגמרא ע"כ. ועל זה אין ספק שהם שלא להזכיר שמותם ולזה אפשר נכתב שתי אותיות שאינן נקראות יו"ד ומ"ם באומרו וירדו שלשה מהשלשים שבמקום שלשה כתו' שלשים וקרי שלשה שיו"ד ומ"ם הוא מי כלומר מי אלה שלא נזכרו אך אחרי כן לבא לגדור גדר אבישי רק את זה הזכיר בל יקשה עלינו לומר כי הלא **אבישי אחי יואב** הוא ודומה לו כי **הוא עורר את חניתו על שלש מאות חלל** כאחיו ולמה יגרע לבלתי המנות עם השלשה ראשוני' ליחשב ארבע לזה בא ויאמ' **ואבישי אחי יואב בן צרויה הוא ראש השלשי** והטיל יוד ולא אמר השלשה כי הנביא דבר השלשה שלו הידועים לו ולא נתפרסמו הם השניים ולמה אחר שהוא עורר כו' כיואב אחיו כי על כן נאמר אחיו לבלי צורך הודעה **ולו שם בשלשה** הראשונים שגם הם מחשיבי' אותו על היותו עורר **חניתו על שלש מאות חלל** הלא הוא כי מן השלשה הכי שהם הנז' כה נכבד בכבוד הצדקית המלווה אל הגבורה.

פסוק יט

ועל כן ויהי להם לאלה לשר אך ואל השלשה הידועים הראשונים לא בא ליכלל עמהם ובאומרו מן השלשה ולא אמר מהשלשה ירמוז כי ממקצת' הוא נכבד ולא מכלם וזהו אומרו בד"ה מן השני' נכבד כו' ועל בניהו אמר ולו שם בשלשה הגבורי' לומר כי בשלשה מחשיבי' אותו ביניהם כי גדול שמו כהם ביניהם אך לפי האמת מן השלשים הכי נכבד אך ואלו **השלשה לא בא** ועכ"ז וישימהו דוד אל משמעתו ויכלול אותו בשלשה השניים האלה נמצא כי עם השתי כחות של שלשה שלשה אשר בניהו מכללם ושלשים ואחד הנקובים אחרי כן בשמות הם שלשים ושבעה:

פרק כד

פסוק א

ויסף אף ה' לחרות כו'. ראוי לשית לב על מה היתה ההוספה הזאת ועוד היתכן יסיר הוא ית' את הצדיק לחטא והלא א"כ לקתה הבחירה ואחריה מדת שכר ועונש. ועוד כי אדרבה הוא ית' רגלי חסידיו ישמור מן החטא ואפילו בהמתן של צדיקים אין הב"ה מביא תקלה על ידן צדיקים עצמן לא כל שכן ועוד כי אחר שהוא ית' הסיתו למה הענישו ויאמר לו שלש אני נוטל עליך בחר לך כו' והנה זה לשון פסיקתא רבתי ויוסף אף ה' לחרות ביש אל מה כתיב למעלה כשבא דוד למנות את גבוריו היה מונה והולך כיון שהגיע אוריה החתי כל שלשים ושבעה ואתה מוצא שלא מנה עוד י"ז גבורים בד"ה

תמצא עוד י"ז אלא כיון שהגיע לאוריה מיד ויוסף אף ה' למלך שהיה יושב וקורא בדפתרא כל גבוריו היה קורא פלו' ופלו' כיון שהגיע ואמר עוד פלו' אמרו לו מת מיד השליך הדפתרא והעלה חמה כך כיון שהזכיר את אוריה מיד ויוסף עוד אף כו' ע"כ. וראוי לשים לב האם יותר חרה האף עתה בהזכיר גבוריו מבשעת מעשה אוריה. ועוד כי אם דוד חטא ישראל מה חטאו שיאמר ויוסף אף ה' לחרות בישראל:

אך לבא אל הענין נזכירה מאמרנו על מאמר לא היו ישראל ראויים לאותו מעשה ולא היה דוד ראוי לאותו מעשה כו' כי לא אמרו שהוא יתברך דגלי חסידיו ישמור מן החטא שאינו אלא כשאין ביד הצדיק איזו עבירה שיגרום לו אחרת ונבא אל הענין והוא כי אחרי הענין האמור למעלה שחרה אף ה' בעמו ועצר את השמים ויהי רעב שלש שנים שנה אחר שנה אמר כי הוסיף אף ה' לחרות בישראל על דברי עונות שלא יחסרו מהם אך לא היו כדאי לפקוד מבלי יתוסף עליהם מה שימלא הסאה ואז למלאת הסאה היתה הסותו את דוד למנות את ישראל למען תתמלא הסאה ויחול הנגף והענין כי אף הוא א' ממלאכים רעים חרשי משחית ואמר בי על ידי ראות המשחית הנקרא אף בישראל דברי עונות הוסיף לחרות בישראל וכדי למלאת הסאה לפקוד עליהם חטאתם הסית האף הנז' את דוד שנוסף על יצרו אשר מימינו הוא למנות את ישראל והסית ויוכל כי ויאמר המלך אל יואב כו' והנה עדיין יקשה איך לא שמר אותו הוא ית' מן החטא כי אפי' בהמתן של צדיקים הוא ית' ש מר בל תבא תקלה על ידן צדיקים עצמם לא כל שכן להשיב על זה היה מאמר ז"ל באומרם כי כאשר היה דוד מונה גבוריו כמתנשא לאמר כי רבתה גדולתו אז בהגיע אל אוריה החתי נתעורר האף לגרות את יצרו כי אז עביר' אוריה תגרור לו גם את זאת לעכב בל ישמרנו הוא ית' מן החטא כאשר הקדמנו כי במקום שיש אשמת דבר לגרור עון כיוצא בה אין הוא ית' מציל מן החטא וזה נלמד מסמיכות אוריה החתי אל ענין זה ומאשר השמיט כמה גבורים שאחר אוריה שנזכרו בד"ה:

פסוק ג

ויאמר יואב כו'. ויוסף ה' אלהיך כהם כו' הנה משה אמר אלף פעמים ויואב אמר מאה אך לזה אמר כהם וכהם לומר אם דרך משל הם ששים רבוא יוסף ה' על העם שהם ששים רבוא כהם כלומר ס' רבוא פעמים וכהם ס' רבוא אחרים פעמים וכל זה מאה פעמים כלומר מש"כ אם תמנה אותם שלא תחול ברכה ואדרבא יתהפך ומה הכרח יש במנין וזהו **ואדוני המלך למה חפץ בדבר הזה** וארז"ל שכ"כ סירב יואב עד שאמר לו דוד אני המלך ואתה שר צבא או אני שר צבא ואתה המלך מיד הלך וזה כיון באומרו המלך אל יואב ועל שרי החיל:

פסוק ד

ויעברו היחל בגד ואחריו בדן ארז"ל שכיון יואב להתחיל בגד כי הם אנשים קשים כי אמר כי אלה יתחזקו לבלתי שמוע ויתבטל הדבר ובראות שהודו הלך אל דן שע"י הע"ג יחל הנגף מיד ויתבטל וכאשר לא שוה לו הלך אל כל השאר ועל דבר המספר הנז' פה שלש מאות אלף פחות מהאמור בד"ה אמרו רז"ל במדבר רבה ויתן יואב את מספר מפקד העם אם מספר למה מפקד אלא עשה שתי אנפיראות גדולה וקטנה הראה לדוד הקטנה והגדולה לא הראה לו לכך כתיב את מספר מפקד העם ע"כ ובזה יתיישב כי בד"ה מזכיר הגדולה ופה הקטנה אלא שצריך לומר כי ביהודה היפך שהראה הגדולה ולא הקטנה להפיס דעת המלך כי רב מספר שבטו ועל כן פה הם ל' אלף יתרים ביהודה מהאמור בד"ה וכן במדרש שמואל אמרו שני פתקין עשה יואב א' מרובה וא' מועט אמר אם מקבל את המועט מוטב ואם לאו אתן לו את המרובה ע"כ והוא ע"ד הקודם ובל"ב מדות דר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר משני כתובים המכחישין זה את זה עד שיבא הכתוב השלישי כו' כיצד כתוב א' אומר ויהי כל איש ישראל אלף אלפים ומאה אלף וכתוב אחר אומר שמנה מאות אלף נמצא ביניהם ב' מאות ואלו מה טיבן בא הכתוב הג' והכריע ביניהם ובני ישראל למספרם ראשי האבות ושרי האלפים והמאו' ושוטריהם המשרתים את המלך לכל דבר המחלקת הבאה והיוצאת חדש בחדש לכל חדשי השנה המחלוקת האחת עשרים וארבע אלף שלש מאות הללו היו כתובים בנמוסי המלך ולא היו צריכים להמנות כיצד כ"ד אלף לכל חדש הרי לי"ב חדש מאתים ושמונים ושמנה אלף נשתיירו י"ב לנשיאי ישראל והשליכן הכתוב מכאן וחזר וכללן להלן ע"כ. והנה גם על דרך זה צריכים אנו לדעת הראשונים על מספר יהודה שהיו ב' פתקין והראיה הגדול מהטעם הנזכ'. ועוד באגדה אר"י בל הכתובים מוסיפין בכאן מה שחסרו כאן אלו שני השבטים שלא נמנו שכך כתיב בד"ה ולוי ובנימין לא פקד בתוכם כו' ע"כ. ולפי זה כוונת הכתובים שם היא כי אחר שכתב עזרא המספר הרב ההוא שם הרגיש כי הלא יראה הרואה בספר שמואל ג' מאות מהמספר ההוא פוחתים על כן כתב מיד ולוי ובנימין לא פקד בתיכם כלומר ובכן אשר תראה במקום אחר פחות מהמספר הלז אל תתמה כי לוי ובנימין לא פקד והן הם אשר חסרו שם וגם לריב"ל צריך לומר על יהודה הדרך הנז':

פסוק י

ויך לב דוד כו'. מאשר האלהים הופיע על לבו לעוררו על אשר חטא נקפו לבו **ויך לב דוד אותו** מיד הכיר כי לא טוב עשה אלא שנא היה כי אם אחרי שסיפר את העם מיד **ויאמר דוד אל** ה' חטאתי מאד ועתה ה' העבר נא כו' וה א כי כאשר היה ענין בת שבע

באומרו חטאתי נאמר לו גם ה' העביר חטאתך שהוא כמ"ש בספר הזוהר כי המלאך רע אשר נעשה בחטאו אשר היה עומד לפני ה' לקטרג על דוד העבירו ית' מלפניו ע"ד זה יאמר פה הנה אז אמרתי חטאתי ולא אמרתי מאד הספיק להעביר חטא כי לא חמור היה כי גרושה היתה אך עתה שהוא עון יספיק מה שאמרתי חטאתי מאד להעביר גם אשר הוא עון וזהו אומרו חטאתי מאד ועתה ה' שאמרתי מאד **העבר נא את עון** כו' **כי נסכלתי מאד** לומר כי לא לחוטא לדעת תחשבני כי הלא השטו' שנכנס בי היה גדול מאד עד היותי קרוב לשוגג שאם לא כן מי בער יסכל מה שהתינוקות קורין בפרשה כי תשא את ראש כו' ונתנו איש כפר נפשו כו' למנות השקלים ולא הגילגולת ולא יהיה בהם נגף בפקוד אותם:

פסוק יב

הלוך ודברת כו'. הנה שתו שומו ית' שלשה דברים או זה או זה ארז"ל שאמר לו שלשה דברים אמרת על שאול או ה' יגפנו או יומו יבא או במלחמה ירד ונספה לכן שלש כנגד שלש ע"כ. ועל ענין ההפרש שבין ספר זה לד"ה כי שם נאמ' שלש שני' רעב ופה נאמר שבע שנים אמרו כתוב א' אומר שלש שנים וכתוב אח' אומר שבע שנים אם שבע למה שלש אלא א"ל מה אתה מבקש שלש למלחמה או שבע לבצורת ע"כ.

ולפי זה מה שנאמר שם ג' אינו אלא רמז אל תמורת ז' שני הרעב אך עדיין קשה כי הלא למלחמה בפי' נאמר ג' חדשים נוסך לפני צריך והוא רודפך אך יהיה כי הג' שנים מלחמה אין בם ניסה ורדיפת האויב אשר לא יבצר ידבק בו מן החרב אשר בידו יד האויב וכמ"ש בד"ה נוסך מפני צריך וחרב אויביך למשגת אך הג' שנים מלחמה אין שם אלא מתלאו' מלחמ' בלי מנוחה ג' שנים בלי נצחון האויב והיות ג' אלה בייחוד משאר מיני עונשים ואפשר כי בג' דברים היה דוד כאשם א' על גרמת חרבן נוב עיר הכהנים ב' על הריגת אוריה ג' על שמנה את העם והנה גרמת נוב היה על ידו והיה חלק ממנו אל העם כמשז"ל שאם היה יהונתן או זולתו נותנים לו ב' ככרו' לחם לדוד לא היו נהרגי' נוב עיר הכהנים ולא היה נטרד דואג ולא נהרגו שאול וג' בניו על כן יחסר ז' שנים לחם בארץ ועל הב' אשר המנוחה שלעת צאת המלכים למלחמה שלח את יואב ונשאר לנוח בביתו ישן משכב הצהרים וכאשר נעור יצא לטייל על הגג וירא אשה רוחצ' כו' על כן ממנוח' ירדפוהו אויביו שיהיה ג' חדשים נס לפני אויבו והוא רודפו ועל שגרם נגף בפקוד את העם יהיו ג' ימים נגף בארץ וענין הנחיצות הלז באו' **הלוך ודברת אל דוד** ולא אמר דבר אל דוד ומאליו יובן שילך אך יורה נחיצות לומר הלוך ודברת שהוא שאפי' לא תנוח

בהגיעך אליו כ"א עודך הולך תדבר כלומר בהגיעך וכן הוא אמר אליו עתה דע וראה מה אשיב כלומר אל תאחר מלהשיב כי אם עתה דע וראה ולא ע"י מיתון הוא.
והוא בשום לב אל אמרו ויקם דוד בבקר מה צריך להודיענו זה וכן באומרו ודבר ה' היה אל גד והל"ל וידבר ה' אל גד אך הוא כי הנה כאשר שב דוד מחטאו והתודה ויאמר חטאתי מאד ועתה העבר נא את עון עבדך שהוא כמו שכתבנו כי העון שהו' המשחי' הנעש' בעון שהיה מקטרג לפניו ית' יעבירנו מלפניו בל יקטרג ואז ויקם דוד בבקר באשמורת שהוא בעת רצון מחזיק בתשובתו ווידוייו כדרכו שבאשמורות יהגה בו ית' אז מיד בהיות עת רצון שהעביר הקטיגור כאש' שאל אז טרם ישתנה העת מיד ודבר ה' היה אל גד לאמ' אל תאחר כי אם מיד הלוך ודברת כי אכנו ברחמים כי ברעב אין חסרון נכר למלך וגם השני' לא יהיה לו רק רדיפה ובשלישית שהיא היולית איני מכריעו בה כי אם שאליו הבחירה כי עת רצון היא והוא בחסידותו לא בחר בראשונות אשר כבדותם על העם ולא על המלך כמ"ש ז"ל שאמר אם אבח' ברעב יאמרו אין מחזור למלך ואם יש צרים המלך וגבוריו לא יפלו בהמון העם לכן אשאל שאלה אשר היא שוה לכל וזהו נפלה נא ביד ה' וביד אדם שידברו עלי כי בחרתי לטובתי אל אפלה ועל כן היקל לו בה הוא יתברך עד אמרו תהי נא ידך בי כו' ואגב אורחין נאמר כי נתן נקרא נביא וגד חוזה להיות כי חזון ודבר הם של קושי כמ"ש ז"ל בב"ר על פסוק היה דבר ה' אל אברם במחזה על כן להיות כי גד לא התנבא לדוד רק קושי נקרא חוזה דוד כי אפי' מה שבא לו נתן על עון בת שבע על כי הוא התנבא לו תחלה שיולד לו בן ושלמ' יהיה שמו וימלוך תחתיו על כן בהיות מבת שבע צוה לאמר לו כי לא ימותו כי והבן שיולד לו עתה ימות כלומר אך לא הבא אחריו וממוצא דבר היא שלא ישלחנה מביתו נמצא שהיתה נבואה לטובה ובכן זימר נעים זמירות בבואו אליו שנ"ל למנצח מזמור לדוד בבא אליו נתן הנביא כאשר בא אל בת שבע:

פסוק יז

ויאמר דוד אל ה' כו'. **בראותו את המלאך המכה בעם** כו' הנה טרם יראה דוד **את המלאך המכה** אמר בלבו אולי מה' יצא להכות בעם על דברי עונות אשר בם אך בראות שהיה נעשה ע"י משחית אמר אולי מה שמכה בעם הוא מעצמו כי משניתן רשות למשחית אינו מבחין בין צדיק לרשע על כן אמ' **הנה אנכי חטאתי** כו' **ואלה הצאן מה עשו** על כן אל תעש על ידי משחית שאינו מבחין **תהי נא ידך** בעצמך שע"י כן שאתה מבחין תהי **בי ובבית אבי**. והנה שם בעל מקום מזבח ה' משונ' במקרא תחלה הוא בוי"ו בין הא"לף והרי"ש ומלאך ה' היה עם גרן האורנ' וקרי ארונה ואחר כך ארנוה ואחר כך

ארונה והנה באגדת שמואל ארז"ל כי בעון שלא היו תובעי' ישראל בנין בית המקדש לקו בדבר שבעים אלף איש והנה יתכן כי שם בעל המקום נקרא ארונה לרמוז לנו בשמו ארון ה' ובכן רמז במלאך המשחית שהיה עם גרן הארונה לרמוז כי תחת שם הגדול אשר הוא חונה שם הם ארבע אותיו' הקדושות הם עתה חסרות היו"ד ונשאר הו"ה כי הו"ה היתה להם בעונם שלא תבעו השראת ה' אתם ע"י בנין ב"ה וזהו כי באומרו הארונה יש ה"א וא"ו ה"א רמז להוחם שעל כן היה המלאך עם המקום ההוא ועל פי דרכו היתה הוי"ו בין האל"ף והרי"ש לרמוז כי האור הלך משם מזמן האבו' כי כך עולה במספר ולהמתיק הרמז ניתנה הוי"ו בין אלף וריש להיות כי האור כפשוט' ואחר דברי דוד הנעימים **הנה אנכי חטאתי** כו' באה היוד ונאמר לו הקם לה' מזבח בגרן ארונה הרי י"וד ה"א וכאשר עלה דוד כדבר גד כאשר צוה ה' אז נשלם השם ונאמר וישקף ארונה שיש שם ו"ה שעם י"ה הנאמר בסמוך הוא השם שלם ובאה הוי"ו בין הריש והנון לרמוז שע"י בא שמה ארון ה' יושלם הענין שישרה שם שכן שם את שמו יתברך:

פסוק כא

ויאמר ארונה מדוע כו'. אמר אינו לפי כבוד מלך גדול כמוך לבא אצלי כי אני הייתי הולך אליך השיב דוד ואמ' אלו היה דבר נוגע אלי הייתי עושה כן אבל הוא לעבודת ה' אדון הכל על כן ראוי לעשות ע"י עצמי כי מה אני לפניו וזהו לבנות מזבח לה' ועל פי דרכו אמר לו כי ע"י קנות מעמו המקום יכפר בו על ישראל מה שאין כן אם יבנה המזבח בהיות של ארונה היבוסי וזהו לקנות מעמך כו' **ותעצר המגפה מעל העם** כי קימה יש למקום בהיותו של ישראל ע"ד ויקם השדה והמערה מאת בני חת כי קימה היתה לשדה ולמערה בהיותה לאברהם למקנה והוסרה מאת בני חת וזה אחשוב שהנביא דבר באומרו הקם לה' מזבח שתהיה הקימה במזבח על ידי קנות אותה כאשר עשה ובכן כאשר ויקן וכו' ויבן שם מזבח ויעל עולות כו' אז ע"י קנין ובנין המזבח שהוא מקום שמשם נברא אדם הראשון והוא מקום הכולל כל העולם כמבואר אצלנו על פסוק הארץ אשר אתה שוכב עליה שהוא מקום המזבח שהוא כולל כל הארץ מראש ועד סוף כי משם מתפשטי' כל חלקי הארץ למיניה' כמפורש בביאור התורה באר היטב על כן נתבסמה הארץ ותקדש מלחול בה צרה וזהו ויעתר ה' לארץ וע"י העולות ושלמי' שהקריב שם במקום שנוטל עפר אדם הראשון ויצאו כל זרעיותיו והוא מקום כפרתו על כן ותעצ' המגפ' מעל ישראל שבשבילם נברא אדם מן המקום בחר ה' לשבתו אשר בזכותם ישמחו השמים ותגל הארץ: תם ונשלם ספר שמואל